

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ajda Zmazek

Migracijska politika EU in ilegalni prebežniki iz Afrike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ajda Zmazek

Mentor: Doc.Dr. Matej Makarovič

Migracijska politika EU in ilegalni prebežniki iz Afrike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Hvala!

Posebna zahvala gre mojima staršema, bratu Žigi in mojemu Igorju za vse vzpodbudne besede, ljubezen, za vašo potrpežljivost in ker vem, da ste vedno tu zame. Ste najpomembnejši delček v mozaiku, s katerim je bila tlakovana moja življenjska in študijska pot.

Zahvaljujem se tudi prijateljem in vsem ostalim, da ste verjeli vame in bili tu zame.

Za svetovanje in usmerjanje pri pisanju diplomske naloge se zahvaljujem mojemu mentorju doc.dr. Mateju Makaroviču.

MIGRACIJSKA POLITIKA EU IN ILEGALNI PREBEŽNIKI IZ AFRIKE

Migracije so danes ena izmed pomembnejših družbeno političnih tem v EU. Največkrat se kot glavni vzrok migracijskih tokov navaja globalizacijo, ki povečuje migracijski kapital, katerega logična posledica so potujoče množice. EU pa se tem fenomen ne zna oziroma noče spopasti. Na svojih zunanjih mejah je začela 'graditi' visoke zidove ter se preobrazati v t.i. Trdnjavo Evropo. V Evropo je zato vedno več migrantov začelo vstopati iregularno ter se posluževati tihotapskih poti. Ena od skupin migrantov, ki ne najdejo 'legalnega' prostora v EU, so predvsem ilegalni prebežniki iz Afrike. Medijski diskurz je eden izmed dejavnikov, ki vpliva na podobo teh migrantov. Prikazuje se jih kot ilegalne torej nevarne, nezaželene, kot grožnjo evropski družbi. Migrantska 'ilegalnost' pa je predvsem politična identiteta. Naloga zato obravnava potencialne rešitve, ki bi jih Evropa morala upoštevati pri uvajanju konsistentnejše migracijske politike. Predvsem pa mora pri uravnavanju iregularnih migracij v ospredje postaviti spoštovanje človekovih pravic, tako znotraj meja EU, kot tudi na ozemlju drugih držav, s katerimi ima EU sklenjene dogovore, glede uravnavanja migracijskih tokov. Dogovori sprejeti na ravni EU pa bi se morali zrealiti v nacionalnih zakonodajah članic EU.

Ključne besede: migracije, ilegalni migranti, migracijska politika Evropske unije, Afrika.

EU MIGRATION POLICY AND ILLEGAL MIGRANTS FROM AFRICA

Nowadays migration is one of the most important social political issues in the EU. The main reason for migratory flows is usually assigned to globalization which increases migratory capital and subsequently causes the travelling crowds. However, the EU refuses to or cannot confront with this phenomenon. At the external borders the EU started to "build" high walls and has started to transfigure into so called Fortress Europe. This is why so many migrants tried to enter irregularly and started to use different smuggling routes. One of the groups which cannot find their "legal" space in the EU is mostly a group of illegal refugees from Africa. One of the main factors which influences to negative image of these people is media discourse, which exposes them as illegal and therefore dangerous to society and unwanted. However, migratory illegality is above all political identity. In my diploma work I presented possible solutions for the current circumstances, and these solutions should be considered by Europe when introducing consistent migration policy. In coordinating irregular migrations, Europe must above all give the highest priority to human rights, both inside EU borders and also on territories of other countries with which Europe has signed agreements of migratory flows regulation. Agreements adopted on the level of the EU should also be considered in national legislation of the members of the EU.

Keywords: migrations, illegal migrants, EU migration policy, Africa

KAZALO

1	UVOD.....	9
1.1	HIPOTETIČNA IN METODOLOŠKA IZHODIŠČA	11
1.1.1	Generalna hipoteza	11
1.1.2	Delovne hipoteze	11
2	MEDNARODNE MIGRACIJE IN MIGRANTI	13
2.1	OPREDELITEV POJMOV	13
2.2	DILEME IN TEŽAVE Z DEFINICIJAMI	17
2.3	VZROKI ZA MIGRACIJE	19
2.3.1	Globalizacija.....	20
2.3.2	»Push« in »Pull« teorija.....	22
2.3.3	Afriški migrant in individualni razlogi za odhod	24
3	MIGRACIJSKA POLITIKA EU	28
3.1	EU IN ZGODOVINA RESOLUCIJ O MIGRACIJSKI POLITIKI	29
3.2	VREDNOTE, KI OBLIKUJEJO EVROPSKO MIGRACIJSKO POLITIKO ..	32
3.3	POLITIKA ZAPOSLOVANJA ZNOTRAJ EU	34
3.4	FORMALNI IN NEFORMALNI NADZOR MIGRANTOV.....	39
3.4.1	Diskriminacijski učinki	39
3.4.2	Medijski diskurz	42
4	MEDNARODNO PRAVO IN ČLOVEKOVE PRAVICE	45
4.1	MEDNARODNE LISTINE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	45
4.1.1	Podpisane listine o varovanju človekovih pravic migrantov.....	46
4.2	MINIMALNE POLITIČNE, EKONOMSKE IN SOCIALNE PRAVICE.....	49
4.3	RANLJIVOST IN POTREBA PO PROTEKCIJI.....	54
4.4	DILEME EU NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC	55
4.4.1	Kršitve človekovih pravic na relaciji EU-Afrika.....	57
5	AFRIŠKI MIGRANT	59
5.1	AFRIKA IN ZGODOVINA MIGRACIJ	59
5.2	MIGRACIJSKE POTI IN TIHOTAPSKE MREŽE	61
5.3	ŠTEVILO MIGRANTOV IZ AFRIKE IN POTREBA PO DELOVNI SILI V EU	63

6	EU IN SPREJETE SMERNICE GLEDE PROBLEMATIKE IREGULARNIH MIGRACIJ	76
6.1	PRAVNI OKVIR ZA LEGALNE MIGRACIJE	77
6.2	PREDNOSTNE NALOGE EU V BOJU PROTI NEZAKONITEM PRISELJEVANJU	79
6.3	PRIHODNOST EVROPSKE MIGRACIJSKE MREŽE	85
6.4	EVRO AFRIŠKE KONFERENCE O SKUPNI MIGRACIJSKI POLITIKI.....	88
6.4.1	Sprejeti sklepi med EU in Afriko in odprta vprašanja.....	93
6.5	USMERITEV EVROPSKE POLITIKE V PRIHODNOST IN KRITIČEN POGLED DO SEDAJ SPREJETIH SKLEPOV	96
7	ZAKLJUČEK	103
8	LITERATURA	109
9	PRILOGE	116
	Priloga A: Migracijske poti iz Afrike v Evropo	116
	Priloga B: Število migrantov iz Maroka v izbranih evropskih državah med leti 1996 in 2006	117

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: Skupno število severnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006	66
Tabela 5.2: Skupno število zahodnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006	68
Tabela 5.3: Število vseh migrantov iz Afrike v izbranih evropskih državah leta 2000	71
Tabela 5.4: Število severnoafriških migrantov v Evropi leta 2000	72
Tabela 5.5: Število registriranih iregularnih afriških migrantov v Španiji, Italiji in na Malti med leti 1993 in 2006	73

KAZALO GRAFOV

Graf 5.1: Severnoafriški migranti v Evropi	67
Graf 5.2: Zahodnoafriški migranti v Evropi	69
Graf 5.3: Skupno število severnoafriških in zahodnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006	70
Graf 5.4: Število registriranih iregularnih afriških migrantov v Španiji, Italiji in na Malti med leti 1993 in 2006	74

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CPT	The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading treatment or punishment
DIOC	Database on Immigrants in OECD Countries
ECHR	European Convention on Human Rights
ECRE	European Council on Refugees and Exiles
EU	Evropska unija
FRONTEX	Agencija EU za nadzor zunanjih meja
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICMP	International Commission on Missing Persons
ICMPD	International Centre for Migration Policy Development
ILO	International labour organization
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OZN	Organizacija združenih narodov
PACE	Parliamentary Assembly Council of Europe
SOPEMI	Continuous Reporting System on Migration
UNCHR	United Nations Commission on Human Rights
UNHCR	Visoki komisariat Združenih narodov za begunce

1 UVOD

Migracije so pojav, ki traja že skozi celotno zgodovino človeka. Naj si bodo razlogi zanje spremembe podnebja, gospodarske narave, ekonomska nuja, vojna ali preprosto iskanje boljšega življenja, ostaja dejstvo, da bodo migracijski procesi potekali tudi v prihodnje. Asociativni pojmi, ki se vedno z njimi neločljivo povezani so gotovo politika, meje, identiteta ter človekove pravice. Trenutno živimo v globaliziranem svetu in dokaj zanimivo je dejstvo, da se migracije skuša vedno bolj omejevati in preprečevati. Kontradiktornost teh dveh pojmov je očitna. Danes se namreč spodbuja globaliziranost trgov, meje so za najrazličnejše dobrine in storitve široko odprte, vedno bolj pa so zaprte za ljudi. Ljudi, ki ne sodijo v profil, ki si ga zahodni svet želi. Ustvarjanje teh profilov pa sloni predvsem na diferenciaciji: naše-vaše, državljane-nedržavljane, legalni-nelegalni.

V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila na Evropsko unijo, njeno pojmovanje in konstituiranje migracijske politike, ki je v tem času še posebej aktualna. Vse od trenutka podpisa Maastrichtske pogodbe se namreč že trudi doseči soglasje o skupni migracijski politiki, vendar se smernice, ki so bile načrtovane še ne uresničujejo. Pritisk, na »novo železno zaveso«, na evropskem jugu in vzhodu pa se veča iz dneva v dan. Schengenski sistem je uveljavil brezmejno območje znotraj EU, po drugi strani pa je vsa moč, ki so jo še nedavno tega imele notranje meje, preselil na zunanje meje EU. Ta moč se kaže tudi v modernih izumih, nastajajo nove nevidne meje in ovire, ki jih prinašajo novi elektronski sistemi, s katerimi se ljudi še lažje nadzoruje. Vendar ta tehnicirana podoba Evrope ne moti nikogar, saj državljani lažje sprejmejo dejstvo, da so sami nadzorovani ves čas v zakup za to, da bodo pod večjim nadzorom tudi tujci, ki v njihovem svetu niso zaželeni. Evropa tako postaja utrdba, v katero je možen vstop le izbranim elitam. Omejevanje migracij se dejansko postavlja kot nasprotni pol varovanju lastne varnosti in stabilnosti v EU. Velik del take politike je nastal zaradi iracionalnega strahu pred drugačnim. S tem seveda mislim na Afriko, ki je za Evropo že od nekdaj predstavljala kontinent namenjen raziskovanju novega in zanimivega, »divjega«, kasneje tudi kontinent poln naravnih bogastev, ki so bogato Evropo še bolj obogatili, sedaj pa predstavlja nevarnost v smislu napada »nekulturnih« ljudi, ki zasedajo »naše« službe, hočejo živeti na račun »naše« socialne pomoči, blaginje in prinašajo v našo družbo nezaželene novosti, druge kulture, vrednote... Evropa postaja ksenofobična in rasistična

družba, ki se pred neznano nevarnostjo hoče obvarovati. V svoji nalogi bom namreč konkretnije obravnavala migrante iz Afrike, ki se od drugih migrantov, ki želijo doseči končni cilj Evropo, razlikujejo tako po razlogih za odhod, kot po starostni strukturi in pripravljenosti tveganja na sami poti.

Ne glede na predsodke, ki jih Evropa goji do afriških migrantov, pa ostaja dejstvo, da Evropo pesti problem, ki ga imenujemo demografska statistika. Demografski podatki nam kažejo sliko »stare Evrope« kot jo velikokrat radi imenujemo. Stara, na tem mestu lahko vzamemo dobesedno, saj se evropsko prebivalstvo stara in že smo na točki, ko nam primanjkuje delovne sile oz. mladega delovno aktivnega prebivalstva, ki bi skrbel za starejšo populacijo, kar se tiče pokojninskih blagajn in gospodarstva ter delovnih mest na splošno. In kje leži odgovor na te dileme? V priseljevanju. Evropa se tega zaveda, vendar se noče soočiti z vsemi ostalimi dejavniki, ki jih migracije posledično sprožijo. Najbolj enostavno bi bilo, da bi nova delovna sila prišla, se asimilirala kot želi Evropa ter odšla, ko je ne bi več potrebovala. Vendar to »žal« ne gre.

Na tem mestu se tako moramo vprašati kje v tem kontekstu priseljencev, ki jih Evropa potrebuje, se nahajajo človekove pravice? Velikokrat se poudarja, da so le te vrhovna vrednota Evrope ter njene zakonodaje kot take. Kar je jasno zapisano tudi v evropski konvenciji o človekovih pravicah: »Države bodo varovale pravice in svobode, ki so definirane v evropski konvenciji o človekovih pravicah, vsakomur znotraj prisojnosti.« (ECHR 1950)¹ Evropski zakoni se morajo nanašati na Konvencijo združenih narodov o človekovih pravicah, saj jih tako imenovani Zahod ne krši, oz. hoče te kršitve zaviti v obliko, ki se je ne da prepoznati. Kot pa bomo videli v prenekaterih primerih, do kršitev prihaja in to sistematično ves čas, le govora o tem je bolj malo. Kršitve se vršijo predvsem v odnosu do drugorazrednih ljudi, ki jih že s samim nazivom ilegalni označimo negativno. In prav osnovni naziv ilegalni prebežniki s to negativno konotacijo je problematičen. Zakaj je nek človek ob prihodu na ta način stigmatiziran, ker ne spada v nobeno izmed ozkih definicij, v procesih diferenciacije, ki jih je ustvarila famozna evropska zakonodaja? Na tem mestu bi se to definitivno morali vprašati.

¹ ECHR: Evropska konvencija o človekovih pravicah, 1. odstavek

Najbolj zanimiv del urejanja odnosov do migrantov na ravni celotne EU po mojem mnenju ostajajo normativni okviri, ki dejansko izražajo stanje vrednot neke družbe, v našem primeru EU. Zato se bom v svoji diplomski nalogi posvetila predvsem temu aspektu problema migracij. Zakonodaja je namreč tista točka, kjer se v končni fazi odloča tudi o poteku življenj posameznikov, ne samo usmeritve celotne družbe. Na tej točki se postavi meja med regularnim in iregularnim. In uradni ukrepi, ki izhajajo iz normativnih okvirov odločajo o tem ali bo Evropa spoštovala človekove pravice ali ne.

V svoji diplomski nalogi pa bom skušala odgovoriti tudi na vprašanje, kako ravnati v prihodnje, tako v državah izvora, kot EU, da bodo človekove pravice spoštovane, da bo EU dobila potrebno delovno silo na regularen način, da se na izraz ilegalen pozabi ter, da se bo stara Evropa lahko pozitivno soočila z novimi medkulturnimi odnosi, ki bi ji morali biti v izziv in ponos ter začne presegati kulturni konzervativizem, ki ji predolgo vlada.

1.1 HIPOTETIČNA IN METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Generalna hipoteza se bo nanašala predvsem na uradne sklepe sprejete na ravni EU. Ker, kot sem že omenila v uvodu, so le ti najbolj pomembni za usmerjanje konkretnjših politik članic, prav tako pa imajo največji učinek na posameznika – migranta.

1.1.1 Generalna hipoteza

Normativni okviri v EU, ki urejajo odnos do migrantov ne ustrezajo sodobnim trendom, predvsem pa EU manjka konsistentna migracijska politika, ki bi upoštevala kompleksnost problematike iregularnih priseljencev iz Afrike.

To hipotezo bom skušala potrjevati skozi preučevanje konkretnjših delovnih hipotez

1.1.2 Delovne hipoteze

- Število migracij se v zadnjem času ni tako drastično povečalo, kolikor se sprejema drastična zakonodaja.

- EU si želi dajati vtis politike kulturnega pluralizma, vendar se skozi sprejete zakonodajne ukrepe kaže drugačna slika.
- EU je v zadnjem času uvidela kompleksnost problema migracij, zato skuša z novimi sprejetimi sklepi o sodelovanju z državami izvora, politiko usmeriti v smer sodelovanja.

To so vzročno-posledične povezave med prvim in drugim delom diplomske naloge. V prvem delu diplomske naloge bom predstavila teoretična izhodišča, ki bodo predstavljena na podlagi analize sekundarnih virov. Hkrati pa bo ta del služil kot konceptualni okvir za drugi bolj analitični del. V drugem delu bom predstavila konkretnjšo analitično študijo sprejetih dokumentov EU in posledično konkretne ukrepe, ki sledijo iz normativnih okvirov. Metodološki instrument bodo predvsem analize primarnih in sekundarnih virov. V ta del pa bo vključena tudi študija primera - skozi analitično perspektivo - programov sodelovanja med EU in severnoafriškimi državami, s katerimi želijo vse članice teh programov zmanjšati število iregularnih prebežnikov, ter ponuditi druge legalne alternative za potencialne prebežnike.

2 MEDNARODNE MIGRACIJE IN MIGRANTI

2.1 OPREDELITEV POJMOV

- **Mednarodne migracije**

Širše migracije lahko definiramo kot »dogodke, selitve med različnimi vrstami okolja (mesto, podeželje) ali med nacionalnimi enotami. Migracije so zunanje ali notranje glede na državne meje, ali pa večetnično ali večnacionalno skupnost, kot je EU.« (Verlič Christensen 2002, 18) V svoji diplomski nalogi pa se bom konkretnije posvetila mednarodnim migracijam. »Mednarodne migracije so ožje polje migracijskih situacij, ki so povezane z nastankom nacionalne države.« (Lukšič Hacin 1999, 142) Definiramo jih kot »migracije, ki so povezane s prestopom državne meje in z enoletnim bivanjem v tujini. Glede na to se delijo na začasne in trajne. Omenimo še delitev na ekonomske, politične, organizirane-neorganizirane-ilegalne, konserativne-inovacijske migracije in beg možganov.« (Klinar 1976, 16-49)

Mednarodne migracije danes postajajo razmeroma konstanten, množičen proces, zato govorimo o mednarodnih migracijskih tokovih. Te spremembe so se začele odvijati že od sedemdesetih let dvajsetega stoletja dalje. Zaradi recesije v bogatih kapitalističnih deželah se je povpraševanje po tuji delovni sili začelo zmanjševati, medtem ko so se zahteve po tuji delovni sili v deželah Bližnjega vzhoda, torej največjih proizvajalkah nafte, začele povečevati. Ti vzorci kažejo na to, da je dejansko celoten svet vse do danes soočen z novim fenomenom globalizacije migracij. Geografske omejitve so danes vse manj pomembne, hkrati pa se spreminja tudi prepustnost nacionalnih meja.

Svet postaja globalen, razvijajo se osnovne globalne in univerzalne kulture; tudi migracijski tokovi so globalni in presegajo omejevanje na zgolj kulturne ali zgodovinske oblike preseljevanja. Oba pojava - prostorska mobilnost in mednarodne migracije - se v tem zadnjem obdobju prepletata tako zelo, da ju skoraj ni smiselno ločevati. Posamezniki, ki so vključeni v migracijske tokove, se ne selijo le enkrat, temveč se pogostost in trajanje migracijskih tokov povečuje. Vrednote, kot so svoboda gibanja in odprta družba, so v ospredju transnacionalnih migracij na začetku novega

tisočletja in so motivacija migracijskih tokov sodobnega časa. (Verlič Christensen 2002, 134)

Ne glede na te vrednote, torej svobodo gibanja in odprto družbo, pa ne smemo pozabiti na velikokrat kršeno pravico do svobode gibanja ravno v kontekstu mednarodnih migracij. Prevečkrat se namreč zapostavlja dva pomembna aspekta, ki pri migracijah igrata najpomembnejšo vlogo: to so človekove pravice in trenutna vladajoča politika imigrantskih družb, ki selektivno izbira, katere pravice bodo spoštovane in katere ne. »Migracijska politika je bila in je še danes trdno v rokah ekonomsko razvitih imigrantskih družb, ki so regulirale obseg in strukturo imigrantskih tokov.« (Klinar 1985, 65)

- **Prisilne migracije**

Termin prisilne migracije reflektira določeno krizo in z njo povezane pogoje revščine in marginalizacije. Oznaka migranta za prisilnega migranta, s seboj prinaša institucionalno odvisnost. (Grabska in Mehta 2008, 10) Definicija prisilnih migracij bi morala obsegati različne oblike migracij (notranja razseljenost, razvojno pogojena razseljenost,...). Kljub temu, pa se je osredotočila na ozke podkategorije beguncev in tistih, ki so prisiljeni bežati zaradi vojnih konfliktov, nasilja in nestabilnosti v državah. In te definicije, ki jih postavlja predvsem politika, so za raziskovalne in znanstvene namene neuporabne, ker omejujejo možnosti raziskovanja. (Grabska in Mehta 2008, 9)

Z družboslovnega vidika se razsežnost prisilnosti v migracijah odraža predvsem v njihovi nenadnosti. Za razliko od ekonomskih migracijskih tokov je za prisilne migracije značilno pomanjkanje časa, potrebnega za počasen začetek in postopen razvoj. (Freeman v Bešter in drugi 2003, 143) Prostorska in ciklična razsežnost prisilnih migracij je zaobsežena v njihovi nenadnosti. Zavedati se moramo, da ima nenadnost dogodka dve plati: kar je nenadno za objekt politike preseljevanja (razseljenca ali begunca) morda ni nenadno za tiste, ki sprejemajo odločitve, torej trenutne oblasti. Zato lahko trdimo, da nenadnost dogodka oziroma tistega, kar dogodek vzpodbudi, ne pomeni tudi njegove nepričakovanosti. Z njihovega gledišča prisilne migracije niso niti nenadne ali nepričakovane niti prisilne. Za analitike so prisilne migracije tisto, kar o njih govorijo dejstva – neustavljivo razseljevanje prebivalstva, ki

se pogosto bliža katastrofi ter ga lahko sproži bodisi človeški dejavnik bodisi narava. (Bešter in drugi 2003, 130)

- **Krožne migracije**

Koncept krožne migracije se »začne v zgodnjih fazah sodobnih migracij, ko je bilo že uveljavljeno t.i rotacijsko načelo. Njegovo bistvo je v tem, da migracijski procesi potekajo po krožnih tokovih od emigrantskih k imigrantskim družbam in od imigrantskih nazaj k izvornim emigrantskim družbam.« (Klinar 1985, 68) Kritika koncepta krožne migracije opozarja predvsem na vprašanje enostranskega vodenja remigracijske politike po načelu rotacije. Migracije namreč povzročajo socialne in ekonomske posledice v obeh vrstah družb. Obe vrsti posledic sta dolgoročne narave, zato kaže povezovati migracije z načrtovanjem ekonomskega in socialnega razvoja. Emigrantske države pa, ki so bile prizadete zaradi emigracije delovne sile, lahko postavljajo zahteve po mehanizmih za razporeditev koristi od migracij. (Klinar 1985, 72)

- **Ilegalne migracije**

Fenomen ilegalne migracije je produkt zakonodaje, ki omejuje legalne poti za migracijo in pridobitev azila. Ta problem se je začel pojavljati v začetku 80-ih let, ko so se v Evropi začeli zapirati legalni migracijski kanali in poti za pridobitev azila. (Boswell 2003, 61) V skupino ilegalnih migrantov oz. iregularnih migrantov pa se kar hitro uvrsti tudi posameznike, ki se jih ne da umestiti v specifične definicije beguncev in drugih migrantov. Iregularne migracije bi tako lahko opredelili tudi kot mednarodno gibanje oz. prebivališče v navzkrižju z migracijskimi zakoni. Vemo pa tudi, da se migracijski zakoni spreminjajo, tako se ves čas spreminja tudi definicija iregularne migracije. Kakšne sankcije doletijo posameznika, ki spada v to polje opredeljevanja, bom predstavila kasneje.

- **Migrant**

»Je človek, ki živi v državi ali v okolju v katerem ni rojen.« (Verlič Christensen 2002, 18) Mednarodne migrante lahko definiramo tudi »kot osebe, ki prehajajo meje nacionalne države, spreminjajo sedež svojega stalnega prebivališča in imajo tuje državljanstvo, ko stopijo v državo gostiteljico.« (Bešter in drugi 2003, 55) Enotne empirično merljive definicije migranta ni. Pri opredeljevanju oseb kot migrantov pa se v

širšem kontekstu upoštevata dve načeli in sicer osebno izražanje posameznika glede namena stalne naselitve in glede na ugotovljeno dejansko stanje, trajanje bivanja. Dileme, ki na ravni posameznika preidejo v realno težavo, so definicije posameznih populacij migrantov na podkategorije.

- **Begunci ali ekonomski begunci?**

Pravna definicija opisuje begunca kot posameznika, ki zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem (zaradi rase, vere, narodne pripadnosti, pripadnosti neki družbeni skupini ali političnemu prepričanju) beži iz neke države. Z Ženevsko konvencijo se države zavezujejo, da bodo varovale življenja ljudi na begu pred nedemokratskimi politikami in da bodo dosledno spoštovale načelo nevračanja (non-refoulement). (Bešter in drugi 2003, 30) Jasnih pravil za razločevanje pravih beguncev od ekonomskih beguncev pravzaprav ni. Tako so nedorečeni tudi postopki, ki jih uveljavljajo vlade držav EU v zadnjih letih. Večina držav uvaja strožje postopke in poskusno obdobje za doseljene, ki nimajo pravega »političnega« statusa beguncev po merilih konvencije ZN o človekovih pravicah iz leta 1951. Tako se množijo različne kategorije skupin ljudi, ki sicer nimajo pravic kot begunci, vendar se jim dodeli teritorialna pravica bivanja brez omejene socialne podpore ali z njo, še bolj pogosto pa se jih označi za ilegalne prebežnike ter se začne postopek vračanja posameznika v matično domovino.

- **Iregularni migranti**

Iregularen migrant je izraz, ki označuje ne-državljana, ki nima veljavnih dokumentov, da vstopi in/ali ostane v neki državi. Države, iz katerih izhajajo ti posamezniki, to največkrat vidijo kot migracijo iz nuje, ne izbire. Države gostiteljice jih največkrat opredeljujejo kot ne-državljanke, ki so v državi nelegalno in bi jih morali odstraniti ob prvi priliki. (Council of Europe 2007) Kot je znano, je izraz iregularen migrant dokaj nov, saj se je do nedavnega tako v pravniškem jeziku - predvsem pa jeziku medijev, vlad in vseh ostalih družbenih institucij uporabljal izraz ilegalen². In zakaj ta izraz ni primeren za uporabo? Predvsem zaradi vrednostne konotacije, ki jo nosi. Seveda v negativnem smislu. Ilegalnost vsak izmed nas pozna kot grožnjo, kršitev splošno sprejetih družbenih norm, predvsem pa kot nekaj tujega, nepoznanega, ki »ogroža«

² Ilegalnost migrantov je socialni konstrukt, ki je nastal v ZDA, (parafrazirano po Foucaultu), kot posledica obstoja legalne prohibicije in se je v začetku devetdesetih let udomačil po vsem svetu. (Borut Brumen 2005)

družbeni red. V globalnem kontekstu je kategorija ilegalen nekonsistentna in se jo uporablja popolnoma fleksibilno, nenačelno in koristoljubno. Nekdo ima lahko v neki državi status ilegalca, v drugi bo dobil status begunca OZN, v tretji pa mu bo omogočeno, da zaprosi za azil. V Evropski uniji smo danes priče dnevnega prilagajanja zakonodaje vsakokratnim političnim trendom in tako se ustvarjajo novi predpisi ali zakonodaje, s katerimi se omejuje gibanje ljudi in opredeljuje neavtoriziran prihod posameznika v državo kot kriminalno dejanje. Pravzaprav so ti pravni posegi tisti, ki iz številnih migrantov delajo ilegalce in zato je migrantska 'ilegalnost' predvsem politična identiteta. Na državni ravni imamo tako opravka z legalno produkcijo migrantske ilegalnosti in policije vseh razvitih držav zato medijem redno dostavljajo poročila o številu ujetih ilegalcev. (Brumen 2005) Pojem iregularnosti tako na drugi strani lahko definiramo z nacionalnimi imigracijskimi pravili, ki niso fiksni pogoji. Kar pomeni, da je krog ljudi, ki jih ta definicija zaobjema, lahko širok. S perspektive človekovih pravic, pa so migrantje upravičeni do protekcije oz. varnosti pod mednarodnih pravom ne glede na iregularnosti v nacionalnem pravu.

2.2 DILEME IN TEŽAVE Z DEFINICIJAMI

Prve opredelitve migracij so bile neprostovoljna, prostovoljna in prisilna migracija. Neprostovoljna migracija je bila definirana kot migracija, ki jo sprožijo katastrofe, masovne migracije etničnega značaja. Prostovoljni migranti so migranti, ki skušajo unovčiti svoje poklicne ali ekonomske zmožnosti. Prisilne migracije pa sprožijo politične odločitve in ukrepi oblasti. Na ta način je nastalo kar nekaj prekrivajočih se definicij prisilnih, neprostovoljnih in (ne)ekonomskih migracijskih tokov. (Verlič Christensen 2002, 141) Prepuščeni smo približnim ocenam števila razseljenih oseb, ki so bile v veliki meri posledica približnosti opredelitve posameznih pojmov. Zdi se, da so se v zadnjem času vse oblike imigracije v najpomembnejše zahodne države sprejemnice postale nadvse pereče in občutljivo vprašanje. Glavne strani so se bile prisiljene opredeliti. (Freeman in Castles v Bešter in drugi 2003, 128) Vprašanje, ki se postavlja na tem mestu gotovo je, kaj nam te definicije povejo oz. kako se odražajo v dejanski politiki neke države in kako vplivajo na končnega posameznika, ki ga določena definicija zaobjame ali pač ne.

Kot navaja Steven Castles, v makro strukturi definicije odigrajo ključno vlogo pri usmerjanju politik vladnih in mednarodnih služb do mobilne populacije. Definicije so odraz in hkrati sredstvo moči, kar velja tudi za opredelitev statusa beguncev. Ni namreč vseeno, če je posameznik obravnavan kot begunec, kot neka druga vrsta prisilnega migranta ali kot prostovoljni migrant. (Castles v Bešter in drugi 2003, 126) Moč kategorizacije in podeljevanja statusa je nemreč vezan na pravico, imeti pravice. Oznake kot so: begunec, notranje razseljena oseba,..., so kontroverzne še posebej kadar pride do političnih formulacij na podlagi teh oznak. Vse te oznake sproducirajo neko stereotipiziranje in institucionaliziranje določenega statusa. Kljub temu da naj bi bile oznake apolitične, se lahko tako znotraj prava kot politike, prikažejo visoko spolitizirane interpretacije teh statusov. (Grabska in Mehta 2008, 9) Pravice pa se spreminjajo v manipulativni element-imigrantom se očita da si jemljejo »preveč« pravic oziroma celo, da pravice zlorablajo. (Bešter in drugi 2003, 9)

Kakšno legitimiteto ima torej v globalnem »konsenzu« postavljanje definicij, ki ponujajo približno, splošno (to je stereotipno) videnje migracij? Prisilnim migrantom, žrtvam vojnih konfliktov, je treba zagotoviti humanitarno pomoč, a jih obenem razglasiti za začasne begunce in jih zadržati čim bližje izvornih držav ali jih vsaj čim prej vrniti domov. Konvencijski begunci so z mednarodnimi standardi zavarovani pred vračanjem v izvirne države, kjer bi postali žrtve nedemokratskih politik, vendar je treba tudi povedati, da je azilna zakonodaja čedalje restriktivnejša. Nasprotno pa so ekonomski priseljenci prikazani kot nekakšni lovci na srečo, katerih cilj je doseči blagostanje zahodnih držav, pri čemer naj bi revni priseljenci tako rekoč izkoriščali bogate zahodne države. Namesto argumenta, da je ekonomska nuja še kako racionalen dejavnik selitve, je prevladal argument domnevnega izkoriščanja zahoda. To pa vodi v prevladujočo politiko uravnavanja migracij, ki jo zahod najbolj izvaja: v nadzor, trde in neprehodne meje, selektivno mobilnost. Vendar restriktivni ukrepi na mejah ne smejo postati nadomestilo za migracijsko politiko. (Bešter in drugi 2003, 29)

Vprašanje, zakaj se nihče več ne vpraša kaj je s temi nazivi narobe, ostaja. Klasifikacije so postale normalne. Kje so vzroki za »ilegalne« vstopne in kaj termin ilegalnost sploh pomeni, pa bi moralo biti primarno vprašanje. So ilegalni migrantje res le kršitelji zakonov v neki nacionalni državi, zato mora za njih avtomatično slediti ali pripor ali izgon?

Danes namreč ni nikakršne mednarodne ali pravne ureditve, ki bi jo bilo ob posredovanju mednarodnih institucij mogoče vsiliti lokalnim oblastem ter tako zaščititi druge vrste migrantov, ki v ozko polje že definiranih migrantov ne spadajo. Še bolj pomembno se zdi, da tudi ni pretirane volje, da bi se jo uvedlo. Če govorimo o človekovih pravicah in o pravici do zatočišča, to pomeni, da v prihodnje večine tistih, ki bodo vključeni v prisilne migracije, morda ne bo mogoče uvrstiti v nobeno od kategorij. (Bešter in drugi 2003, 139)

2.3 VZROKI ZA MIGRACIJE

Vzrokov za množične migracije zadnjega desetletja in visoko stopnjo formalne brezposelnosti priseljenih v večini razvitih držav je več. Najpogosteje se omenja povečevanje razlik med razvitimi in nerazvitimi državami, kot vpliv globalizacije in strukturnih sprememb gospodarstva. Te spremembe se kažejo v krizah nacionalnih gospodarstev predvsem v t.i. tretjem svetu. Logična posledica takega stanja so brezposelne množice, ki nimajo možnosti za preživetje v domačem okolju, zato emigrirajo. Svetovna konkurenca je postala prehuda tudi za številne kmetovalce, omenjene države pa nimajo razvite primerljive socialne politike, ni pokojninskega varstva in zdravstvenih sistemov, ki bi tem spremembam v sodobnem svetu lahko sledili. »Povečanje mednarodne menjave je povezano z večjo mobilnostjo in preseljevanjem ljudi. Ekonomska teorija je tako migracijske tokove povezala s trgov delu in dohodkovno (plačno) politiko ter širšo politiko socialne države.« (Waltz in Wellisch v Bešter in drugi 2003, 46) Zato lahko rečemo, da je ekonomska stopnja migracij odvisna predvsem od razlik v plačah med razvitimi in nerazvitimi državami, čeprav je pogosto individualna rešitev o ekonomski migraciji rezultat kolektivnih odločitev v družini ali gospodinjstvu. Mnogo pričevanj med migranti se nagiba v smer, da bodo za svoje preživetje in preživetje večgeneracijskih družin naredili vse in da edini izhod vidijo v EU. Posledice takega stanja pa so rezultirale v naraščanju nedokumentiranih notranjih in mednarodnih migracij v razvite države. Vedno več mnenj je usmerjenih na interpretacije o naraščanju obsega revščine in nasilja, predvsem v državah v razvoju, ki povzroča tako vztrajne in množične migracije. Države EU probleme rešujejo z začasnimi intervencijami vlade in znotraj EU z dogovori o oblikah podpor prizadetim regijam. Počasi pa je EU uvidela, da z začasnimi ukrepi, predvsem z

omejeno finančno pomočjo regijam ne bo rešila bistvo problema, zato se je začela nagibati k uresničevanju skupne vizije o skupni migracijski politiki na ravni celotne skupnosti.

Začenja se zgodba o novi nenadzorovani in tudi nezaželeni obliki imigracij. Za doseljene v tem obdobju je značilno, da so v povprečju malo manj izobraženi od predhodnih tradicionalnih priseljencev, njihova etnična in socialna struktura je zelo raznolika. Nova značilnost je, da ostajajo pogosto brez pravega zaposlitvenega ali socialnega statusa in da nimajo veliko možnosti za trajno naselitev, čeprav se morda naučijo lokalnega jezika. Mnogi niso motivirani za izobraževanje ali integracijo ali pa tega niso sposobni. Prihajajo iz zelo različnih kultur, njihov status je dolga leta negotov, ko čakajo bodisi na dovoljenje za stalno bivanje ali možnost morebitne vrnitve v svojo državo. Marsikatero državo svojih državljanov/beguncev ne želijo sprejeti nazaj, ker jim ne morejo zagotoviti dela in varnosti - najpogosteje obojega. Pomembno vlogo pri tem igra tudi dejstvo, da se v države stekajo znatne vsote prihrankov emigrantov, ki jih ti pošiljajo svojim družinam. Iz priliva denarja se v teh državah formira malo podjetništvo, ki je manjkajoči člen v razvoju gospodarstva držav v razvoju ali pa zgolj preživetje širše družine. (Verlič Christensen 2002, 98) V številnih primerih pa so razlogi za migracije enostavno izognitev različnim persekucijam ali umiranju na obroke, kot so se izrazili Afričani v dokumentarcu »Exodus from Africa«. Številni posamezniki znotraj migracijskih tokov enostavno nimajo druge rešitve, nimajo realne alternative migracijam, prav zato jih ni moč zaustaviti. Vendar pa je za številne priseljence razočaranje kmalu po prihodu zato še hujše in občutek deprivacije še večji. (Verlič Christensen 2002, 138)

2.3.1 Globalizacija

Globalizacijo lahko danes razumemo kot obliko internacionalizacije, liberalizacije, univerzalizacije, zahodnjaštva in deterritorializacije. V svetu, kjer se globalizirajo proizvodnja in podjetja, trgi in finance, komunikacije in kultura, ostajajo ljudje s svojim življenjskim svetom in načinom življenja vpeti v omejene prostore svojih lokalnih etnij, regij, držav, itd. Na prelomu stoletja so po vrsti podirali politično ekonomski bloki, ki so do zdaj kljubovali globalnim trgom in univerzalni logiki kapitala (gibanje neuvrščenih, socialistični blok). Teza o enopetinski globalni družbi, ki v središču

zagotavlja razvoj svetovnega gospodarstva, se je dopolnjevala s štirimi petinami svetovnega prebivalstva, ki mu grozijo gospodarsko, socialno in kulturno nazadovanje in svojevrsten razvoj nerazvitosti. Zato omejevanje globalnega kapitalizma z vidika temeljnih socialnih in ekonomskih pravic svetovnega prebivalstva zgodovinsko pomeni povsem racionalen poskus premagovanja sebičnih interesov na račun skupne blaginje. (Scholte v Bešter in drugi 2003, 46)

Nemški sociolog Beck je vse skupaj opisal kot globalizacijo civilizacijskih tveganj, ki so imanentna industrijski in postindustrijski družbi in ki v svetu različnosti ustvarjajo svojevrstno izenačenje. Demografska, socialna, ekonomska in ekološka tveganja s svojim širjenjem dokazujejo, da enako zadevajo tako bogate in močne kakor tudi revne in šibke, da se torej v globalnem svetu sprememb na dolgi rok vzpostavi enakost med storilci in žrtvami. Če se torej globalizirajo predvsem tveganja, moramo pri tem hkrati opozoriti tudi na njihovo individualizacijo. Sociološke analize (Beck 2001, Kean 1998, Amoroso 1998, Held 1999) skoraj vsa devetdeseta leta opozarjajo na konec tradicionalne družbe velikih skupin, na svojevrstno razpustitev držav, družbenih razredov, slojev, ki vedno bolj razstavljajo državo blaginje in tudi socialno ekonomsko manj razvite družbe na vsoto individualnih procesov. (Beck v Bešter in drugi 2003, 47)

Proces zapiranja meja in okolja je tista reakcija, ki preprečuje napovedano konvergentnost razvoja različnih družb v procesu globalizacije. Globalizira se pretok kapitala, s trgom dobrin in storitev so že večje težave na obrobju predvsem v nerazvitih okoljih. Mobilnost in migracije ljudi pa v procesu globalizacije ne najdejo realne potrditve, kljub deklaracijam. (Verlič Christensen 2002, 136) Evropska unija pa je v svojem bistvu ravno to, torej preseganje fizičnih meja nacionalnih držav, konec tradicionalne Evrope in novodobno združevanje gospodarskega in finančnega trga. Omejeni trgi v majhnih državah namreč v procesih globalizacije izgubijo svojo vrednost in ne morejo konkurirati velikim globalnim korporacijam. Predvsem pa je z vidika migrantov pomemben razlog za izbiro cilja njihovih migracij ta, da je EU kot svojo najvišjo prioriteto postavila mir in blaginjo ob uspešni ekonomski rasti. Kot se EU rada predstavi, je njeno vrhovno načelo tudi spoštovanje vseh temeljnih človekovih pravic in ravno to, prevečkrat lažna obljuba in prej naštete usmeritve današnje Evrope, predstavlja obljubljeni dežel za migrante, ki izhajajo iz dežel, kjer so vsa ta načela konradiktorna evropskim.

Individualizacija je druga stran sodobne globalizacije in pomeni razvoj vedno večje družbene neenakosti, množične brezposelnosti v državah blaginje in revščine v ekonomsko manj razvitih državah. Množična brezposelnost in revščina sta s pogojem individualizacije dejansko naprteni ljudem kot osebna usoda. Ne prizadene jih kot nekakšna družbena in kolektivna identiteta, temveč kot specifičen individualiziran življenjski položaj, ki postane negotov. Referenčna točka sodobne brezposelnosti in revščine ni: velika družbena skupina, država, razred ali sloj, posameznik je namreč osvobojen kolektivismu (kar lahko gledamo s pozitivne perspektive). Referenčna točka postane tržni ali socialni posameznik, ki razume preoblikovanje zunanjih družbenih vzrokov kot spremembo lastnega načina življenja in doživlja preoblikovanje sistemskih problemov kot lastno krivdo in poraz. (Bešter in drugi 2003, 47)

V EU postajajo vedno bolj pomembne razlike v razumevanju socialnega kapitala kot mrežne celote institucij, norm in zaupanja, ki spodbujajo socialno sodelovanje in varnost med različnimi družbenimi subjekti. Nizka notranja migracija v EU (2% delavcev na trgu je tujcev) dokazuje, da razmeroma majhne razlike v plačah ne spodbujajo migracij (pomemben dejavnik za nizko notranjo migracijo, so tudi jezikovne ovire). Zato pa večja vloga socialnega kapitala v razvitih evropskih skupnostih (državah, regijah, etnijah) očitno preprečuje večjo dinamiko delovne sile. (Bešter in drugi 2003, 58) In kaj nam bo prinesla prihodnost? Z dokaj visoko stopnjo verjetnosti lahko trdimo, da bodo demografska gibanja, ekonomska neenakost, socialne in politične razmere vplivale na še večjo stopnjo migracij. Globalizacija namreč vedno povečuje migracijski potencial. In če k temu prištejemo še nove možnosti komunikacij, transporta in drugih posledic globalizacije, je odgovor potujočih množic prihodnosti na dlani.

2.3.2 »Push« in »Pull« teorija

»Za push-pull teorijo je značilno, da razlaga vzroke, selektivnost, smer toka in obseg migracijskih gibanj s pomočjo dejavnikov odbijanja iz starega okolja in dejavnikov privlačanja v novo okolje.« (Klinar 1976, 23-26)

»Push« dejavniki so dejavniki odbijanja iz starega okolja. Mednarodne migracije so tako prvotno razumljene v smislu razvoja, kot odgovor na razlike v višini dohodka in

zaposlitvenimi možnostmi med državami. Glavni protagonist trenutne mednarodne migracije je ekonomska globalizacija. Če jo razumemo v smislu liberalizacije trgovine, revolucije v komunikacijah, cenejših možnosti potovanj med državami, kontinenti in boljše povezanosti diaspor – skupnosti med domom in tujino, lahko rečemo, da je povzročila migracije ter omejila možnost nadzora nad njimi. Liberalizacija trgovine je vplivala na razpad sistema tradicionalnih struktur dela v državah v razvoju, kar je posledično povzročilo povečanje migracij. Revolucija v komunikacijah pa je povzročila, da so mnogi lahko začeli idealizirati priložnosti, ki se pojavljajo na t.i. Zahodu. (Boswell 2003, 31) Ekonomska asimetrija je med glavnimi razlogi za selitev, vendar ta vseeno ne more razložiti razlogov za migracije v celoti. Mnogi med tistimi, ki se odločijo za dolgo pot med Podsaharsko Afriko in Evropo, to naredijo kot odgovor na nevdržno lakoto, zanikanje osnovnih ekonomskih in socialnih pravic koruptivne in pokvarjene vlade, konfliktov, deficita glede izvajanja človekovih pravic. Pomemben dejavnik pa je tudi potreba po vzdrževanju svoje družine. Če jim uspe, njihov zaslužek veliko pripomore k razvoju doma. (Council of Europe 2007)

Med pomembnejše »pull« dejavnike oz. dejavniki zahtev pa uvrščamo: globalizacijo - »pull dejavniki globalizacije izhajajo predvsem iz industrializiranega sistema držav Zahoda, ki so začele izkazovati potrebo po cenejši, nizko kvalificirani delovni sili.« (Boswell 2003, 31), močne diaspore v ciljnih državah, družinske vezi, upanje za doseg izobrazbe, urejen sistem zdravstvene oskrbe ter demografsko sliko EU. Predvsem nizka stopnja rojstev in staranje prebivalstva prinaša demografski deficit v številnih evropskih državah. Združeni narodi so napovedali, da bo do leta 2050, takratnih 15 članic EU potrebovalo 40 milijonov migrantov, da bodo lahko obdržali število prebivalcev, ki jih ima EU sedaj. Migrantje so nujno potrebni tudi zato, da se lahko vzdržuje normalno razmerje med delovnim prebivalstvom in upokojenci. Trenutno razmerje 4:1, naj bi padlo pod 2:1, kar bi pomenilo zmanjšanje prihodka od davkov in povečanje stroškov za zdravstveno nego in pokojnine. Seveda se lahko ti demografski trendi še spreminjajo, vendar bo migracija ostala glavno orodje za uravnavanje zgoraj opisanih sprememb.

Še en od pomembnih dejavnikov zahtev oz. »pull« faktorjev je neformalna ekonomija in zaposlovanje. Primer Španije: 570.000 migrantov so zaposlili v letu 2005. Tisti sektorji v katerih je povpraševanje po delavcih migrantih najvišje, so tudi najmanj regulirani in najbolj donosni. Seveda pa prav iz teh sektorjev pride največ poročil o

izkoriščevanju delavcev. »ILO³ ocenjuje, da so profiti, ki jih ustvarijo nelegalno pripeljani delavci v enem letu, gibljejo okoli 32 bilijonov dolarjev.« (Eurofond 2007) Ko se je povečevala globalizacija trgov, se sorazmerno ni povečevala globalizacija delovne sile. Na ta način je prišlo do nesorazmerja med številom delavcev, ki so želeli migrirati in legalnimi priložnostmi, da to dejansko naredijo. Restriktivni zakoni niso znižali števila migrantov, ampak so omogočili to, da so migrantje potovali izven legalnih kanalov, na njihov račun pa so seveda služili tihotapci z ljudmi. UNCHR⁴ je poudaril potrebo po tem, da se z vsemi ukrepi, ki so v veljavi, na mejah uradni organi borijo proti tihotapljenju ljudi. Vendar ti ukrepi ne smejo rezultirati v kršitvah osnovnih človekovih pravic, kamor spada tudi pravica do dostopa do učinkovitega azilnega postopka. (Council of Europe 2007)

2.3.3 Afriški migrant in individualni razlogi za odhod

- **Teorija racionalne izbire posameznika**

Migrantje prihajajo iz različnih okolij, ki producirajo različne okoliščine, ki posameznika prisilijo v odhod. Vendar migrantje, ki migrirajo v Severno Afriko, predvsem iz Zahodne Afrike in naprej proti Evropi, ne prihajajo iz najbolj obubožanih družin. Podatki iz študije Hein de Haasa kažejo, da migrantje velikokrat prihajajo iz urbanih okolij, so sicer manj premožni in manj izobraženi. Razlogi za odhod večine migrantov tako ni beg pred revščino, temveč premalo priložnosti za samouresničevanje. Velik delež migrantov pa odide tudi zaradi strahu pred pregonom ali nasiljem v njihovi državi. Velikokrat so ti posamezniki tudi visoko izobraženi, kar potrjuje tezo, da povečan dohodek in izobrazba vodita do večjih želja po migraciji in iskanje novih priložnosti. Migracije lahko predstavimo tudi kot družinsko investicijo. Načrt za migriranje je namreč razumna odločitev in investicija za celotno gospodinjstvo, da bi se povečal dohodek celotne družine. Tudi informacije, ki jih migrantje dobijo o državi v katero so namenjeni, so velikokrat razlog za odhod. Te informacije jim priskrbijo prijatelji ali družinski člani, ki so se pred tem odločili za odhod. Velikokrat pa jim pomagajo tudi z zatočiščem. Spreminja pa se tudi informiranost, na podlagi katere se odločijo za odhod. Včasih so bile to predvsem informacije o delovnih priložnostih,

³ International labour organization ali mednarodna organizacija dela, deluje kot specializirana agencija OZN ali Organizacije združenih narodov, s sedežem v Ženevi.

⁴ United nations high commission for refugees ali visoki komisariat združenih narodov za begunce

danes pa so predvsem informacije o uradnih določilih za vstop migrantov iz posamezne države. (De Haas 2007,15-20)

- **Teorija situacijske prisile**

Odločitev za migriranje ni vedno sprejeta v okviru razširjene družine, kot racionalna izbira posameznika. Gotovo vsi migrantje ne morejo oceniti stroškov poti, tveganja, možnosti zaslužka v novem okolju in se racionalno na podlagi teh izračunov odločiti za pot. Predvsem je potrebno poudariti, da so posamezne izkušnje migrantov lahko tudi bolj tragične. Ljudje se selijo tudi zato, ker drugih možnosti nimajo in selijo se za vsako ceno, tudi za ceno svojega življenja. In na tem mestu bi rada predstavila teh nekaj subjektivnih percepcij posameznikov, ki seveda niso podkrepljene z analitično predstavljenimi argumenti, še manj s statističnimi podatki, tudi zato, ker tako obsežne študije o razlogih za odhod skupine migrantov iz Afrike še ni bilo narejene. Take študije še ni tudi zato, ker je to okolje tako diferencirano, da je posamezne skupine migrantov težko uvrstiti v okvir definicije migrantov na splošno, kaj šele da bi lahko operirali z natančnimi podatki.

Dejavnike vzrokov za migracije številne teorije rade iščejo v njihovi objektivni in predvsem izmerljivi naravi. Vendar moramo vedeti, da obstaja dejansko množica vzrokov, ki izhajajo iz povsem subjektivne narave. Navidezno sicer res delujejo kot objektivne kategorije, saj se na primer višina dohodka lahko izmeri. Vendar pa zadovoljstvo posameznika ni izmerljivo z višino dohodka. Posameznikova predstava o tem, kolikšen bi moral biti njegov dohodek in po drugi strani potrebe, ki jih ima v svojem življenju za nujne, niso izmerljive z metodo kvantitativnega raziskovanja. Vzroki in dejavniki, ki so prikazani kot neke čiste kategorije, ki jih v realnosti ne najdemo, ne morejo biti pokazatelj dejanskih razlogov za odhod. Na posameznikovo odločitev, da se bo preselil vpliva splet različnih dejavnikov, ki se vzajemno dopolnjujejo. (Lukšič Hacin 1999, 143-144)

Vzroki za emigriranje so dobro predstavljeni v dokumentarnem filmu s pomenljivim naslovom »Exodus from Africa«. Za televizijsko mrežo CNN, ga je naredil Sorious Samura, tudi sam emigrant iz Afrike, ki je emigriral v Veliko Britanijo. V dokumentarnem filmu so predstavljene zgodbe migrantov iz Subsaharske Afrike, ki so izgubili upanje, da jim bo matična država omogočila kakršnokoli možnost za preživetje.

Vprašanje, ki si ga Samura postavlja med dokumentarnim filmom je, kaj je tisto, ki te ljudi tako žene naprej v obljubljeni deželo? »Dejstvo je, da mladi Afričani želijo v Evropo, želijo delati. To je njihova trdna odločitev na katero Evropa ne more vplivati. Vedo, kako nevarno se je v Španijo odpraviti s kanujem, kako nevarno je prečkati puščavo, vedo, da jih bodo okradli, pretepli, ponižali, vendar vseeno gredo. Za novo življenje so pripravljene žrtvovati staro.« (Videmšek 2006) Tudi med samimi migranti, ki v Maroku čakajo na plovbo čez morje prihaja do spopadov, za prostor v čolnih, za denar, za življenje. Morda dobro ponazarja, kaj jih žene v tako neizprosno pot, odgovor enega izmed njih. Osas: »Ne glede na to, če si doma ali tukaj, mi vemo, da smo nihče. Nihče nam ni pripravljen ponuditi možnosti, da se dokažemo, da smo nekdo. V bistvu smo enaki, kot da bi bili mrtvi. In nikogar ne zanima, če na poti umremo. Zato tvegamo in nam je vseeno, če med tem tveganjem umremo.« (CNN 2003) Med osnovnimi razlogi za pobeg so vojne oz. razdejanja, ki so jih te vojne v določenih državah pustile. Migrantje so s smrtjo soočeni na vsakem koraku. Najprej jih pričaka ob prečkanju Sahare, Sahara namreč predstavlja prvi filter, kjer preživijo le najbolj močni. Druga pomembna preizkušnja je španska enklava Ceuta. Tam bi prebežniki načeloma lahko zaprosili za azil na podlagi statusa begunca. Vendar ima Evropa drugačne načrte. Za ograjo okoli enkalve so porabili milijone evrov. Je namreč elektrificirana, zazna gibanje na ograji, in če se komu uspe prebiti čez prvo oviro, ga bodo tam že čakali španski mejni organi, ki lovijo prebežnike in jih vračajo nazaj. Ograja naj bi bila popolnoma neprehodna. Migrantje se tako skrivajo v blatu, brez česar koli in čakajo na priložnost za prebeg. Med njimi so tudi dobro izobraženi posamezniki, ki v svoji domovini enostavno niso dobili možnosti za delo. Ker države Magreba s subsaharskimi državami nimajo nikakršnih sporazumov o vrnitvi, jih vračajo nazaj v Mali in migrantje so spet na začetku. Odločiti se morajo ali bodo nadaljevali ali se vrnili nazaj domov. Zadnje dejanje je seveda prečkanje morja. V prenatrpanih čolnih se podajo na pot. (CNN 2003)

ICMP⁵ predvideva, da je v zadnjem desetletju umrlo vsaj 10.000 migrantov, na poti, ko so želeli doseči južne obale Evrope. Zato je Odbor evropskega parlamenta za civilne svoboščine pozval vse članice, da se morajo zavedati svoje mednarodno pravne odgovornosti v zvezi z reševanjem migrantov na morju ter spoštovanjem človekovega

⁵ ICMP ali International Commission on missing persons

življenja, prav tako pa je treba ponovno preučiti vlogo Frontexa pri teh reševalnih akcijah. (Evropski parlament 2007a)

Pot sodelovanja s tihotapci z ljudmi se velikokrat nadaljuje z delom na črno, ko migrantje prispejo v EU. Nadaljuje se z dokazanem suženjstvom, ki mnoge izmed iregularnih priseljencev sili v podplačano in garaško delo. Tako državam ni potrebno sproščati trga delovne sile in se ohranja veljavni sistem. Za tujce iz tretjih držav veljajo posebni režimi ali relativna toleranca dela na črno, ker je to politično ugodneje in veliko ceneje. V Evropi človekovih pravic je tak način izkoriščanja ljudi sprožil premalo samospraševanja. Morda pa lahko kot razlog za odhod iz Afrike navedem še mnenje strokovnjaka na področju ilegalnega priseljevanja v Evropo Luisa de Vega: »Če bi sam živel v takšnih razmerah kot ljudje, ki se odločajo za beg v Evropo, bi poskušal, dokler mi ne bi uspelo.« (Videmšek 2006)

3 MIGRACIJSKA POLITIKA EU

V Evropi se širi ustvarjanje negativne klime v zvezi s priseljenci. Večinska politika in mediji jih predvsem predstavljajo kot grožnjo, ki bo Evropejcem odvzemala delovna mesta, ogrožala njihovo kulturo in povečevala kriminal. Ampak demografska gibanja kažejo ravno nasprotno. Kot sem že omenila, bo Evropa za nadomestilo primanjkljaja med aktivno delovno populacijo in upokojenim prebivalstvom nujno potrebovala tujo delovno silo. Ocene so, da bo Evropa v naslednji 50-ih letih potrebovala približno milijon imigrantov na leto. Hkrati pa bo potrebovala Evropa, če bo želela konkurirati v tehnološkem razvoju, tudi uvoženo intelektualno delovno silo.

Če zdaj upoštevamo demografske, ekonomske, tehnološke, socialne, politične, sociokulturne in na koncu tudi čisto administrativne in statistično bolj obvladljive vzorce sodobnih migracij, lahko vidimo: da migracije v 20. sto. niso sledile demografskim gibanjem; da so v okviru sodobne globalizacije migracijske spremembe (torej pretok ljudi), zaostale za nekaterimi drugimi pojavnimi oblikami (pretok blaga in kapitala) in da sodobne migracije omejuje predvsem monopolizacija trga dela v razvitih državah blaginje. Globalizacija migracijskih tokov je torej predvsem vprašanje političnih interesov in etičnega nacionalizma. Zato so manjši globalni migracijski tokovi predvsem rezultat političnih in ne ekonomskih faktorjev, prevladujočega ekonomskega in etičnega nacionalizma (glokalizacije) in ne moralnih načel globalnega zadovoljevanja človekovih pravic. (Bešter in drugi 2003, 56)

Teorije, ki lahko razložijo migracijsko politiko lahko razvrstimo v 3 večje skupine: Prva skupina so teorije, ki se osredotočajo na ekonomski vidik tekmovalnosti med rojenimi državljani neke države in imigranti. Te migracijsko politiko vidijo kot rezultat preferenc ekonomskih akterjev v družbi gostiteljici. Teorije razrednih politik ali teorije lastnega ekonomskega interesa izpostavijo imigrante kot možno grožnjo ekonomski blaginji rojenih državljanov. Druga skupina so teorije, ki izpostavljajo kulturno nesložnost med omenjenima skupinama. Te teorije vidijo rasizem kot spontani odgovor na nepoznano in tuje. V kasnejših fazah pa tudi kot negativni odgovor na navade novo prispelih skupin. Izpostavljajo torej primat kulturnih vrednot in kot primarno determinanto migracijske politike postavljajo nacionalno identiteto. Izpostavljajo predvsem pomembnost kulturne

diferenciacije med migranti in nemigranti. Tretja skupina pa so študije, ki se ukvarjajo z vplivom mednarodnih odnosov in multilateralnih dogovorov na migracijsko politiko. Dejanski oziroma potencialni konflikti med državami - mednje štejemo tudi vojaškega - vplivajo na oblikovanje migracijske politike. Te teorije se sklicujejo na mednarodne institucije in organizacije, ki spodbujajo sodelovanje med državami tudi na področju konstituiranja migracijskih politik in nadzora migracij. Tretji sklop teorij nam predvsem pomaga pri razumevanju migracijske politike, ki se konstituira znotraj EU. Čeprav znotraj posameznih držav lahko najdemo elemente teorij vseh treh pristopov. (Meyers 2004, 5-7)

3.1 EU IN ZGODOVINA RESOLUCIJ O MIGRACIJSKI POLITIKI

EU nima urejene niti skupne statistike niti skupnih meril, kaj so ekonomski - politični, legalni - ilegalni priseljenci. Večina evropskih demografskih projekcij ne predvideva, kako z migranti zapolnjevati družbe, ki imajo negativni naravni prirastek. V njeni dosedanji migracijski politiki se v veliki meri zrcali podoba idejnega in političnega konstituiranja skupne evropske ideje, evropskih institucij in pripadnosti novi transnacionalni Evropi. Hkrati pa se pri tem kaže tudi njen ksenofobičen obraz, ki je zgodovinsko oblikoval evropsko identiteto v razmerju do vzhodnjaške, muslimanske in drugih azijskih nekrščanskih civilizacij. (Bešter in drugi 2003, 69) Migracijsko politiko bi bilo v Evropi potrebno zastaviti smotno, da ne bi bila tako enostranska in kratkoročna. Migracije bodo namreč vedno obstajale. Zato jo je potrebno graditi na obojestranskih koristih, emigrantskih in imigrantskih družb in na upoštevanju interesov migrantov. Ne smemo pa prezreti neskladnosti med ekonomskimi in socialpolitičnimi dejavniki migracij. Medtem ko npr. ekonomski dejavniki dopuščajo imigracije, jih socialni in politični dejavniki preprečujejo. Ta pripelje do porasta ilegalnih migracij, ki temeljijo na grobem izkoriščanju in diskriminaciji. Prav tako je pomembno opozoriti na dejstvo, da imajo imigrantski delavci nekatere pravice priznane, druge pa ne. (Klinar 1985, 73)

Maastrichtska pogodba, kot nekakšen temelj prihodnjega delovanja EU, ki je bila sprejeta 7.2.1992, je narekovala splošne smernice, ki se naj bi v prihodnosti konkretizirale. Skupna varnostna in zunanja politika, policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, uvedba evra ter skupne smernice glede priseljevanja

so bili glavni cilji. Sestanek v Tamperi 15 in 16.10.1999, pa je, kot nadgradnja Maastrichtske pogodbe te sklepe konkretiziral. Evropski svet je priznal potrebo po uskladitvi nacionalnih zakonodaj glede pogojev za dovolitev vstopa in bivanje državljanov tretjih držav. Prioritetno je spoštovanje temeljnih pravic, ki so bile sprejete z listino EU o temeljnih človekovih pravicah, med njimi tudi določilo, da morajo države članice spoštovati določbe te direktive brez diskriminacije na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti, narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. Najpomembnejša določila sklepa v Tamperi pa so pospeševanje premika državljanov tretjih držav v Skupnosti za namene študija. Priseljevanje je tako po definiciji začasno in ni odvisno od pogojev na trgu delovne sile v državi gostiteljici. Predstavlja torej obliko vzajemnega bogatenja za zadevne migrante, njihovo državo izvora in državo članico gostiteljico ter spodbuja boljše razumevanje med kulturami. Ključni dejavnik te strategije je torej premik državljanov tretjih držav v Skupnost, zgolj za namene študija. Kar pa pomeni, da se konkretno z razlogi zakaj državljani tretjih držav pridejo v EU ne ukvarja in pušča ta vprašanja odprta za v prihodnje

Iz zgoraj naštetih sklepov tako vidimo, da je v 90-ih letih migracijska in azilna politika postala pomembna tema. Prelomnici sta gotovo vključitev migracijske politike v Maastrichtsko pogodbo (1992) in Amsterdamsko pogodbo (1997) - ta prenese imigracijsko problematiko iz nacionalnega nivoja posamezne članice na EU nivo. Kljub tej spremembi, pa se članice še vedno velikokrat odločajo, da bodo same, znotraj svojih vladajočih struktur, odločale, kakšne ukrepe v zvezi z migracijami bodo sprejemale. Pred temi spremembami je za članice EU veljalo, da teme imigracije in azila pripadajo posamezni članici. Imigracijske politike so bile tako izrazito vezane na tradicije državljanstva v posamezni državi. Od 80-ih let dalje, pa so distinkcije med nacionalnim in supranacionalnim postajale vse težje določljive. Svobodno gibanje je postalo ključno za ustvarjanje novih trgov, hkrati pa je bilo povezano tudi z imigracijo. To je spodbudilo politiko EU, da je začela delovati v smeri močnih varnostnih poudarkov, tako na zunanjih mejah, kot tudi na notranjem prostoru EU. Tak odgovor EU zato lahko povežemo s splošnimi trendi v migracijah, ki so pripomogli k ustvarjanju te politike: globalizacija migracij – več držav je vključenih, ne le ciljne države migrantov, diferenciacija migracij – motivi za migriranje so različni, feminizacija migracij –

ponovne združitve družin, politizacija migracij – na nancionalnih in internacionalnih nivojih. (Geddes 2000, 17) Konec 80-ih let se je tako, zaradi zaostrene migracijske politike, fenomen migracij pojavil že v vseh državah takratne Evropske Skupnosti. Določene države članice (Grčija, Italija, Portugalska in Španija) so postale nove ciljne države za imigracijo. Prej so namreč te države bile države emigracije. V novejšem času pa so, kot države na zunanji meji EU, podvržene večjemu migracijskemu pritisku. Posledično so se začele ustvarjati nove povezave med politikami držav, ki so že dalj časa ciljne države ter med novejšimi, ki so to šele postale. Starejše države imigracije so začele narekovati novejšim državam imigracije, da morajo njihove politike postati restriktivnejše. (Geddes 2000, 22) Te poostrene mejne kontrole od 90-ih let dalje pa so paradoksalno problem iregularnih migracij povečale, saj so mnogi potencialni migrantje za pot v EU začeli izbirati tihotapske mreže. Tak razvoj migracijske politike je, če ne drugega, povzročil povečanje nevarnosti, ki prežijo na migrante, ko v države vstopajo iregularno. (Boswell 2003, 61)

Po spremembah na ravni EU je temeljna zamisel skupne evropske migracijske politike postalo partnerstvo z državami, iz katerih prihaja migracijski pritisk. Navidezno je to pomenilo, da bo EU napovedala splošen boj za enakopraven gospodarski, socialni in politični razvoj, ki bo preprečeval konflikte in zagotovil vsestransko upoštevanje človekovih pravic. V resnici pa je to pomenilo iskanje možnosti, kako bi državljanom »tretjih dežel« zunaj EU sicer zagotovili skupne standarde za sprejem in nediskriminatorne azilne postopke, hkrati pa bi jih na koncu vendarle vračali v države, iz katerih so prišli. Vsa evropska migracijska in azilna politika migracij je na koncu zmogla izoblikovati zgolj sterilna priporočila za bilateralne in multilateralne sporazume članic s tretjimi državami glede prostovoljnega in prisilnega vračanja beguncev. EU je torej v zadnjih letih gradila temeljno migracijsko strategijo predvsem s politiko omejevanja migracij in restriktivnim nadzorom svojih zunanjih meja (vizumi). (Bešter in drugi 2003, 70) Vseeno pa moramo upoštevati, da je Evropa za migrante postavljena kot dolgoročni cilj in ne začasna rešitev. Torej bi se morali zavedati, da bodo ti migrantje, ki jim je ponujena možnost, tukaj tudi ostali in da se jih ne da tretirati kot delovno silo, ki zapolnjuje trenutni manjko na trgu in potrebo po določenem segmentu delovne sile. V obdobju, ki prihaja, pa bo evropska migracijska politika morala dokazati, da lahko ponudi skupna izhodišča in nastopi kot celota. Trenutne smernice sicer kažejo v to smer, vendar se je to začelo dogajati, ko so videli, da mejne države

same ne zdržijo več pritiska. Skupna politika mora biti racionalna in ne ksenofobično separativna. Samo v takšnih razmerah bodo namreč migracije lahko pomagale reševati evropske demografske, ekonomske, socialne in kulturne probleme, namesto da bi jih poglobljale, kot se je dogajalo v devetdesetih letih.

3.2 VREDNOTE, KI OBLIKUJEJO EVROPSKO MIGRACIJSKO POLITIKO

Neoliberalna politika temelji na vrednotah odprte družbe, vsebuje načelo svobode gibanja ljudi in odločitve posameznika, kjer se posamezniku pripisuje sposobnost in možnost izbire in racionalne odločitve. Te vrednote so legitimiteta mednarodnega sodelovanja, globalne trgovine in odpiranja držav kulturnim vplivom razvitega dela sveta, so nekakšna obljuba prosperitete globalne družbe ob upoštevanju človekovih pravic ljudi. Številne aspiracije revnega in depriviligiranega prebivalstva se na ta sporočila vežejo in s tem se definira zanje novo referenčno okolje, v katerem se te vrednote generirajo. Najpogosteje se to dogaja v življenjskih situacijah, ko se teh vrednot ne zmore uresničiti v svojem družbenem okolju. Ugotovitve EU komisije za antidiskriminacijo in zahteve ministrov v evropskem parlamentu, da se te svoboščine lahko realizirajo samo takrat, ko so »koristne« kolektivnim interesom posamezne nacionalne države, potem ko so imigranti že sprejeti v državi kot njeni prebivalci, izzvenijo cinično. Dodatek o individualnih pravicah in svoboščinah nenacionalnih ljudi (denizens) se nekako nerodno izmuzne administrativnim postopkom v praksi ali pa se uvaja diskriminacijska zakonodaja po nacionalnosti državljanov posameznih skupin držav kot EU, EEA, itd., pač odvisno od tega s kom ima posamezna država stike ali skupne interese. (Verlič Christensen 2002, 23)

- **Družbena kohezija**

Vertovec meni, da smo v družboslovju bolj kot kaj družbena kohezija je, poučeni o tem, da je ni. Po Vertovcu je minimum skupne definicije družbene kohezije podan z elementoma kooperativnih družbenih interakcij in skupnega vrednostnega sistema, pri čemer pa hkrati pokaže na ključno vprašanje: kaj v resnici tvori procese sodelovanja in sistem vrednot, ter kako jih vzdržujemo. Pomemben se zdi avtorjev pogled, namreč, da je vprašanje formulacije in doseganja skupnih vrednot, ki lahko povezujejo ljudi, predvsem politično vprašanje, ki ga je potrebno utemeljevati v političnih konceptih kot so nacionalna država, etnična/nacionalna identiteta, nacionalizem, država blaginje,

civilna družba, kulturni kapital ipd. Pokaže pa tudi, da so glavni izzivi, ki jih predstavljajo sodobne migracije, izzivi liberalni nacionalni državi. Vprašanje je torej, kako se bo liberalizem soočil s problemi državljanstva, vključno s socialnih državljanstvom imigrantov, participacijo in dostopom do informacij, dalje s strpnostjo, manjšinskimi pravicami, multikulturalizmom, ksenofobijo, sovražnim govorom ipd. Vprašanje pa je tudi, kako bodo nastajali okviri integracijskih politik in iz kakšnih temeljev bodo te črpale svoje strategije. (Vertovec v Bešter in drugi 2003, 27)

Opozoriti je potrebno na določeno nerazumevanje pri doseganju družbene kohezije, ki v sodobnem okolju nujno pripelje vsaj do upoštevanja elementov transnacionalne mobilnosti, multikulturalnosti, različnih identitetnih izbir in medkulturne komunikacije. Morda je največja »pomanjkljivost« tega družbenega projekta prav njegova zahtevnost: dejansko gre za dinamične, fluidne družbene lastnosti, ki izhajajo iz globaliziranega postmoderne okolja. Teh družbenih značilnosti tudi ni mogoče preprosto določiti in nato zanje preprosto napisati političen program. Zdi se, da se javne politike prepogosto izgovarjajo na visoke stroške, ki jih zahteva spodbujanje takih daljnosežnih družbenih projektov. Tako z vidika finančnega, kadrovskega in nenazadnje političnega kapitala. Stroški pa so zlasti za evropske etabilirane desnice, pa tudi za tiste v vzponu, še kako dvomljivi oziroma nesprejemljivi. Jasno pa postaja, da danes ni več mogoče zares razpravljati o družbeni koheziji, če v to razpravo ne vključimo migracij, in to kot eno ključnih ne zgolj obrobni točk. (Bešter in drugi 2003, 28)

- **Družbeno sprejemljivo in nesprejemljivo**

Dejstvo je da se pojavljajo velike distinkcije med posameznimi skupinami migrantov. Od skrajno nezaželenih, ko družba do njih nastopa sovražno - kot skrajna oblika zavračanja, pa do skrajno zaželenih skupin. Med skupino migrantov, ki so skrajno zaželeni spadajo predvsem migranti iz t.i. Zahodnega sveta, torej Zahodne Evrope in Severne Amerike. Redko se bo te posameznike sploh označilo za migrante, saj so turisti, predstavniki podjetij ali zgolj naključni obiskovalci iz omenjenih dežel, deležni skrajnih oblik odobravanja. Omenjen odnos pa se ne kaže zgolj pri prebivalstvu, vstop v države EU jim je z lahkoto omogočen tudi s strani uradnih organov. Kontrolni mehanizmi jih ne pregledujejo, oz. se to zgodi redko. Tak privilegiran status pa seveda ostaja dostopen manjšemu številu elitnih držav.

Načini zavračanja in izključevanja ne glede na to v kateri del Evrope imigrant pride, so lahko povsod enaki, vendar ni nujno, da so tudi povsod enako utemeljeni. Evropska migracijska politika je prekrila tisto, kar lahko označimo za specifičen odnos nekega prostora do imigrantov. Ta odnos ne temelji izključno na (ne)primernosti migranta, kakor hoče biti največkrat prikazano, ampak tudi na posebnostih države v katero pridejo. Da lahko nekdo sprejme »kulturno podobne«, druge pa zavrača, mora najprej ustvariti mnenje o samem sebi. Šele potem lahko primerja z drugimi oziroma ga sprejme ali zavrne. Z imigrantovega gledišča tako ni najbolj pomembno, kaj je in od kod prihaja, ampak predvsem, kam gre oziroma kam pride. Logika integracije in izključevanja imigrantov je namreč v različnih državah lahko različna, čeprav na prvi pogled mogoče ni tako videti. (Bešter in drugi 2003, 149) Najbogatejše in vzorne demokratično urejene države EU tako še vedno sprejemajo le delovno silo v skladu s kompromisom sklenjenim med delodajalci in vlado. Vlade se pri tem opirajo na to, kakšno podporo tem sklepom kaže javno mnenje in begunce sprejemajo samo v okviru obveznih kvot. Sredozemske države legalizirajo ali tolerirajo nedokumentirano delo in priseljevanje, ker teh tujcev drugi ne želijo prevzeti na svojo ali v kolektivno (EU) odgovornost. (Verlič Christensen 2002, 31)

3.3 POLITIKA ZAPOSLOVANJA ZNOTRAJ EU

Pri zaposlovanju veljajo pravila prednostne hierarhije: prednost imajo državljani, slede jim državljani drugih članic EU, čeprav je to bolj razvidno iz izvedbene zakonodaje posameznih držav, kot pa je izraženo v skupnih načelih. Pravice priseljenih iz tretjih držav (torej priseljenih iz držav, ki niso članice EU) se »naj čim bolj približujejo« pravicam državljanov, kot navaja zadnji sporazum iz Tampere leta 1999. Te razlike so lahko bistvene, saj so odvisne od izvedbene zakonodaje in politike vsake nacionalne države posebej. EU pogodbe v Maastrichtu, Amsterdamu in konvencija Tampere so sklepi (dobrih namenov), za bodoči proces konvergence raznolikih nacionalnih politik na področju notranjih in mednarodnih migracij v EU, nadzora nedokumentiranega priseljevanja in postopnega procesa socialne integracije stalnih prebivalcev-tujcev-, ki naj bi imeli vsi tujci-rezidenti zagotovljene enake pravice kakor državljani, razen volilne pravice na nacionalni ravni. Sklepi v Tampere v bistvu pomenijo nazadovanje od zahtev v Maastrichtu v tistem delu, kjer je državam naloženo, da pravice stalnih

priseljencev iz tretjih držav »le čim bolj približajo« pravicam svojih državljanov, ne pa tudi zagotovijo, in to v skladu z lastno nacionalno zakonodajo in tradicijo. Te pa so sila raznolike in se v zadnjem desetletju spreminjajo na slabše v smislu omejevanja pravic družinskega združevanja in z uvajanjem novih pogojev za pridobivanje stalnega statusa bivanja. (Verlič Christensen 2002, 32)

Gotovo se vsa zanikanja o potrebi tuje delovne sile potrdijo v izmerjenih podatkih in projekcijah migracij za prihodnost. Celotna svetovna ekonomska migracija je v obdobju 1965-1990 zajela okoli 110 milijonov ljudi. Toda ena zadnjih študij ZN dokazuje, da bo samo EU potrebovala do leta 2025 okoli 40 milijonov imigrantov, enako število prebivalcev pa bo izgubila do leta 2050. Demografski trendi v razvitih državah (ZDA, EU) potemtakem dokazujejo, da se bo z veliko verjetnostjo nadaljevalo upadanje števila prebivalstva, zmanjševanje delovno aktivnega prebivalstva (zlasti na območju sedanje EU) in povečanje potreb po dodatni delovni sili, ki jo zahtevajo gospodarske razmere. Zato bodo ekonomske migracije edine prave za polnjenje »črne luknje« na trgu dela, ki so jo povzročili demografski razvoj in druge strukturne spremembe na trgu dela. V prihodnjih desetletjih lahko pričakujemo, da bodo predvsem razvite države (analitične ocene veljajo predvsem za ZDA in sedanjo EU) potrebovale na leto povprečno okoli 1,6 do 2 milijona dodatne delovne sile, ki jo bodo morale izpopolnjevati s pomočjo migracijskih tokov iz drugih delov sveta. To bi v 21. stoletju pomenilo od 150 do 200 milijonov migrantov. (Bešter in drugi 2003, 62) Države EU bodo zato morale priznati, da bodo migrante potrebovale. Migrantje bodo predvsem zapolnjevali manjko na trgu dela. Vendar to ne bodo zgolj specializirani sektorji ter visoko kvalificirani poklici (npr. informacijska tehnologija ali zdravstvo). Evropa bo potrebovala ljudi tudi v nižje kvalificiranih poklicih (npr. v kmetijstvu, gostinstvu, gradbeništvu). Ta potreba po delovni sili, pa se bo pojavljala zaradi staranja prebivalstva. (Boswell 2003, 1) Analize globalne ekonomije manjkrat odkrijejo vpogled v naraščanje potreb po nekvalificirani delovni sili. To so bolj ali manj pol ali nekvalificirana delovna mesta v restavracijah in prehrambnih dejavnostih, industriji zabave in trgovskih dejavnostih in vzdrževanju in čiščenju velikanske urbane infrastrukture globalnih mest. To so fleksibilne zaposlitve v sektorjih javne oskrbe in storitev, katerih dejavnosti se privatizirajo. Tam najdejo delo priseljenci iz tretjih držav, formalno ali nedokumentirano. Če tega (cenenega) dela in (nepriznanih) potreb po tej delovni sili ne bi bilo, bi tokovi migracij presahnil ali se usmerili drugam. (Verlič Christensen 2002, 184)

Podatki nam torej kažejo realno sliko z dejstvi o nujnosti tuje delovne sile. Ne glede na te podatke pa se večina držav EU še vedno otepa novih državljanov. To nepriznavanje potreb trgov po tuji delovni sili pa se v Zahodnoevropskih državah kaže predvsem skozi ukrepe kot so npr. podaljšanje zahtevanega obdobja stalnega bivanja priseljencev v državi, ki je pogoj za vlogo in pridobitev državljanstva na podlagi naturalizacije. Čim več je kandidatov za priselitev, tem več je ovir v postopkih pridobivanja statusa stalnega in začasnega rezidenta. Med načelnimi izhodišči o enakopravnosti in praksi je vse več tihe in legalno podprte diskriminacije (lahko govorimo o institucionalni in zaposlitveni diskriminaciji). Povečuje se tudi število rasističnih izpadov organiziranih skupin, ki jih domača javnost nima za terorizem, čeprav so njene etnične žrtve številne in povsem nemočne. Negativni odnos javnosti in vlad do imigrantov prevladuje bolj ali manj vseh državah sveta v zadnjih desetletjih. Zato se na tem mestu postavlja vprašanje koliko si EU dejansko želi dolgoročno urediti migracijsko politiko? Predvsem v zadnjem času je le ta postala že zelo pereč problem.

Na splošno so za priselitev v razvite države EU tri možnosti: zaposlitev ali izobraževanje, združevanje družinskih članov in pridobitev azila za begunce. Pravico do začasne priselitve si lahko državljan iz tretjih dežel pridobi tako, da najde zaposlitev v zasebnem sektorju in to na svojem strokovnem področju. (Verlič Christensen 2002, 112) Vendar tujci, če že dobijo delovna mesta, so ta na spodnjih plačilnih lestvicah del, kjer v bistvu nadomeščajo odsotno delovno silo domačinov. Največkrat pa tujci zasedajo delovna mesta, kjer so zaposleni na črno. To predvsem ugaja delodajalcem ker imajo nam njimi popoln nadzor, veliko je bilo primerov dejanskih sužnjelastniških razmerij. Na zgornjih plačilnih lestvicah, ki vključujejo kvalificirano delo in na primer akademsko področje, pa velja pravilo omejevanja konkurence. Možnosti zaposlitve imigrantov so torej večje tam, kjer ni omejevanja konkurence, ali pa velja pravilo zasebnih internacionalnih podjetij; oziroma tam, kjer so delovna mesta nezasedena. »Ljudje, ki so udeleženi v teh mobilnostnih tokovih, pa bi morali imeti tudi možnost akumulirati pravice iz dela, si ustvariti družino in se socialno in politično integrirati v okolju, v katerem vidijo perspektive zase in svoje otroke.« (Verlič Christensen 2002, 184)

Najbolj pomemben faktor tako za delodajalce kot delavce, ki že imajo zaposlitev v nekem sektorju, pa so kulturne razlike. Ta »moteč« faktor in naj bi zmanjševal produktivnost. Take »kulturne« predsodke delodajalcev sta morali konec 90-ih kriminalizirati Švedska in Danska vladi sami, saj so se v bistvu pojavljali številni »objektivni« kulturni razlogi, ki so bili nekoč na liniji podobnih argumentov proti zaposlovanju žensk in diskriminaciji Judov. Če so delodajalci mnenja, da nekatere osebne ali kulturne razlike med osebjem lahko postanejo moteče in s tem dejavnost podjetja okrnjena, je bila diskriminacija več kot opravičljiva v očeh javnosti in vlade! Številni obrtniki so na primer navajali, da njihove stranke ne bi želele, da jim hišna opravila opravljajo tujci. Ostri zakonodajni ukrepi so sprejeti takrat, kadar nova etnična skupnost »povzroča« finančno breme, probleme ali konflikte in utegne potencialno ogroziti socialni mir. Posameznik, ki je tujec sploh ni več obravnavan kot subjekt, temveč kot pripadnik stigmatizirane skupine, ki »ni koristna« za skupnost. (Verlič Christensen 2002, 69)

In kaj kažejo napovedi za prihodnost? Delodajalci in demografi v državah EU za naslednje desetletje napovedujejo povečanje potreb uvoza delovne sile, vendar vlade razmišljajo le v okvirih kratkoročnih delovnih obiskov skoraj brez socialnih pravic in brez možnosti stalne naselitve. Ali se s tem definirajo nove oblike začasnih delavcev? Ocenjuje se, da že dve tretjini priseljencev v EU prihaja v države zunaj formalnih potreb trgov delovne sile. Prihajajo po pravicah iz družinskega združevanja in kot begunci, v številnih državah EU partnerji iz tretjih dežel ne dobijo dovoljenja za delo ali ga dobijo zgolj začasno. Etnične družine velikokrat niso upravičene do pomoči, kljub obveznostim plačevanja davkov. Tujci se dolga leta ne smejo samozaposlovati ali se jim postavljajo pri tem birokratske ovire glede kvalifikacij, znanja jezika in pri dostopu do kapitala. Nedokumentirani priseljenci - ocene njihovega števila se gibljejo okoli 3 do 7 milijonov samo v EU - ne umirajo od lakote, preživijo, ker delo je, vendar živijo v nesprejemljivo slabih pogojih. V odnosu do delodajalcev in svoje okolice so odvisni in izpostavljeni manipuliranju. Ali se izumlja nova oblika kolonizacije in apartheida? Nadaljnja restriktivna zakonodaja za tujce ni več mogoča, ker že načena najosnovnejše človekove pravice. Vendar se restriktivna zakonodaja sprejema še naprej. Obstaja pa prepričanje, da se lahko z nadzorom meje prepreči nelegalno priseljevanje! Izkušnje in napovedi večine analiz iz zadnjega desetletja se zaokrožijo v trdo spoznanje, da

kratkoročno vzrokov za migracije ni mogoče odpraviti in da bodo le te še naraščale. (Verlič Christensen 2002, 188)

- **Primeri izkoriščanja delovne sile v Južni Evropi**

Znano je dejstvo, da migrantje iz Afrike, če dosežejo kopno, pristanejo v Južni Evropi. Prioritetni cilj je zanje služba in upanje na nov začetek. Kaj pa jih tam čaka, je drugo vprašanje, so dejansko prišli v obljubljeni deželo, kot Evropo imenuje mnogo izmed njih? Delodajalci in posamezna gospodinjstva (Španija, Francija, Italija) zelo pogosto zaposlujejo nedokumentirane priseljence. Največji interes za obstoj in toleranco do nedokumentiranega priseljevanja imajo delodajalci in drugi zasebni uporabniki storitev čim cenejše delovne sile. Ocenjuje se, da ima Italija najvišji obseg nedokumentiranih priseljencev. Migracijska politika v teh državah obstaja bolj na verbalnem polju političnih ali družbenih diskusij, manj v operativnem smislu ali v dorečenosti in spoštovanju zakonodaje. Tudi stopnja etničnih konfliktov in delovne eksploatacije je lahko visoka, saj priseljeni delavci zaslužijo komaj polovico sindikalno zagotovljene plače. Živijo v stalnem pritisku in strahu, da bodo izgubili delo, s tem pa tudi dovoljenje za delo in pravico do bivanja. Tudi do 80% priseljencev dela brez delovnih pogodb (v Špa. Toliko že od leta 1990), položaj nekaterih tujih delavcev je vse bolj podoben oblikam suženjstva.

Praksa in politika nadzora migracijskih gibanj je v sredozemskih državah visoko tolerantna do nedokumentiranih priseljencev, obenem pa so pravni postopki nedorečeni in politika multikulturalnosti ambivalentna. Obseg slabo izobraženih in nelegalno priseljenih se povečuje, opazno pa je tudi vztrajanje združenj delodajalcev pri njihovem nelegaliziranem zaposlovanju, na primer v Španiji in Franciji; še posebno v manjših podjetjih, ki se spopadajo s konkurenco in želijo znižati stroške dela. Španija kljub zelo visoki stopnji brezposelnosti (več kot 18%) »tolerira« neregistrirano priseljevanje in zaposlovanje tujcev iz Afrike, ki delajo predvsem v industrializiranem procesu pridelave povrtnin. V drugih državah se nedokumentirani priseljenci zaposlujejo v gospodinjstvih, oskrbi ostarelih in drugih privatiziranih dejavnostih socialne oskrbe, turizmu in prostituciji. Številne države in družine so zopet odkrile možnost »zaposlitve« pomoči v gospodinjstvu, v katerem zaposlene ženske tudi živijo in so torej na razpolago pod posebnimi pogoji dela, ki niso predmet formalnih vladnih regulacij. Pravice tako

zaposlenih so lahko izpostavljene kršenju brez možnosti pritožbe. (Verlič Christensen 2002, 63)

3.4 FORMALNI IN NEFORMALNI NADZOR MIGRANTOV

Države lahko izvajajo nadzor migracij na več načinov in najbolj splošen je nadzor meja. To je le deloma uspešna metoda nadzora migracijskih tokov, kot kažejo številne zgodovinske izkušnje. Velja pravilo, da se nelegalni prestopi državne meje povečujejo v sorazmerju s sprejemanjem ostrejših ukrepov zakonskih omejitev vstopa ali priselitve ob pogoju, da je v interesu nekaterih socialnih skupin v državi, da migrantski tokovi ne usahnejo. Ti interesi so lahko izraženi med zasebnimi ali javnimi delodajalci, lahko so to tudi skupine civilne javnosti, ki zastopajo univerzalne svoboščine ljudi. Prav tako si nekateri potrošniki obetajo cenejše storitve in zato izražajo večjo podporo priseljevanju. Za to, da je posamezna država postala ciljna za migrante, je pomembno tudi to, da je v njej migracijska politika pravno dorečena in da so postopki obravnave posameznih kategorij priseljencev legalni. Dodaten pogoj so dovolj močni razlogi za dotok potencialnih migrantov iz držav njihovega izvora. Nadzor meja je tudi drag in težko izvedljiv v enakem obsegu skozi daljše časovno obdobje. Nadzor meja prizadene pravice in svoboščine državljanov samih držav EU in omejuje svobodo gibanja posameznikov. Zaščita pravic državljanov in ohranjanje univerzalnih svoboščin ljudi sta velikokrat težko uskladjiva v teh postopkih.

Drug proces nadzora in regulacije poteka v državi prek policijskih in inšpekcijskih organov in drugih državnih uradov, kot so imigracijski in lokalni uradi, socialne službe, itd. Državni in lokalni uradi imajo na voljo vrsto zelo raznolikih dokumentov in pragmatičnih postopkov, s katerimi postavijo tujca v poseben (diskriminiran) položaj - na primer na trgu delovne sile. Neformalna diskriminacija ali različne oblike (kulturnega) rasizma so pri tem le dodatek, že vnaprej opredeljenemu zakonskemu položaju tujcev, ki ga je tudi težko spremeniti. (Verlič Christensen 2002, 27-28)

3.4.1 Diskriminacijski učinki

Diskriminacijski učinki se ne kažejo le kot odkrit napad na migrante, s strani dominantne skupine v Evropi, kamor je vključena tudi uporaba navidezno enakopravnih

načel. Diskriminatorno obravnavanje je lahko tudi skrito, tako pri oblikovanju migracijske politike, ki se kaže v restriktivni zakonodaji, kot tudi čisto v vsakdanjem medijskem diskurzu, ki pogosto odkrito napada predvsem iregularne migrante. Lahko rečemo, da se vse pogosteje pojavlja kulturni rasizem.

Diskriminacija je ponekod podana že v sami zakonodaji in glede na (politično verificirane kvote) potrebe delodajalcev. Birokracija zakonodajo izvaja, pri tem pa ima razmeroma široke pristojnosti, da položaj priseljencev še otežuje. V teh pristojnostih birokracije so zasidrani nekateri potencialno nevarni elementi – pojava neonacistične prakse, ki temeljijo na pretirani poslušnosti in želji birokratov, da se ustreže politiki in javnosti – na primer, da se število priseljencev omeji in da se njihove pravice zmanjša, ali pa se izvaja politika oviranja dostopa do sicer v načelu dodeljenih pravic. Družbeno dogajanje lahko spremlja visoka stopnja policijskega ali inšpekcijskega nadzora. Hkrati pa poteka tudi nadzor javnosti prek etničnih združenj in civilne družbe in prek varuhov človekovih pravic. Težje dokazljiva diskriminacija pa poteka na osebnih ravneh družbeno tolerirane prakse, ki jo je veliko težje sankcionirati z zakoni. Neformalna diskriminacija (gate-keepers) ali birokratsko izvajanje izvedbene zakonodaje je prva oblika ovir integracij, ki jo okusijo številni priseljenci, še posebno tisti iz tretjih držav. Razvijejo se oblike » kulturnega rasizma« ali etnična ksenofobija. Poznamo tudi t.i. »tactit diskrimination«, ki označuje neizgovorjeno, vendar dosledno izvedeno diskriminacijo v življenjskih situacijah, ko se srečujejo priseljenci in državljani; tudi ta oblika je »ideološko« pogojena v popolnem družbenem soglasju skupnih interesov organizacijske prakse in individualnih izkušenj. Izvajanje poteka prek tolerirane medijske prakse, skozi iskanje in definiranje etničnih problemov. (Verlič Christensen 2002, 31) Vprašanje, ki se postavi na tem mestu pa je, kje je izvor diskriminacije, ter zakaj se v odnosu predvsem do iregularnih migrantov kaže na vseh nivojih delovanja družbe?

Prvič: gre za to, da se načelo zavračanja imigrantov vzpostavlja na fantazmi o obstoju zunanjega sovražnika. Imigranti se pogosto znajdejo v tej vlogi. Lokalizirana zavračanja se generirajo iz nekakšnih paranoidnih slik, ki prikazujejo imigrante kot sovražnike, kot tiste, ki razdirajo tako ali drugače definirano samobitnost nekega naroda ali nacije. Drugič: izključevanje in marginaliziranje migrantov se danes pogosto utemeljuje s sintagmo »na svoji zemlji«. Na lokalnih ravneh čedalje pogosteje nastajajo razne

družbene pobude, ki stavijo na lastno avtohtonost. Tisti, ki pride drugi, ni več dobrodošel. Tako se aktivira logika zaščite interesov naroda, ki je logika izključevanja. Povečala se je potreba obrambe pred fantomsko nevarnostjo, ki prihaja in ki postane navidezno vseobsegajoča in nevarna. V takšnih primerih se vzpostavi »metageografska koncepcija domovine«, ki ima motivacijski učinek in ki implicira delovanje »za pravo stvar«, za zaščito neke superiorne, moralne, celo metafizične ideje. Pogosto opravičilo »mi nismo dežela imigracije«, ki ga danes sporočajo nekatere nacionalne politike EU, je manifestacija »sprevržene mentalitete«, po kateri se naturalizacija utemeljuje s prvotno dediščino. Vseobsegajoči Volksgenossen ali »etnično pajdaštvo«, ki se legitimizira na zgodovinski vsidranosti jezika in kulture, ne pušča prostora za imigrante. (Habermas v Bešter in drugi 2003, 6)

Ščitenje etnične, narodne ali nacionalne prvobitnosti se torej danes pojavlja predvsem kot delovanje za obrambo pred motečimi elementi od zunaj. Imigranti postanejo moteči element. V najboljšem primeru se jih tolerira, pa še to le takrat, kadar ostaja zgodovinsko in kulturno utrjena tvorba nedotaknjena. Sklicevanje na potrebo po zaščiti zgodovinske, kulturne, etnične ali nacionalne prvobitnosti, nadnacionalen identitete deluje danes kot opravičilo, utemeljeno z logiko sile, vpliva, s katerimi postaja tako rekoč kakršenkoli odnos do imigrantov sprejemljiv, pravilen, tudi nujno potreben. Obe načeli, ki smo ju omenili, torej vzpostavljanje lastne identitete z omejevanjem »od« drugega in sklicevanje na zaščito prvobitnosti kot neke vrste motiviranje za delovanje, utrjujeta prevladujočo identiteto v nekem prostoru. Nacionalne ali nadnacionalne identitete postajajo danes merilo, ki ga je treba vzdrževati in ščititi – politike, ki gredo v smeri takšne zaščite, marginalizirajo imigrante kot tiste, ki prevladujočih meril ne dosežajo in jih niti ne morejo doseči. (Bešter in drugi 2003, 8)

Drugi element, na katerem se legitimizirajo politike izključevanja, je kultura v njenem prevladujočem apolitičnem smislu. Imigrante danes čedalje bolj očitno izključujejo zaradi njihove drugačne kulture. Ker so drugačni, se jih izključuje iz normaliziranih in nacionaliziranih družbenih okolij. Njihova kultura je zavrnjena, ker ni skladna z normami prevladujoče kulture. Utrjuje se prepričanje, da se imigranti ne obnašajo sprejemljivo, ker njihova kultura ni »omikana«. Argument kulturne avtohtonosti je

nevaren, ker superiornim utrjuje njihovo superiornost in ker jim daje moč pri uveljavljanju njihove lastne resnice. Soočamo se s položajem, v katerem je resnica imigranta izključena kot nepomembna. Današnje globalizirane in lokalizirane politike, na katere bi se bilo treba odgovorne odzivati, so politike izbire: če izberemo enega - avtohtonega, potem moramo drugega - neavtohtonega, zavrniti. (Bešter in drugi 2003, 8)

3.4.2 Medijski diskurz

Eden od prostorov, kjer se oblikuje razmerje med na videz homogenim prebivalstvom na eni in na videz homogenimi imigranti na drugi strani, je poleg javnih diskurzov tudi medijski diskurz, ki dobro opravlja nalogo neformalnega nadzora. Medijski diskurz predstavlja glavni okvir, v katerem nastaja splošni konsenz o odnosu »nas« do »drugih«. Odnos, ki izključuje imigrante deluje navznoter kot kohezijska sila, ki utrjuje in homogenizira predstavo o lastni identiteti in lastni kulturi. S poudarjanjem bipolarnosti naša kultura-njihova kultura, naša identiteta-njihova identiteta, se utrjuje miselnost, da je mogoče o »tujosti« govoriti tudi kot o nevarnosti. Nevarnost pa je zadosten pogoj, da se lahko sprožijo mehanizmi, ki so sicer v prikritem stanju mirovanja.

Imigranti se kažejo v dveh v resnici med seboj izključujočih se podobah, ki pa sta kljub temu združeni in še dodatno bremenita podobo imigrantov. So hkrati poznani in blizu ter neznani in od daleč: o njih pišejo v tiskanih medijih, videti pa jih je mogoče na televiziji ipd. V resnici pa prihajajo od daleč in ne iz prostorov iz katerih so prihajali »tradicionalni« imigranti pred njimi. Sodobni imigrant je tako že videni nezaželeni drugačni, ki vrh vsega prihaja od daleč. Njegova podoba je, ne glede na to, kako bi pozneje (za)živeli v tem prostoru, že vnaprej znana in-slaba. (Bešter in drugi 2003, 153) Ksenofobijo v družbi redno s svojim poročanjem tako ustvarjajo tudi mediji. Največkrat je to v obliki povezovanja migrantov z kriminalnimi dejanji, nezaposlenostjo, terorizmom. Tako poročanje razvrednoti objektivna poročanja, veliko vlogo pa igrajo tudi komercialni pritiski, saj zahtevajo, da se poroča senzacionalno, ker tako stereotipiziranje prinaša dobiček.

En izmed primerov, ki dobro ponazori ustvarjanje distinkcije med »nami« in »njimi« je povezava med migranti in terorizmom ter drugimi oblikami kriminala. Ta povezava je botrovala temu, da so se države začele spraševati, če lahko svoje državljane kakorkoli dodatno zaščitijo pred tujci. Omenjeni strahovi o migrantih in kriminalu, pa že dobro desetletje vztrajno napihujejo proti-azilantska in proti-imigrantska diskusija, ki poteka predvsem v medijih in javnih pobudah. Posledično taka mnenja podpira širša javnost. Na ravni kolektivne identitete se generirajo strahovi in dvomi o tem ali so se ti migranti pripravljeni integrirati ali ne. Tarča takih pomislekov so vse skupine migrantov, ne glede na njihov status ali razlog nastanitve in pridhoda. (Boswell 2003, 1-2) Ustvarjen je konsenz, da imigranti na vseh ravneh, naj bo to osebna ali pa raven nacionalne varnosti, predstavljajo grožnjo. Podobo imigrantov je oblikoval »glas ljudstva«, iz okolice azilnih domov, potrjevali pa so jo glasovi drugih, ki so tako ali drugače prišli v stik z njimi ali so imeli o njih svoje mnenje. Prevladuje torej prepričanje, da so kulturne razlike naravne in da nastajajo same od sebe, ne pa kot posledica nekega specifičnega okolja, pritiskov in odpora. Tako kakor šele priznanje drugih nekomu omogoči, da postane član neke »kulturne skupnosti«, ne glede na to, kaj si misli o sebi, in ne glede na to, ali presega neke minimalne kriterije (neformalnega) članstva, tako tudi razlike postanejo pomembne šele takrat, ko mu jih pripiše nekdo drug in ga potem na podlagi teh pripisanih razlik zavrne. Glas ljudstva ne vidi rešitve v iskanju odgovorov, ampak v »ukinitvi« vprašanja, v »ukinitvi« imigrantov kot motečih ne nezaželenih; ko ne bo več imigrantov, ne bo več problemov. To pomeni, da je treba vse tiste, ki so že v državi »poslati nazaj« oziroma »drugam« tistim, ki bodo še prišli za njimi, pa vstop preprečiti ali vsaj otežiti z dodatno zaostrenimi postopki. (Bešter in drugi 2003, 156)

Zanimivo je, da take negativne izkušnje opisujejo tudi priseljeni iz drugih razvitih evropskih okolij, med njimi mladi in izobraženi posamezniki. Politični pohod desnice in vzpon nacionalnih strank je dejstvo že v številnih državah članicah EU v zadnjih letih. Pararele s fenomeni nerazvitega sveta se zdijo še težko sprejemljive, kot je bilo težko sprejeti našo zgodovinsko amnezijo tukaj v Evropi glede anti-semitizma in anti-muslimanstva: to je tudi civilizacijski prostor, ki je porodil demokratični izvoljene predstavnike nacional-socialnega in genocidnega holokavsta z stigmo nad izbranimi, drugačnimi, motečimi elementi v družbi sicer nedvoumno zagotovljene prosperitete izbranim predstavnikom neke »superiorne kulture« -ali prav zato. (Verlič Christensen 2002, 164)

V sorazmerju z rastjo zakonodajnih omejitev migracijskih tokov pa naraščajo in bodo naraščali nelegalni tokovi migracij in nedokumentirani priseljenci. Posledično naraščajo rasizem in skrajno nečloveške oblike izkoriščanja na eni strani ter zanemarjanje delovnih potencialov priseljencev na drugi. Eno izmed zanimivih rešitev je ponudil v svoji knjigi T. Hayter. In sicer je opredelil sedem razlogov, zakaj naj bi se nadzor nacionalnih meja za migracije sprostil. Nadzor je drag, zamuden in predvsem nepotreben, saj potencialnih priseljencev v primerjavi s prebivalci vseh držav EU ni tako veliko. Priseljenci prinašajo kulturno raznolikost in bogastvo novih oblik načinov življenja. Če jih ne dokumentiramo, samo produciramo nov razred ilegalnih delavcev brez vseh pravic in tako omogočamo njihovo izkoriščanje-ponujamo jih za žrtve kriminalcem. V tem odnosu so še posebej ranljive ženske in otroci. Priseljenci spodbujajo razvoj tudi v državah v razvoju, medtem ko je nadzor migracij povsem nekompatibilen z idejami gospodarskega liberalizma. Najbolj kontroveržno vendar zanimivo je stališče Hayterjeve v zadnjem poglavju knjige, ko trdi, da večji skupni obseg multietničnih skupin v družbi zaduši skrajne oblike rasizma, kar se zdi prepričljiv argument. Vendar pa je tudi res, da zgodovinske izkušnje govorijo tako v prid monokulturnosti kakor kulturnemu pluralizmu. Verjetno je tudi tokrat rešitev tega žalostnega obdobja v iskanju minimalnih skupnih kompromisov pri reguliranju nekompatibilnih kulturnih in religioznih razlik – v prid bogastva raznolikosti. Ob koncu leta 2001 se tudi vse več drugih strokovnjakov in humanitarnih združenj, posameznikov in organizacij vključuje v boj proti novim oblikam rasizma (UN, EU, migracijski komite, Mediawatch): oglašujejo se s protesti in obtožbami, da so družbe Evrope hipokritične, brez morale in da nimajo vere in zaupanja v ljudi – da so politično demagoške in sposobne tolerirati skrajne oblike okrunosti. (Hayter v Verlič Christensen 2002, 159)

4 MEDNARODNO PRAVO IN ČLOVEKOVE PRAVICE

4.1 MEDNARODNE LISTINE O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Splošna deklaracija človekovih pravic - sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10.12.1948 z resolucijo št. 217A (3) - šteje med najpomembnejše dokumente napisane v vsej človeški zgodovini. Kot podlaga je služila za podrobnejšo ureditev dveh pomembnih mednarodnih pogodb: Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah. Izzivi, ki ga ponujajo človekove pravice, se nanašajo predvsem na različne perspektive varovanja pravic migrantov. V državah gostiteljicah je nujen nadzor nad zakonodajo in dejanskimi ukrepi, ki ne smejo posegati v osnovne človekove pravice. Hkrati pa je potrebno pozornost usmeriti tudi v države izvora ter poskušati s povečanjem varnosti človekovih pravic zmanjševati vzroke za neprostovoljne migracije. Izziv za države same je v tem, da uravnotežijo varovanje pravic vseh tistih, ki so znotraj države in ne njeni meji, in da obdržijo kontrolo na mejah. Predvsem pa je nujnost za države v tem, da se upoštevajo vsi členi iz Splošne deklaracije človekovih pravic. Mednje spadajo tudi:

1. člen: Vsi ljudje se rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in vestjo in bi morali ravnati drug z drugim kakor bratje.
2. člen: Vsakdo je upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene s to Deklaracijo, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino. Nadalje ni dopustno nikakršno razlikovanje glede na politično ali pravno ureditev ali mednarodni položaj ali ozemlja, ki mu kdo pripada, pa naj bo to ozemlje neodvisno, pod skrbništvom, nesamoupravno ali kakorkoli omejeno v svoji suverenosti.
4. člen: Nihče ne sme biti držan ne v suženjstvu ne v tlačanski odvisnosti.
5. člen: Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.
14. člen: Vsakdo ima pravico v drugih državah iskati in uživati pribežališče pred preganjanjem (Društvo za združene narode za republiko Slovenijo 1995)

In kakšne pravice so bile za skupine migrantov v veljavi skozi zadnja desetletja? Do poznih 80-ih let, ko so se standardi malenkostno spremenili, so bili migrantje, za razliko od beguncev, potisnjeni na sam rob najnižjega standarda človekovih pravic. Večina migracij zaradi dela je bilo legalnih, ker so temeljile na podlagi bilateralnih dogovorov med državami, ki so delovno silo potrebovale in državami izvora. Delavci so tako lahko računali na domače izvirne države glede protekcije, njihovih pravic. Kasneje pa kot odgovor na vse večje število migrantov, ki so največkrat potovali iregularno, in kot odgovor na vse več kršitev človekovih pravic med procesom migriranja, so bili migrantje proglašeni za ranljivo skupino in so bili priznani v glavnem toku gibanja za človekove pravice.

4.1.1 Podpisane listine o varovanju človekovih pravic migrantov

Mednarodna konvencija o varovanju pravic vseh migrantov-delavcev in njihovih družin je bila sprejeta v resoluciji skupščine Združenih narodov 45/158, 18.12.1990. S tem dejanjem je bilo sprejeto posebno poročilo o pravicah migrantov. Nekaj pravic je bilo vključenih že v Paleromo protokol, OZN⁶ pa so s pogodbo potrdili, da so vsi nedržavljeni zaščiteni s pogodbami o človekovih pravicah. Pred kratkim pa je PACE⁷ sprejel še minimalne standarde človekovih pravic, za iregularne migrante v Evropi, ki so jih črpali iz mednarodnega prava človekovih pravic. Zapisane pa so v PACE resolution 1509, 2006. Glede na to, da ni niti enega instrumenta, ki bi se ukvarjal z ireguarnimi migranti, se je najlažje nanašati na Mednarodno konvencijo Združenih narodov o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družinskih članov.⁸ Pomembno opozorilo pa gotovo gre članicam Sveta Evrope, saj so le tri članice ratificirale omenjeno konvencijo, to so: Azerbajdžan, Bosna in Hercegovina in Turčija. Zato je potrebno toliko bolj opozarjati na ostala sprejeta določila o človekovih pravicah, ki so jih ostale države ratificirale, npr. Splošno deklaracijo človekovih pravic (1948), Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (1950). Ne glede na kar veliko število konvencij, v katerih so obravnavane človekove pravice, seveda ostaja senca dvoma, če so dejansko aplicirane tudi na iregularne migrante.

⁶ OZN ali Organizacija združenih narodov

⁷ PACE ali Parliamentary Assembly Council of Europe

⁸ Mednarodna konvencija Združenih narodov o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družinskih članov, sprejeta 18.12.1990

Najbolj pomembne sprejete smernice v PACE resoluciji so predvsem naslednje: naloga vsake države je, da varuje vse pravice migrantov, ne glede na nacionalno pripadnost, status, varovati jih morajo znotraj vsake države. Iregularni migrantje so namreč ranljiva skupina in imajo velikokrat posebne potrebe po protekciji njihovih človekovih pravic. Enako morajo matične države teh migrantov varovati pravice njihovih državljanov. V zameno morajo migrantje spoštovati nacionalne zakone držav v katerih takrat bivajo. V resoluciji je tudi uradno obravnavam termin: iregularni migrant, ker s terminom ilegalni stigmatiziramo te posameznike. Oblasti morajo reševati življenja tistih, ki so prispeli v EU, kjer je bilo v njihovih državah njihovo življenje ogroženo. Pripor iregularnih migrantov naj bo uporabljen kot zadnja možnost in ne za daljše časovno obdobje. Posamezniki pa, ki so v priporu morajo imeti pravico, da kontaktirajo kogarkoli želijo, odvetnike, člane njihovih družin, predstavnike nevladnih organizacij, imeti morajo dostop do medicinske oskrbe in brezplačnega pravnega svetovanja. Spoštovana mora biti pravica do azila in ne-vračanja.⁹ Kolektivni izgon tujcev, med njimi so tudi iregularni migrantje, je prepovedan. Na področju odobritve obstanka na EU ozemlju oz. izгона iz le tega, ne sme biti nikakršne diskriminacije na podlagi rase ali etnične pripadnosti. Socialna pomoč ne sme biti odvzeta iregularnemu migrantu. Predvsem pomembno pa je vodilo, ki ga je parlamentarna skupščina naložila vladam Sveta Evrope, to je zagotovilo, da bodo vlade iregularnim migrantom omogočile, da bodo uživali vsaj minimalno zagotovljene pravice v praksi, med drugim tudi: da bodo večale ozaveščenost o pravicah iregularnih migrantov, povečevale ozaveščenost o situaciji v kateri iregularni migranti živijo ter o težavah in izkoriščanjih s kakršnimi se soočajo, da bodo podprle dejavnosti prostovoljnih organizacij, ki migrantom pomagajo, organizacijam kot npr. šole in medicinske ustanove ne bo več potrebno poročati o ilegalnem statusu posameznikov, saj ravno zaradi strahu pred tem migrantje ne zahtevajo svojih pravic, ki bi jih mogli uživati. (Council of Europe 2006b)

Migrantje so v EU upravičeni do pravic po regionalnem in mednarodnem statutu o človekovih pravicah, ki varujejo tako državljanke kot nedržavljanke. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ali ECHR¹⁰, sprejeta v Rimu, 4.11.1950, je najbolj izpopolnjena pogodba o človekovih pravicah, tudi zato, ker je aplicirana tako v

⁹ Pravica do ne-vračanja je bila sprejeta že z Ženevsko konvencijo 1951. Princip nevračanja govori o tem, da se begunca ne sme vrniti nazaj, kjer bi lahko bila kršena njegova svoboda

¹⁰ ECHR ali European Convention on Human Rights

nacionalnem pravu, kot v nacionalnih sodiščih. Poleg te sprejete deklaracije so se vse evropske države tudi zavezale, da bodo spoštovale človekove pravice tudi glede na ostale mednarodne sporazume, ki varujejo socialne, ekonomske, civilne, politične in kulturne pravice generalno za vse, ter da bodo nudile specifično protekcijo ženskam in otrokom. Vse evropske države so članice ECHR ter evropske konvencije o preprečevanju mučenja in nehumanega, ponižujočega ravnanja ali kazni, pogodbe ZN: civilne in politične pravice, ekonomske, kulturne in socialne pravice, konvencija proti mučenju, konvencija o preprečevanju vseh možnih oblik diskriminacije žensk, rasne diskriminacije, itd.

Mednarodno konvencijo o pravicah vseh migrantov in članov njihovih družin je do sedaj ratificiralo le nekaj članic EU. To dejstvo pa ne ogroža ciljne skupine, katerim je ta konvencija namenjena, saj jo varujejo druge pogodbe, ki države članice obvezujejo, da varujejo omenjene pravice. Kljub vsemu pa je pogodba pomembna, ker artikulira pravice, ki so definirane v drugih pogodbah, saj zajema konkretne situacije migrantov delavcev, vključno z iregularnimi migranti in prinaša okvir za sodelovanje države tudi pri preprečevanju eliminacije ilegalnih premikov. (ECRE 2007)

Odbor za človekove pravice je izdal splošno odločbo, da morajo biti prav vse pravice v ICCPR¹¹ zagotovljene brez diskriminacije tako za tujce kot za državljane v neki državi. Torej ko je migrant fizično prisoten na nekem področju, so njegove pravice zapisane v PACE resolution 1509 (2006): »Zagotovljene morajo biti vsem posameznikom, ne glede na njihovo nacionalnost ali status, mednje sodijo iskalci azila, begunci, delavci migranti in ostali.« (Council of Europe 2006b) Vse torej temelji na principu enakosti in nediskriminacije, razlike med skupinami so dovoljene le, če so predpisane z zakonom. PACE se je odločil, da mora poudariti in razjasniti, katere pravice lahko uživajo iregularni migrantje, kljub temu, da je to težka in občutljiva tema za posamezne države. Evropski minimalni standardi pokrivajo civilne, politične in ekonomske in socialne pravice.

¹¹ International Covenant on Civil and Political Rights

4.2 MINIMALNE POLITIČNE, EKONOMSKE IN SOCIALNE PRAVICE

Sprejeto je splošno načelo, da ne-državljeni ne uživajo nujno enakih političnih pravic, druge pravice pa so lahko ukinjene ali časovno omejene, tudi kadar je tujcem dovoljeno ostati v državi. Diskriminacija na podlagi državljanstva ni obravnavana kot nezakonita v nobeni mednarodni konvenciji, če ne posega v osnovne človekove pravice, ki so v tem primeru omejene na minimum civilizirane obravnave posameznika. Civilizirana obravnava posameznika se lahko raznoliko pojmuje, predvsem pa ni jasno povsod in zmeraj, kdo nad temi temi postopki izvaja nadzor in kam se lahko prizadeti obrnejo, kadar so njihove pravice kršene. Do različnega dodeljevanja pravic do bivanja in dela prihaja predvsem zaradi uveljavljanja načela držav članic EU, da vsaka država zase »nadzira migracije« v prid nadzora trga delovne sile in zniževanja brezposelnosti na svojem teritoriju. Zaradi številnih povsem kratkoročnih pragmatičnih razlogov se vse pogosteje kršijo osnovna načela človekovih pravic, in druge pravice priseljencev brez državljanstva držav EU, čeprav se s tem posredno generira povečan obseg nedokumentiranih migracij in neformalnega bivanja milijonov ljudi. (ECRE 2007, 40)

Minimalne civilne in politične pravice (ECRE 2007)

- Pravica do življenja;
- varovanje pred mučenjem in nehumanim ali ponižujočim kaznim ali ravnanjem;
- varovanje pred suženjstvom in prisilnim delom;
- pripor mora biti koriščen kot zadnja možnost, pravno odobren in ne za daljše časovno obdobje;
- pravica do azila in ne vračanje (non-refoulement);
- spoštovanje privatnega in družinskega življenja, odstranitev se ne sme zgoditi tam, kjer so še posebej trdne družinske vezi;
- pravica do poroke;
- pravica do enakopravnosti.

Minimalne ekonomske in socialne pravice (ECRE 2007)

- Primerna nastanitev in zavetišče, ki zagotavlja človeško dostojanstvo;
- nujna zdravniška pomoč mora biti zagotovljena za iregularne migrante;
- socialna varnost, da se zagotovi človeško dostojanstvo in se izogne revščini;

- pravice pri zaposlovanju: pravične plače, primerni delovni pogoji, dostop do sodišč, da se lahko branijo lastne pravice;
- pravice do osnovne in srednješolske izobrazbe otrok.

Najbolj pogosto vprašanje, ki se pojavlja ob naštevanju teh pravic je, kako udejanjiti principe pravic na področjih kot so pot, pripor, itd., kjer so te pravice najbolj ogrožene. V vsakem primeru ima država tako pozitivne kot negativne naloge, da zaščiti iregularne migrante. Negativna dolžnost na primer je v primerih, da se zagotovi, da državni uradniki ne kršijo pravic na primer: s povzročanjem slabega ravnanja, ali z odstranitvijo posameznika, kjer obstaja sum, da bodo grdo ravnali z njim v drugi državi. Pozitivna dolžnost do varovanja pa je dolžnost države, da ukrepa takoj, da zagotovi, da posamezniki, tudi delodajalci ne ravnajo grdo z zaposlenimi oz. izkoriščajo svojo moč nad njimi. (Council of Europe 2007) Kako se torej mirgrantom zagotovi varnost v posebnih okoliščinah?

Na poti: Restrikcije, ki so se uvajale v zvezi z legalno migracijo, so sorazmerne z naraščanjem kriminalnih dejavnosti oz. vpletenosti v ilegalni transport migrantov. Večina evropskih držav ni obvezanih, da bi morale upoštevati Palermski protokol o tihotapljenju ljudi.¹²

Migrantje in begunci pa velikokrat potujejo skupaj v mešanih migrantskih tokovih. Poti postajajo čedalje bolj nevarne. Takrat kadar skupaj prispejo tako begunci kot migrantje, mora država najprej sprožiti postopke, da identificira tiste, ki potrebujejo mednarodno zaščito. Za tem mora zagotoviti, so postopki za pridobitev azila, pošteni in učinkoviti. Če država prestreže iregularno gibanje ali ko poskuša preprečiti nelegalen vstop v državo, mora država sprejemnica spoštovati pravico posameznika, da zapusti svojo državo. Postopki s katerimi se nadzoruje nelegalni vstop v državo, morajo biti v skladu s prepovedjo nehumanega in poniževalnega ravnanja ter usklajena s pravico do življenja. Glede na specifične potrebe in ranljivost morajo travmatizirani ali poškodovani migrantje takoj ob prihodu dobiti osnovno humanitarno pomoč, ki

¹² Palermski protokol, sprejet leta 2000, predstavlja ključni pomen za sedanji boj proti trgovini z belim blagom, Osrednji del tega protokola je nova, vseobsegajoča opredelitev zločina tihotapljenja in trgovine z ljudmi ter kršitev človekovih pravic. Tihotapljenje ljudi je definirano kot mednarodni kriminalno dejanje. Državo pa obvezuje, da mora tihotapca kriminalno preganjati, in da ne preganja migrantov. Država mora varovati pravice migranta ne glede na status.

vključuje zdravniško in psihološko oskrbo. Veliko potovanj med Afriko in EU je organiziranih s strani tihotapcev. Kot posledica tako organiziranih potovanj je velika izguba človeških življenj, kar je vidno tudi v poročilih o smrtih zaradi izčrpanosti, dehidracije, ter celo poročilih o nasilnih smrtih, ki jih povzročajo tihotapci sami. Veliko vprašanj glede ustreznega spoštovanja mednarodnega prava pa se pojavlja tudi glede opravljenih kontrol že na morju samem, ko čolne z migranti prestrežejo in jih vračajo nazaj v matične države. Malo je držav, ki se trudijo zagotoviti primerne sprejemne pogoje za migrante. Tak je primer Malte. Vendar kljub temu, da Malti podobne države pozivajo k razdelitvi »bremena«, se ostale države ne odzivajo pogosto. Največji izziv za oblasti je, da identificirajo in zavarujejo pravice migrantov ter prosilcev za azil. Vendar zaenkrat še ni nekega splošnega sistema, ki bi bil primerljiv s tistim UNCHR¹³ za begunce, da bi se nove migrante registriralo, se jim priskrbelo začasno dokumentacijo in vzdrževalo register o umrlih oz. pogrešanih. (Council of Europe 2007)

V priporu: Največkrat pride do pripora takoj ob prihodu in ko se čaka na odstranitev iz države. Kljub temu, da državam ni prepovedano, da imajo v zaporih iregularne migrante, da bi na ta način preprečili neavtoriziran vstop, je vseeno moč države na tem mestu omejena tako da mora varovati tudi pravice tistih, ki so zaprti. Pripor pa mora biti uporabljen res zgolj kot zadnji izhod v sili, pravno mora biti odobren in se ne sme izvajati predolgo.

Kjer je možno, bi morali biti iregularni migrantje pridržani v posebnih prostorih za pripore in ločeno od obsojenih kriminalcev. Primerna namestitev mora biti urejena, tudi z namenom, da imajo možnost tam prebivati družine, drugače pa morajo biti ženske in moški ločeni. Priporniki morajo imeti možnost, da kontaktirajo kogarkoli si želijo (odvetnika, družinske člane, nevladne organizacije, UNCHR, ...), imeti morajo dostop do primerne zdravniške oskrbe, dostop do prevajalca in brezplačne pravne pomoči. Izvesti bi se morala neodvisna pravna presoja o legalnosti in potrebi po nadaljnjem priporu. Pripor neregularnih migrantov bi moral biti pravno odobren. tisti, ki je v priporu, bi moral biti obveščen, brez zamude, v jeziku, ki ga razume o njegovih pravicah in

¹³ UNCHR ali United Nations Commission on Human Rights

postopkih, ki so povezani z njim. Imajo pravico do obravnave pred sodiščem, da se lahko presodi o zakonitosti njihovega pripora. (Council of Europe 2007)

Human Rights Watch, Amnesty international in ostale nevladne organizacije velikokrat opisujejo močno prenatrpanost v priporih, neprimerna ležišča, obleke, rekreativne površine, pomanjkanje svežega zraka, hrane in zdravstvene pomoči. Velikokrat se zgodi, da beremo poročila o samopoškodbah, zavračanju hrane, poskusih samomora. Primer: Kanarski otoki, veliko je bilo obtožb o neprimernem ravnanju z ljudmi, še posebej z manjšimi otroki. CPT standardi¹⁴ veljajo za prepoved o krutih dejanjih, nehumanem in poniževalnem ravnanju. Neizpodbitno bi moralo veljati, da bi priporniki, ki so jih pripravili na letališču, morali biti preskrbljeni s potrebnimi sredstvi za spanje, imeti zagotovljen dostop do prtljage, sanitarij in umivalnih prostorov ter dostop do rekreacije na odprtem svežem prostoru, dostop do hrane ter če je nujno potrebno bi morala biti zdravniška oskrba zagotovljena. Odbor še posebej poudari, da zapor ni primeren prostor za to, da se posameznika da v pripor, ko ni bil niti obsojen niti osumljen da je naredil kriminalni prekršek. (Council of Europe 2002)

Med iregularnim bivanjem: Če so bili z vstopom v državo kršeni migracijski zakoni, še ne pomeni, da se lahko prikrajša migrante za njihove osnovne človekove pravice, so pa dolžne države zagotoviti, da se zavaruje iregularne migrante, ne le na področju zdravstva, ampak tudi pred zlorabo med državljani, npr. delodajalci.

- **Pravica do zdravstva**

Evropske države so kot članice mednarodnega ekonomskega, socialnega in kulturnega dogovora o teh pravicah obligirane, da spoštujejo pravico do zdravja in sicer generalno. Bolj specifično se ta pravica navezuje na enak dostop do zdravstvenih storitev za vse osebe, tudi zapornike ali pripornike, manjšine, prosilce za azil in ilegalne migrante. Ne glede na to, da bi države morale zagotavljati brezplačno nujno zdravstveno pomoč, ne glede na status, ni bilo sprejetega nobenega sporazuma, v katerega bi lahko vključevali to ozko določeno nedefinirano kategorijo.

¹⁴ CPT ali The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or degrading treatment or punishment

- **Pravica do razumnih pogojev za delo**

Pod evropskimi minimalnimi standardi so iregularni migrantje upravičeni do poštenega plačila, razumnih pogojev za delo, nadomestila za nesreče, dostop do sodišč, da možnosti, da branijo svoje pravice, do svobode da lahko ustanovijo ali se pridružijo sindikatu. Vsak delodajalec, ki ne zagotovi takih pogojev, mora biti resno preganjan s strani pristojnih oblasti v državah članicah. Ne glede na to, da je trgovanje z ljudmi hud prekršek v vseh članicah EU, pa dejansko ni bilo veliko obsodb oseb, ki so trgovali z ljudmi ali silili ljudi v delo, ker le to ni opisano kot prekršek v nacionalnih zakonodajah, kar pomeni, da ga je težko preganjati. Zato je ILO¹⁵ (Mednarodna organizacija za delo) definirala 6 elementov prisilnega dela, ki se ga lahko ločeno preganja kot kriminalno dejanje: grožnje o dejanskih fizičnih zlorabah delavca, osamitev na delovnem mestu, ustvarjanje dolgov in na podlagi tega zavezanost delovnemu mestu, delo, ki je namenjeno izključno odplačilu dolga, zadrževanje izplačila plače, zadrževanje potnih listov, da delavec ne more oditi, grožnja s prijavo pristojnim državnim organom. (Council of Europe 2007)

Odstranitev iz države: Da lahko države izpolnjujejo svojo dolžnost, varovanja vhoda v državo, morajo največkrat iregularne migrante vrniti v matično državo na način, ki spoštuje človekove pravice, varnost in dostojanstvo. Odstranitev je prepovedana: kadar vključuje prisilno vrnitev v okolje, kjer je migrant oz. begunec lahko preganjan; kadar obstaja resna grožnja o nepopravljivi škodi, kot je ubijanje ali mučenje v državi v katero je oseba vrnjena ali v naslednjih državah, kamor jo ta država lahko napoti. Mednarodno pravo prepoveduje prisilno vrnitev, tudi skozi neformalni transfer v okolje, kjer bo posameznik deležen mučenja ali nečloveškega ravnanja. Naslednji primer je, da je odstranitev prepovedana tam, kjer so še posebej močne družinske vezi z državo gostiteljico. Obstajajo torej neke jasno določene meje, do kje evropske države lahko vsilijo odstranitev. Največkrat se začne iskati rešitve takrat, ko iregularni migrantje ali neuspeli prosilci za azil nočejo zapustiti države ali je njihova identiteta neznana ali pa je v državi izvora prisoten konflikt. (Council of Europe 2003) V vsakem primeu pa možnost za vsiljeno vrnitev pozna kar nekaj evropskih držav. Migrantu onemogočijo dostop do socialnih in ekonomskih pravic, kar pomeni, da morajo migrantje oditi »prostovoljno«. To lahko dosežejo z zavrnitvijo prošnje za azil, ki ji sledi izključitev iz

¹⁵ ILO ali International labour organization

socialne podpore.(ECRE 2005) Nekateri se sicer vrnejo tudi prostovoljno. Ena izmed možnosti je tudi finančna pomoč, ki jim jo nudi mednarodna oraganizacija za migracije. V vsakem primeru pa bi vrnitev morala potekati varno in dostojanstveno. Pri tistih migrantih, ki vrnitev v matične domovine zavračajo, se postavlja vprašanje legitimite uporabe sile uradnikov. Parlamentarna skupščina sveta evrope (PACE), je začela posvečati več pozornosti temu vprašanju, tako kot tudi potezam diskriminacije, rasističnih verbalnih žaljivkam, nevarnim metodam pridržanja, naslija in nehumanega ravnanja z migrantom.

4.3 RANLJIVOST IN POTREBA PO PROTEKCIJI

Na prvem mestu je gotovo ranljivost v smislu, da migrantje živijo v državi v kateri niso državljani (gotovo manj poznajo svoje pravice in uresničevanje le teh) ter da lahko ostanejo v tej državi, samo če se po hitrem postopku dobijo dovoljenja oblasti. Ranljivost pa se najbolj kaže v naslednji dejavniki:

Diskriminacija je gotovo pomemben dejavnik, kaže se tudi v neenakih možnostih zaposlovanja ter v vsakdanjem življenju. Če nastopi v državi politična napetost, so gotovo prvi, ki bodo proglašeni za grešnega kozla. S tem, ko so nekatere države vpeljale varnostne ukrepe in imigracijsko kontrolo, so velikokrat nenamenoma povzročile povečanje stopnje ksenofobije proti migrantom. Iregularni migrantje so dvojno ranljivi, kot ne-dravljani ter zato, ker je njihov status ilegalen pred nacionalnimi zakoni. (Council of Europe 2007)

Drug pomemben dejavnik je statistična nevidnost. Nihče ne ve, kakšno je dejansko število nelegalnih migrantov, ter kako je to število razporejeno tako globalno kot regionalno npr. znotraj EU. Po svoji naravi so iregularni migrantje skrita populacija. Nekatere uradne številke sicer obstajajo, npr. za tiste, ki postanejo iregularni po tem, ko so jim zavrnilo pravico do azila, saj so njihove identitete postale znane po tem, ko so izpolnili prijavnico za azil. Informacije o številu migrantov, ki so se preselili zaradi dela oz. da bi pobegnili pred revščino, konflikti je sigurno večja kot jo prikazujejo ti podatki. Drži pa dejstvo, da se posveča vedno več pozornosti žrtvam tihotapljenja in številkam o teh dejanjih. Podatki kažejo, da naj bi bilo približno 10-15% migrantov ilegalnih. (ILO

2004). V EU naj bi tako bilo približno 4.5. milijona iregularanih migrantov. (Council of Europe 2007)

Še ena izmed karakteristik ranljivosti je v tem, da obsataja akutno pomanjkanje informacij o tipih kršitev, kje se zgodijo in kakšne so njihove karakteristike. Medijska in vladna poročila o kršitvah pravic se povečujejo, prav tako se povečuje poročanje nevladnih organizacij, vendar če primerjamo njihovo poročanje v primerjavi s poročanjem o beguncih, je še vedno skromno. (Council of Europe 2007)

Pomanjkanje osebnih dokumentov je dejavnik, ki se nanaša tako na ranljivost migrantov, kot tudi na problem države same. Pojavi se predvsem takrat, ko je migrant prisiljen, da zapusti matično državo na podlagi ponarejenih dokumentov. Nekaterim migrantom njihove prave dokumente ukradejo, nekateri pa se pretvarjajo, da imajo drugo državljanstvo, na podlagi katerega jih ne bi izgnali. Tragična posledica takih okoliščin je prav gotovo tudi ta, da so identitete tistih, ki se utopijo na morju oz. umrejo med potjo neznane tako za sorodnike kot državo. Glede na to, da so države prisiljene v to, da morajo določiti nacionalnost, starost in celotno identiteto posameznika, so nekatere države že uvedle postopke, kako se določi nacionalna pripadnost in starost. Seveda so te ocene na podlagi jezika lahko zavajajoče, ker ne upoštevajo dejstva, da vse jezikovne skupine niso nujno omejene z legalnimi mejami države. Prav tako se velikokrat kritizira proces določanja starosti, saj bi moral upoštevati fizično, družbene in kulturne faktorje, še posebej je ta tema občutljiva pri otrokih do 18 let. (Council of Europe 2007)

4.4 DILEME EU NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Katere so najpogostehše dileme na področju človekovih pravic? Mednje lahko uvrstimo:

Ilegalnost: Ilegalni prestopi meje spodbujajo državo, da pobira davke, preganja izkoriščevalske delodajalce in spremlja statistike. Nelagalni migrantje se vseeno izogibajo kontaktu z nacionalnimi oblastmi, kljub temu, da so jim npr. ukradli dokumente in jim izkoriščevalski delodajalci niso izplačali plač. Eden izmed poskusov za izboljšanje razmer je primer v Španiji, v letu 2005. Imeli so namen, da bi delavce iz

podzemnih ekonomij vkomponirali v formalne ekonomije, na ta način so povečali dobiček iz davkov in omejili izkoriščanje in kršitev pravic delavcem.

»Napad« proti terorističnih ukrepov: Varovanje pravic migrantov in samo varnost lahko spodkopljejo tudi konflikti interesov med interesi nacionalne varnosti in pravicami migrantov. Na eni strani je to lahko podaljšan pripor, na drugi pa ukrepi, ki jih izvajajo nekatere države, s svojimi dolžnostimi ne-vračanja. Primer, ko države odstranijo migrante, ki so državam v katere so prišli sumljivi kot teroristi. V takih primerih obstaja velika verjetnost, da jih bodo mučili, s čimer bodo kršena določila o človekovih pravicah..

Kršitve v privatnem sektorju: Efektivna varnost se kaže v tem, da je država obveščena o kršitvah, ki se dogajajo ter da je država sposobna te kršitve preprečiti ter preganjati kršitelje v sklopu nacionalnih zakonov. Velikokrat pa je problematično za države, ko so žrtve iregularni migrantje, ki se gibljejo v krogih s prekupčevalci in delajo v nevidni, sivi ekonomiji.

Varovanje migrantov, ki se selijo zaradi kršenja socialnih in ekonomskih pravic: Pojavlja se asimetrija med ponujeno varnostjo beguncem, ki bežijo zaradi kršenja njihovih civilnih in političnih pravic ter pomanjkanjem primerljive varnosti migrantom, ki pobegnejo zaradi ekstremnih kršitev ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Potrebno je zaščititi tudi slednje, ker migrirajo zaradi resnih socio-ekonomskih razlogov in razvojnega propada

Biometrični dokumenti: So gotovo pomembni. Če pa na to obliko dokumentov pogledamo z vidika varnostnih ukrepov, pa bo vpliv napake v teh dokumentih ali samem sistemu preverjanje, kot npr. da sistem ne zazna legalnega prestopa meje, veliko večji za migrante, ki v to državo vstopajo, kot za državljane te države. Zato bi morale biti pritožbe del imigracijskega prava.

Status brez države : Irekularni migrantje, ki ne pripadajo nobeni državi, ne morejo biti legalno odstranjeni, ker ne pripadajo nobeni državi ter v nobeno državo ne morejo legalno vstopiti, ker njihova izvorna država ne more sodelovati pri njihovem vračilu. V takih primerih, kjer država gostiteljica ne želi izdati legalnega statusa migrantu, le tega

čaka dolgo obdobje nesigurnosti. Davek je velik v smislu človekovega odrekanja njegovih pravic, prav tako so visoki stroški države. (Council of Europe 2007)

4.4.1 Kršitve človekovih pravic na relaciji EU-Afrika

Veliko je že bilo govora o človekovih pravicah, ki bi jih moral uživati vsak posameznik, ne glede na status in prakso v posamezni državi. Kršitve človekovih pravic znotraj teritorialno omejene EU pa niso edine kršitve za katere je EU odgovorna. Potrebno je namreč opozoriti na konstantne kršitve osnovnih človekovih pravic migrantom, ki do EU še niso uspeli priti, delno tudi zaradi same politike EU, ki jo posreduje v izvajanje predvsem severnoafriškim državam. In zakaj je EU odgovorna posredno tudi za te kršitve? EU konsistentno izvaja močan pritisk na severnoafriške države, da bi le te že same po sebi omejile dostop migrantov do EU. Ta pritisk v povezavi s ksenofobijo na domačih tleh je oblasti predvsem države Magreba pripeljal do tega, da svojo notranjo politiko usmerijo v politiko, ki zavzema bolj restriktivne ukrepe. Posledično to pomeni, da so migrantom in prosilcem za azil prenekatero pravice konsistentno kršene.

Subsaharski migrantje v severnoafriških deželah nimajo urejenega pravega statusa. In zaradi tega dejstva so neštetokrat žrtve hudega izkoriščanja, živijo v ponižujočih razmerah, v prenatrpanih hišah, improviziranih kampih,...V splošnem jim je pravna pomoč onemogočena, prav tako možnost šolanja. Na podoben način prihaja do izkoriščanja in resnih zlorab delavcev v neformalnih ekonomijah Španije in Italije. V Libiji pa so znani primeri, ko se ksenofobija izraža skozi fizične napade, nadlegovanje, zapor in podvrženost mučenju v zaporu. Gotovo nam določeno mnenje lahko ustvarijo tudi številke, ki prikazujejo kaj vse lahko migrantje doživijo na poti v obljubljeni deželo EU. Oktobra 2005 je več sto afričanov poskušalo vstopiti na teritorije Španije še na afriški celini, vsaj 13 jih je umrlo, domnevno naj bi jih ubili mejni policisti. Po teh dogodkih so se maroške oblasti odločile, da pripravijo na ravni celotne države množične aretacije imigrantov tako v mestih, kot v gozdovih - Ceuta in Melilla¹⁶, kjer se skriva veliko število migrantov in čaka na priložnost za pobeg v EU. Približno 1500 migrantov so prijeli in jih deportirali, po nekaterih informacijah naj bi jih pustili globoko v maroški

¹⁶ Ceuta in Melilla sta kraja v Maroku, ki nista vključena v carinsko območje Evropske unije. Z določili protokola 2 k Aktu o pristopu Španije k Evropski skupnosti omenjena kraja uživata ugodnosti v okviru avtonomne preferencialne ureditve z Evropsko skupnostjo

puščavi. Vse migrante se največkrat označi kot ekonomske migrante. Oblasti v EU in v Severni Afriki na ta način prepogosto ignorirajo dejstvo, da je dejansko velik del teh posameznikov pobegnilo pred preganjanjem in pred okoliščinami, v katerih je bilo njihovo življenje ogroženo. Dejstvo je, da so definicije o ekonomskih migrantih in beguncih nejasne, velikokrat tudi migrantje, ki so primarno odšli zaradi ekonomskih razlogov, lahko postanejo prisilni migrantje, saj so na svoji poti doživeli nasilje s strani uradnih organov v neki državi oz. prisilni zapor.

Še do nedavnega se komisionar združenih narodov za begunce ni želel vidno izpostavljati glede omenjenih dejstev v državah Magreba. Protekcija za omenjene migrante naj ne bi bila možna. UNCHR je šele pred nedavnim svoje operacije razširil tudi na to območje, vendar državne oblasti omenjenih držav ne želijo sodelovati. Še vedno prosilce za azil deportirajo in največkrat še vedno zanikajo pravice do prebivališča beguncem, ki jih je UNCHR priznal kot begunce. Amnesty International in Human Rights Watch sta že večkrat opozarjala na dejstvo, da Španija in Italija resno kršita princip nevračanja, ki je zagotovljen v Deklaraciji o človekovih pravicah, ko afriške migrante in prosilce za azil vračata nazaj v Maroko in Libijo, čeprav se EU zaveda, da njihove pravice ne bodo spoštovane. Italija je vračala migrante nazaj ne da bi preučila njihove pravice do azila, jim nudila medicinsko pomoč ali kakršnekoli druge oblike pomoči ali protekcije. Vlada Libije, ki ni podpisala Ženevske konvencije iz leta 1951, je pa članica Konvencije o afriških beguncih, je konstantno deportirala migrante, ko so bili pripeljani iz Italije v njihove domnevne matične domovine, med drugim tudi v Sudan in Eritreo, ne glede na to ali bodo ti migrantje tam deležni preganjanja in mučenja. (De Haas 2006, 7) EU se tako svoje krivde dejansko ni oprala s tem, da je te migrante enostavno vrnila. Je soodgovorna za kršitve človekovih pravic, ne glede na to ali so se te kršitve dogajale neposredno na njenem ozemlju ali na ozemlju druge države, s katero ima EU sklenjen dogovor.

5 AFRIŠKI MIGRANT

Zakaj je pomembno, da v analizo specifične skupine migrantov, afriške migrante, vključimo tudi izkušnjo posameznika? Ker subjektivna percepcija teh izkušenj odkriva tiste plati procesov migracij, ki jih objektivne, statistične ali normativne analize ne morejo. Odkrivanje obeh strani omogoča »dialog« družbenih akterjev, ki je pomemben pri razreševanju konfliktov ali razumevanje nastanka različnih, celo nasprotujočih si percepcij realnosti. V tej analizi in izjavah priseljencev se ohranja tudi emocionalni naboj njihovih stališč. Za razumevanje realnosti in delovanje ljudi je to pomembno. Ljudje se ravnaajo v skladu s tistim, v kar sami verjamejo, da je res, in kar so doživeli, to pa ni nujno strokovno ugotovljena analiza z argumenti. Dogodke in družbe lahko samo tolmačimo racionalno, svet, kot ga doživljajo ljudje, pa je velikokrat splet nerazumljivih okoliščin. To je resnično iracionalen svet za številne migrante. Njihova sporočila niso »objektivna« in če želimo razumeti ljudi in ne le sisteme, se v takem prikazu ne moremo sklicevati na strokovno objektivne in s podatki podkrepljene trditve. (Verlič Christensen 2002, 76) Vsi dolgoročni cilji migracijske politike so postavljeni le z enim namenom in sicer namenjeni so posamezniku, figuri, ki ne sme izginiti iz javne politike. Prevečkrat se namreč dogaja, da ta osrednja figura izgine tudi iz javne politike in se celotne problematika in omenjena sociološka dejstva skrčijo na element pravne integracije. Specifično afriške migrante je potrebno gledati z resnične socialne, politične in kulturne perspektive.

5.1 AFRIKA IN ZGODOVINA MIGRACIJ

Do leta 1980 je le omejeno število zahodnoafriških migrantov migriralo v Evropo in Severno Ameriko. Predvsem so migrirali lingvistično, glede na bivše kolonije. Kar pomeni, da so migrirali predvsem v francosko oz. angleško govoreče dežele. Te migracije so bile neprimerno manjše glede na bolj množične migracije manj kvalificirane delovne sile iz držav Magreba¹⁷ v Evropo. Od leta 1990 naprej pa so se migracije povečale, predvsem iz Nigerije, Gane, Senegala ter držav, ki presegajo okvire bivših kolonij (Francija, Velika Britanija, Portugalska). Začele so migrirati skupine ljudi med katerimi so bili nižje kvalificirani delavci, ciljno pa so bili naravnani proti Španiji

¹⁷ Veliki Magreb vključuje države: Mavretanija, Maroko, Alžirija, Tunizija, Libija

in Italiji. Na prelomu stoletja pa so se spremenili tudi vzorci samega migriranja. Pred tem je bil najbolj pogost način migriranja z letalom, z novo evropsko politiko dodeljevanja viz, ki je postajala vedno bolj stroga, so se povečale kontrole migrantov na letališčih, prav tako kot na drugih vstopnih točkah, zato sedaj potovanje z letalom v Evropo v enakem obsegu ni bilo več mogoče. Novi strožji vstopni kriteriji so tako sproducirali novo število predvsem zahodno afriških migrantov, ki so se hoteli uradnim zračnim in morskim kontrolam izogniti, zato so se začeli bolj množično odločati za ilegalno prečkanje morja iz Severne Afrike, po tem ko so na lastno pest že prečkali Saharo.

Od poznih 90-ih let tako beležimo fundamentalne spremembe, ko so se subsaharski migrantje pridružili tistim iz Magreba, ki so že pred tem začeli z ilegalnim prečkanjem Mediterana v t.i. pateras¹⁸. V enakem obdobju sta tako Italija kot Španija začeli z uvajanjem viz za delavce iz Severne Afrike. Rezultat te politike je bilo dejstvo, da so subsaharski delavci leta 2000 prevzeli nadvlado nad severnoafriškimi, kot do takrat največjo skupino, ki so jo prestregli mejni organi Evrope. Dejansko je Evropa sama pripomogla k temu, da se je takrat oblikoval glavni migracijski sistem, ki povezuje transsaharsko in mediteransko pot. Med pogoje, ki so prav tako pripomogli k ustvarjanju nove afriško-evropske migracijske pokrajine štejemo tudi povpraševanje po migracijski delovni sili v južni Evropi (plače so bile veliko boljše kot v Libiji), dobro utečene tihotapske mreže, ki migrantom iz Magreba pomagajo pri prečkanju Mediterana ter spremembe pogojev za delo v Libiji. Pred tem je namreč Libija veljala za ciljno državo migrantov iz Zahodne Afrike. Predvsem v 90-ih letih, ko je bila Libija pod mednarodnim embargom, se je njen voditelj Al-Qadafi odločil, da bo ustanovil gibanje pan-afriške solidarnosti. To je pomenilo, da so bili v Libiji dobrodošli vsi delavci iz vseh afriških držav. Prevladovali so delavci iz Sudana, Čada in Nigra. Leta 2000 pa so se v Libiji začeli drastični izgredi proti migrantom iz drugih držav. Zato je leto 2000 prelomno v zahodnoafriški migraciji. Tokovi so se bili prisiljeni obrniti proti Severni Afriki in naprej proti Evropi. V Libiji so namreč oblasti migrante obtožile za naraščanje stopnje kriminala, širitve virusa HIV in ostalih družbenih napetosti. Zato so proti njim začeli sprejemati represivne ukrepe (zapor v nemogočih razmerah, fizična trpinčenja,...) Med letoma 2003-2005 je tako libijska oblast deportirala 145 000 iregularnih

¹⁸ Pateras so čolni, podobni ribiškimi čolnom

migrantov, predvsem nazaj v Subsaharske dežele. V Maroku, Tuniziji in Alžiriji se tako po letu 2000 pojavijo nove skupine migrantov iz zelo različnih okolij, ki jih pred tem letom tam ni bilo moč najti. Migrantje so prihajali iz skupine držav: Kongo, Sierra Lone, Liberija, Nigerija, Senegal, Gambija, Mali, Slonokoščena obala, Gana, Burkina Faso, Sudan, Kamerun,...Skupine teh migrantov se pridružijo migrantom iz Magreba v njihovih poizkusih, da bi vstopili v španske enklave v Afriki, ali pa da bi prečkali morje direktno v Evropo. (De Haas 2007, 8-9)

5.2 MIGRACIJSKE POTI IN TIHOTAPSKÉ MREŽE

Migracija čez Afriko do EU, trajajo od 1 meseca do nekaj let. Migrantje se med potjo ustavljajo, da zaslužijo dovolj denarja za nadaljevanje poti. Največ migrantov je namenjeno v Magreb. Ko migrantje enkrat pridejo v Maroko, ali tam ostanejo ali pa poskušajo prečkati morje do EU. Ko so leta 1999 v Gibraltarju zaostriili politiko vstopa, se prečkanje meje s tem seveda ni ustavilo, temveč se je preusmerilo na druge lokacije. Ladje so za izhodišče izbrale severno-zahodni Atlantik, vzhodno mediteransko obalo ali celo Alžirijo. Leta 2001 pa se je veliko število migrantov iz Maroka preselilo v zahodno Saharo, da so tam odpluli na Kanarske otoke. Seveda ves čas nastajajo nove migracijske poti in nekatere najnovejše se Sahari v celoti izognejo. Veliko Zahodnoafričanov se namreč kar direktno vkrca na ladje, največkrat tovorne, ki so direktno namenjene na Kanarske otoke ali celino. V zadnjih letih pa so zanimive tudi novosti, da se afriškim migrantom pridružujejo azijski. To se dogaja bolj množično od leta 2007 naprej, od strožjega nadzora migracijskih poti čez Sueški kanal. Ustavljanje na poti je nekaj popolnoma običajnega. Veliko migrantov, pa se na teh točkah tudi ustali. Veliko jih ostane v Severni Afriki, zanimive so tudi Alžirija, Libija in Mavretanija. Tisti migrantje, ki jih vrnejo nazaj v njihove matične domovine, se velikokrat vrnejo nazaj. Tisti posamezniki, katerih primarni cilj je Evropa, pa za pot nimajo dovolj sredstev, ostanejo v Maroku tudi daljše časovno obdobje. Med njimi je veliko takih, ki so bili izgnani iz Libije. Lahko bi trdili, da večje število subsaharskih migrantov živi v Severni Afriki, kot v Evropi. (De Haas 2007, 10-13) Glavne točke odhoda proti EU lahko strnemo v:

- Zahodni obala Afrike: Severna Mavretanija, Zahodna Sahara ter južni del Maroka. Večji del migracijskih tokov iz tega dela Afrike je namenjen proti Kanarskim otokom.

- Severni Maroko: Migracijski tokovi iz tega dela Afrike so namenjeni ali proti Ceuti in Melilli ali proti celinskemu delu Španije.
- Tunizija in Libija: Čolni z migranti so namenjeni predvsem proti italijanskem otoku Lampedusa, Siciliji ali Malti.¹⁹ (BBC, 2007)

Podatki kažejo, da večina zahodno afriških migrantov migrira na svojo željo. Tihotapci, ki te ljudi prepeljejo čez morje največkrat delujejo sami, ali pa v relativno majhnih mrežah. Ti posamezniki so po navadi sami nekdanji nomadi, oz. nekdanji migrantje, ki sodelujejo z lokalno koruptivno policijo in mejnimi organi. Največja nevarnost ne preti migrantom s strani tihotapcev, temveč v podkuplivi policiji, vojski in mejnih organih. Ti jim namreč poberejo nujne stvari kot so razni osebni predmeti, mobilni telefoni, denar, itd. Kljub temu, da se zlorabe dogajajo tudi med tihotapci, pa ne moremo posploševati, da so tihotapci krivi za vse tegobe na poti, migrantje pa so nedolžne žrtve. Dejstvo ostaja, da so tihotapci in migrantje soodvisni en od drugega. Gotovo pa samo tihotapstvo v osnovi ni razlog za iregularno migracijo. Vedno več tihotapskih dejavnosti je zgolj odgovor na vedno restriktivnejšo migracijsko politiko. (De Haas 2007, 18)

Za migriranje v EU so cene visoke. Višina cen pa je odvisna od strogih mejnih kontrol. V ceno so vštete cene tihotapcev in prevoza. Cena pa je odvisna tudi od tega katera pot je bolj gotova, katera bolj tvegana, ter iz katerega dela Afrike migrant prihaja. V Maroku migrantje porabijo od nekaj mesecev do nekaj let povprečne plače za migracijo. Cena tihotapstva pa bo ostala na določeni meji. Cene namreč ne bodo presegle cene ponarejene turistične vize, organizirane poroke, itd. (De Haas 2007, 19) Primeri cen organizirane tihotapske mreže za pot v Evropo, za leto 2007:

- Pot po morju: Afrika – Kanarski otoki: 1000€ - 1500€, Severni Maroko – Španija: 1000€, Libija – Italija: 1500€ – 2000€.
- Pot po celini: Subsahara – Maroko: 1000€ - 2000€, pot čez Mali: 1000€, prečkanje Sahare: 1700€ - 3400€ (BBC 2007)

Medijski konstrukti realnosti so nas prepričali, da večina migrantov iz Afrike v Evropo prispe v lesenih čolnih. Dejstvo pa je, da večina iregularnih migrantov v Evropo pride popolnoma legalno, na podlagi viz, potem pa v Evropi ostanejo še po poteku le teh. Npr.

¹⁹ Glej priloga A

leta 2002 je le 10% iregularnih migrantov v Italijo prišlo iregularno po morju. Zavedati pa se moramo tudi dejstva, da se da v EU vstopiti iregularno na več načinov: s ponarejenimi turističnimi vizami, dovoljenji za bivanje, organiziranimi porokami, združevanju družin, s tovornimi ladjami iz Severne in Zahodne Afrike, itd. V paterah - ribiških čolnih v zadnjem času največkrat prispejo zahodnoafriški migrantje, saj se ostali, predvsem severnoafriški migrantje bolj nanašajo na razširjene družinske vezi za vstop v EU ali pa želijo vstopiti z vizami oz. na podoben način.

Ko so migrantje enkrat v Evropi, se večni uspe tam tudi ustaliti. Po nekaterih podatkih, naj bi bilo izgnanih v Italiji in Španiji le manjši delež med njimi. V letih 2002 in 2003 naj bi le četrtina priprtih iregularnih prebežnikov bila uspešno izgnana, več kot 66.000 je bilo izpuščenih. Problemi v priporu velikokrat nastopijo tudi, ko želijo oblasti ugotoviti identiteto migrantov. Velika večina namreč svoje dokumente uniči, da bi se izognili izgnanstvu v njihove matične države. Iskalci azila in noseče ženske lahko ostanejo. Problemi se lahko pojavijo tudi v samih državah izvora migrantov, ker velikokrat te države z EU nočejo sodelovati, ter nočejo, da bi jim EU vrnila državljane. Ravno zaradi takih okoliščin migrante po maksimalno pretečenem roku za pripor, ponavadi je to 40 dni, izpustijo. In kaj te migrante čaka, ko enkrat pridejo na prostost? Delovni pogoji in pogoji za življenje so velikokrat zelo težki in ponižujoči. Tako na delovnem mestu, kot pri najemodajalcih, so podvrženi visoki stopnji diskriminacije in izkoriščanja. Predvsem v Južni Evropi je zelo dobro razvita siva ekonomija. Ne samo, da privlači iregularne prebežnike, ampak tudi regularne. Ne glede na dejstvo, da naj bi regularni prebežniki bili v družbi bolj stabilizirani, jih velik delež zaradi tako dobro razvitega dela sive ekonomije prestopi v ta sektor gospodarstva. Regularni prebežniki tako delajo v iregularnih službah. (De Haas 2007,15-17)

5.3 ŠTEVILO MIGRANTOV IZ AFRIKE IN POTREBA PO DELOVNI SILI V EU

Največje število migrantov prihaja iz Severne Afrike, dosti manjše število pa iz Zahodne Afrike. Med Severno afriške migrante štejemo predvsem migrante iz: Maroka, Alžirije in Tunizije. Med Subsaharske migrante pa štejemo migrante iz Zahodne Afrike predvsem iz Gane, Senegala in Nigerije.

Registriranih migrantov v EU iz Zahodne Afrike je 800.000 in 2.600.000 Severnoafričanov. Letno povečanje zahodnoafriške populacije v Evropi je 100.000. Število migrantov, ki izhajajo iz Severnoafriških držav, se po teh podatkih sodeč letno poveča za okoli 300.000. Od leta 1990 so se sicer te vzorci res spremenili in zahodno afriške države ne sledijo več kolonialnim vzorcem migracij in res je tudi, da so zadnje ocene, da naj bi zahodnoafriški migrantje presegli število severnoafriških. (De Haas 2007, 22) Leto 1990 je bilo prelomno tudi zato, ker so sta takrat Italija in Španija uvedli nujne vstopne vize za državljane držav Magreba. Posledično je to pomenilo konec svobodne sezonske in krožne delovne migracije za državljane teh držav. Tokovi pa so ostali enaki, le da so se preusmerili v iregularno migracijo. Tudi če preverimo podatke OECD iz leta 2007, lahko ugotovimo, da število migrantov iz Afrike ne narašča drastično. Podatki celo kažejo, da je število migrantov iz Afrike minorno v primerjavi z vsemi migracijskimi tokovi v razvite države. Trenutno naj bi bilo vseh iregularnih migrantov iz Afrike v Evropi okoli 7-8 milijonov. (BBC 2007) Po drugih podatkih, ki jih navaja Council of Europe, pa naj bi jih bilo 4.5. milijona. (Council of Europe 2007). Že pri teh ocenah lahko vidimo, kako se številke razlikujejo. In kaj nam kažejo številke iz EU? EU bo v naslednjih 50-ih letih potrebovala približno milijon imigrantov na leto, da bo lahko konkurirala svetovnemu gospodarstvu, Evropa se namreč rapidno stara in sama ne bo sposobna zagotoviti dovolj delovne sile. Evropska migracijska politika pa se ves čas nagiba k restriktivnim posegom omejevanja migracij v imenu zagotavljanja ekonomske stabilnosti, pa čeprav ekonomsko-socialne in demografske analize kažejo popolnoma drugačno sliko.

Največji problemi, ki se pojavljajo v zvezi z verodostojnostjo podatkov so predvsem ti, da dejansko zanesljivih statističnih podatkov ni. Je pa res tudi to, da se ravno zaradi tega lažje prireja dejansko stanje. Predpostavke, ki se največkrat uporabljajo so, da naj bi število odkritih iregularnih vstopov predstavljajo 1/3 vseh iregularnih migracij. Te netočne podatke mediji zelo radi povzamejo, in jih predstavljajo kot dejstva. Dejstvo na področju številke pa je le to, da noben podatek ni povsem točen. Te ocene namreč ne upoštevajo možnosti, da je 1 migrant lahko prestrežen večkrat in se ga tako zabeleži kot več posameznih migrantov ter dejstva, da je Severna Afrika končna destinacija velikega števila migrantov sama po sebi, kar pomeni, da se severnoafriška in evropska predvidevanja o številu migrantov ne bi smela seštevati. Z enako težavo sem se pri iskanju verodostojnih podatkov, o imigrantih iz Afrike v EU, soočala tudi sama. Baze

statističnih podatkov, ki so na voljo, niso primerne za raziskave, ki bi lahko podale relevantne rezultate. Osredotočila sem se na baze podatkov OECD, ki nam o migracijah ponujajo 2 skupini podatkov: Database on Immigrants in OECD countries (DIOC) in International Migration Database. In kje se poraja bistveni problem? Podatki, ki jih omenjeni bazi zajemata med seboj niso primerljivi, ker države (članice OECD), ki podatke prispevajo, za zbiranje le teh uporabljajo različno metodologijo. Podatki torej niso usklajeni na mednarodni ravni. V primeru podatkov iz International Migration Database so članice, ki prispevajo podatke o migracijah zbrane v t.i. SOPEMI ²⁰. Vendar ta organizacija nima pravice, da bi posamezni članici narekovala način zbiranja podatkov. SOPEMI tako v poročilih uporabi že predhodno zbrane podatke, hkrati pa sledi ideji, da bi bili zbrani statistični podatki čim bolj konsistentni. Viri iz katerih izhajajo te podatki so zelo različni. To pomeni, da različne države v raziskavah obravnavajo različne populacije. Hkrati pa so v različnih državah tudi pogoji, da posameznik dobi npr.: status rezidenta, delovno dovoljenje, itd., zelo različni. Migranti pa so (oziroma niso) na podlagi teh statusov umeščeni v statistiko. Meritve se tako med različnimi državami zelo razlikujejo, tudi če bi bili, teoretično, enaki vzorci uporabljeni tekom raziskave. V podatkih iz baze Database on Immigrants in OECD countries (DIOC), pa se porajajo drugačna vprašanja o relevantnosti podatkov. Podatki zajeti v teh raziskavah so večinoma podatki iz popisov prebivalstva iz leta 2000, z izjemami (Danska, Norveška, Finska in Švedska), kjer so podatki zajeti iz registrov prebivalstva. Ker vse države ne beležijo vseh podatkov, so podatki, ki so nadomestili omenjene podatke zajeti iz Eurostat-a in bili posplošeni na obdobje 4 let. Podatki tudi v tej bazi zopet niso zbrani na podlagi enake metodologije zbiranja podatkov. Viri iz katerih izhajajo podatki se bistveno razlikujejo od International Migration Database, le da tu manjko podatkov nadomešča še tretja baza Eurostat. Kot bom prikazala v tabelah povzetih po omenjenih bazah se ta razlika v zbiranju podatkov in metodološki korektnosti zelo dobro odraža na podatkih samih. K problemu primerljivosti statističnih podatkov med državami, pa je potrebno dodati tudi obravnavo iregularnih migrantov v raziskavah. Delno je populacija iregularnih migrantov lahko zajeta v popisih oz. skozi posamezne programe pomoči, ki jim jih nudijo nekatere države. Dvom o relevantnosti podatkov pa ostane zaradi različnih razlogov: vprašljivo je koliko držav v število migrantov vključuje tudi ocene števila iregularnih migrantov, pri iregularnih migrantih

²⁰ SOPEMI ali Continuous Reporting System on Migration

je težje dobiti realen podatek o letu vstopa v posamezno državo, kako realne so ocene o številu iregularnih migrantov (1 migrant je lahko zabeležen večkrat) ter realnost podatkov o tem iz katere države migrantje prihajajo.

Tabela 5.1: Skupno število severnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tunizija	4,447	5,785	9,441	12,443	15,52	16,58	19,01	12,71	18,092	15,32	14,821
Sudan	1,224	2,248	0,941	0,741	0,357	0,498	0,853	0,827	1,026	0,923	0,703
Maroko	19,553	30,09	48,64	68,842	96,54	95,12	108,3	82,92	122,06	114,6	106,23
Libija	0,671	0,503	0,604	0,892	3,043	1,167	1,085	1,068	0,925	0,704	0,804
Egipt	2,995	4,559	6,262	8,595	11,22	3,896	11,85	3,092	7,281	5,099	5,709
Alžirija	11,108	15,82	20,71	15,732	19,82	24,21	31,38	35,6	37,483	32,85	33,673
Skupaj	39,998	59,001	86,59	107,25	146,5	141,5	172,5	136,2	186,87	169,5	161,94

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2006).

Podatki, ki so zbrani v tabeli 5.1 nam prikazujejo podatke o letnem prilivu števila migrantov iz Severne Afrike²¹ v EU²² in izhajajo iz podatkovne zbirke International Migration Database. Kot sem v nalogi že omenila je število teh migrantov v EU najvišje med migranti, ki prihajajo v Evropo iz Afrike. Tabela nam kaže da so se te številke drastično povečale od leta 1996. Na tem mestu moram zoper opozoriti na pomanjkljivost podatkov. Od leta 1996 do 1998 npr. Italija (ki je ciljna država mnogih migrantov iz Afrike) ni zbirala podatkov o migrantih iz Afrike. Zanimivo za Italijo je tudi, da iz raziskav načeloma izkjučuje sezonske delavce, vključuje pa tiste posameznike, ki imajo status rezidenta. Španija posreduje podatke posameznikov, ki imajo prebivališče v eni od španskih občin, posredovani podatki pa se ne nanašajo na državo rojstva, temveč državo iz katere so prišli v Španijo. Že skozi ta dva primera vidimo, da se izbrani podatki, ki so vključeni v raziskavo, temeljno razlikujejo, že pri izbiri populacije. Določene druge države pa podatkov nimajo in zato v to kalkulacijo niso všteti (Avstrija, Grčija, Irska, Finska, Češka, Portugalska)²³ Ravno zaradi teh razlogov, se najverjetneje pojavlja manjko v številu letno povečane populacije

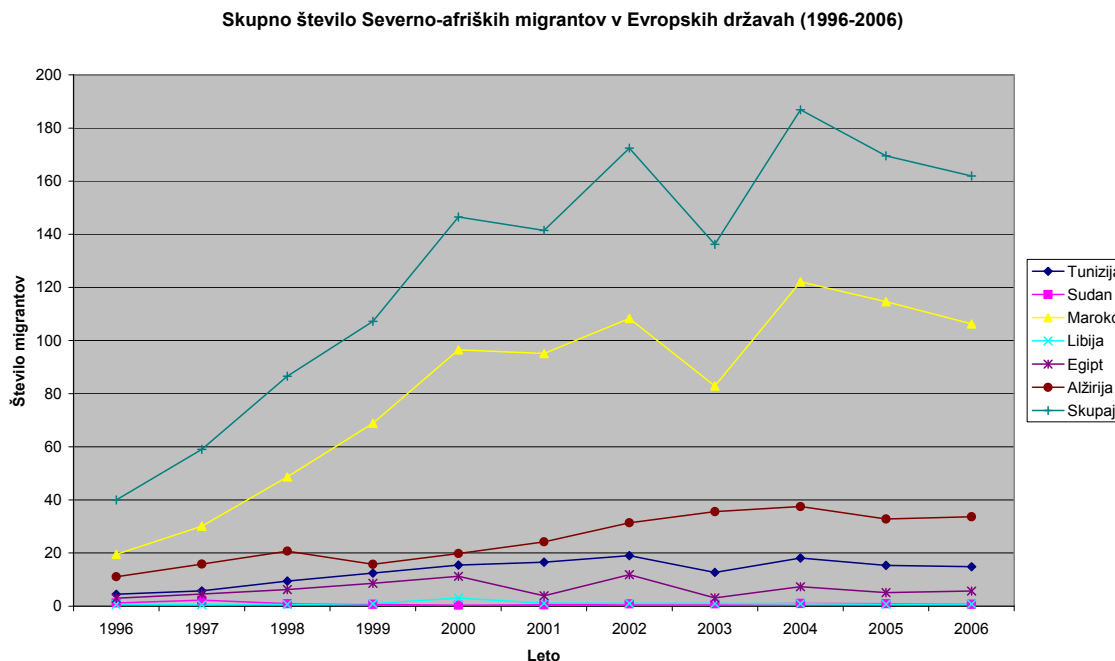
²¹ Med Severno-afriške države spadajo: Tunizija, Sudan, Maroko, Libija, Egipt Alžirija (Migration policy Institute 2007)

²² V raziskavo vključene države: Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Polska, Portugalska, Slovaška, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija.

²³ Glej podrobnejši primer Maroko, priloga 2.

migrantov iz Severne Afrike. Ko te bilo že navedeno naj bi bilo to število med 200 in 300 tisoč.

Graf 5.1: Severnoafriški migranti v Evropi

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2006).

V grafu 5.1, ki nam prikazuje število migrantov iz Severne Afrike, je gibanje števila migrantov, boljše vidno. Graf je slikovni prikaz tabele 5.1. Skupno število vseh migrantov iz Severne Afrike se med leti 2002 in naprej giblje v približno enakih okvirih, kar nam pove, da v zadnjem času ni zabeleženega večjega priliva migrantov iz Severne Afrike kot pred leti. Podatkov, ki so bili pridobljeni pred letom 2000, ne gre zanesljivo upoštevati, zaradi že omenjenih metodologij zbiranja podatkov, in v primeru tabele 5.1, predvsem premalo zbranih podatkov.

Tabela 5.2: Skupno število zahodnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gana	2,876	3,983	4,632	6,366	5,101	6,322	5,382	2,662	4,531	6,553	3,486
Benin	0,293	0,378	0,577	0,471	0,362	0,439	0,74	0,753	0,826	0,732	0,782
Burkina Faso	0,23	0,258	0,49	0,458	0,234	0,278	0,632	0,589	1,44	0,55	0,526
Cape Verde	0,52	1,364	2,463	1,495	2,677	9,819	6,411	4,176	3,934	4,362	5,017
Slonokoščena Obala	1,307	1,834	2,948	1,774	2,309	2,736	3,318	4,106	5,748	4,994	3,945
Gambia	0,41	0,425	0,637	1,187	1,391	1,267	1,323	1,272	2,007	2,117	0,45
Guinea Bissau	0,245	0,332	0,717	1,407	2,301	5,613	2,829	1,55	1,254	1,309	1,524
Mali	0,577	1,623	4,399	2,727	2,155	2,474	2,992	4,116	7,094	5,44	2,994
Liberija	2,159	0,774	0,365	0,678	0,425	0,298	0,422	1,121	2,127	0,416	0,215
Mavretanija	0,253	0,415	0,867	0,855	1,468	1,267	1,865	2,147	2,704	2,26	0,705
Niger	0,171	0,182	0,227	0,262	1,808	1,878	0,332	0,268	0,29	0,243	0,219
Nigerija	4,25	3,656	3,446	8,35	13,675	5,251	9,557	6,308	11,506	10,155	8,8
Senegal	1,292	2,134	3,593	10,173	5,392	4,261	9,355	5,779	12,348	9,548	9,717
Sierra Leone	0,842	1,241	1,705	2,072	0,405	0,407	1,157	0,846	0,63	0,535	0,427
Togo	1,77	1,744	1,573	1,488	1,506	2,217	2,566	2,038	1,835	1,542	1,38

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2006).

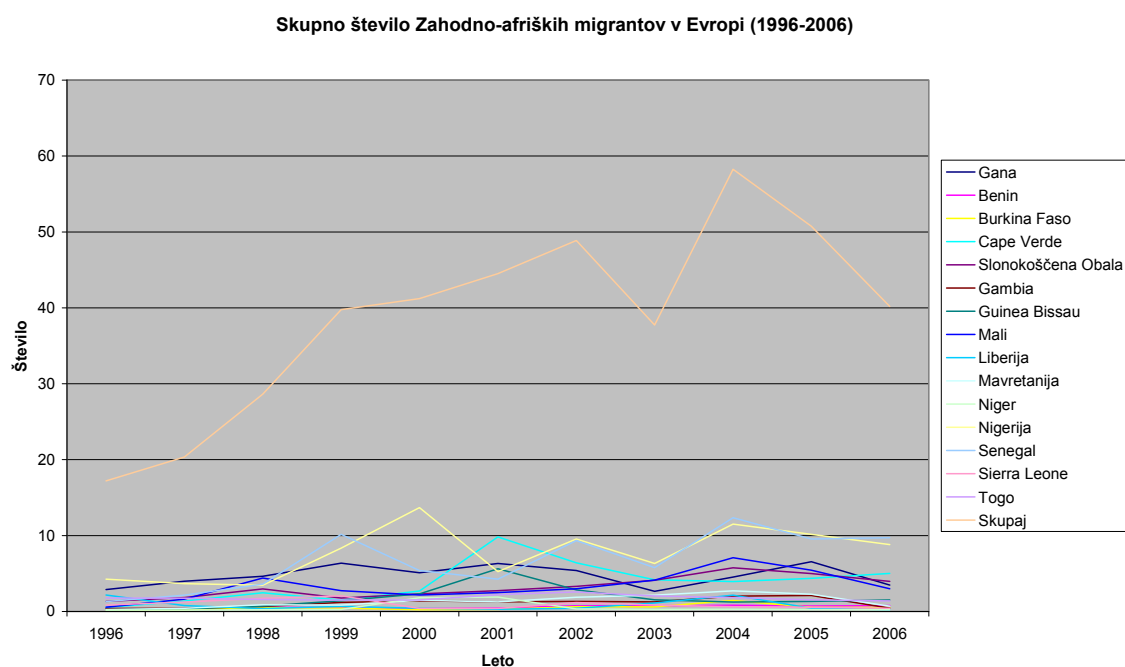
Tabela 5.2 nam prikazuje podatke iz podatkovne zbirke International Migration Database, o letnem prilivu števila zahodnoafriških²⁴ migrantov v EU²⁵. Če primerjamo podatke Severnoafriških migrantov in migrantov iz Zahodne Afrike ugotovimo, da se številke zelo razlikujejo. Predvsem lahko z dokaj visoko stopnjo gotovostjo trdimo, da v Evropo vsako leto vstopi 1/3 Zahodnoafriških migrantov in 2/3 Severnoafriških migrantov. Število Zahodnoafriških migrantov v Evropi je relativno skromno če jih primerjamo s številni Severnoafriških migrantov. Če primerjamo podatke za leto 2005 nam ti povedo, da je v EU vstopilo 169.500 migrantov iz Severne Afrike in 50.756

²⁴ Med Zahodnoafriške sržave spadajo: Gana, Benini, Burkina Faso, Cape Verde, Slonokoščena Obala, Gambia, Guinea Bissau, Mali, Liberija, Mavretanija, Niger, Nigerija, Senegal, Sierra Leone, Togo (Migration policy Institute, 2007)

²⁵ V raziskavo vključene države: Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Polska, Portugalska, Slovaška, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija.

migrantov iz Zahodne Afrike. Število migrantov iz Severne Afrike tako še vedno močno prevladuje nad migranti iz Zahodne Afrike. Iz teh podatkov pa lahko tudi sklepamo, da več zahodnoafriških migrantov živi v Severni Afriki kot pa v Evropi, glede na to, da se večina migracijskih tokov znotraj Afrike ustavi v Severni Afriki.

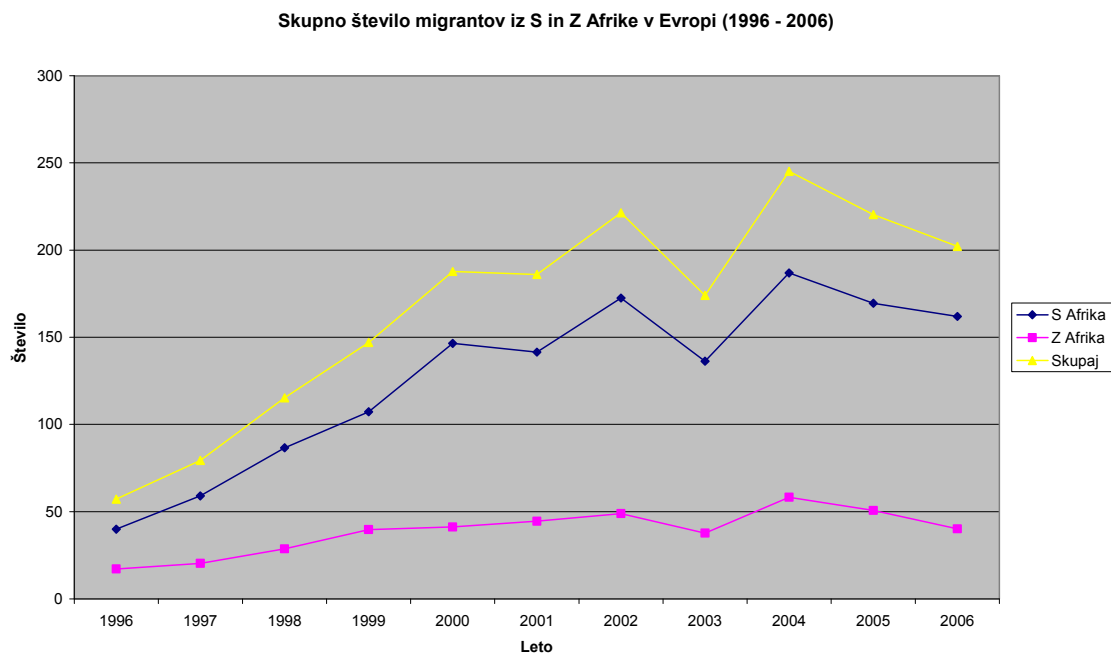
Graf 5.2: Zahodnoafriški migranti v Evropi

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2009).

Graf 5.2 je slikovni prikaz tabele 5.2. Največ zahodnoafriških migrantov prihaja iz Nigerije, Senegala in Gane. Enako kot pri migrantih iz Severne Afrike je moč zaznati upad migrantov v zadnjih letih, ki so zajeti v raziskavah. Leta 1999 in 2006 je število migrantov zajeto v tej raziskavi, skoraj enako. Torej ne moremo govoriti o drastično povečanemu prilivu migrantov iz Zahodne Afrike.

Graf 5.3: Skupno število severnoafriških in zahodnoafriških migrantov v Evropi med leti 1996 in 2006

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2006).

Podatki, ki jih prikazuje graf 5.3 so seštevki podatkov iz tabele 5.1 in tabele 5.2. Linije migracijskih prilivov iz Afrike nam kažejo, da večjega strmega naraščanja teh prilivov ni. Lahko pa opazimo veliko podobnost z grafom 5.1, ki prikazuje prilive severnoafričanov v Evropo. To nam pove, da je ta populacija migrantov iz Afrike še vedno vodilna.

Tabela 5.3: Število vseh migrantov iz Afrike v izbranih evropskih državah leta 2000

Država Rojstva	Afrika
Država prebivališča	
Avstrija	22397
Belgija	232434
Češka	1787
Danska	26026
Finska	8075
Francija	2745341
Grčija	50957
Madžarska	1775
Irska	21525
Italija	407470
Luksemburg	5326
Nizozemska	215958
Norveška	28932
Poljska	1998
Portugalska	332393
Slovaška	274
Španija	372120
Švedska	56470
Švica	61628
Velika Britanija	762575
Skupaj	5355461

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2000).

Podatki, ki so predstavljeni v tabeli 5.3 vključujejo migrante iz celotne Afrike, vse starostne skupine, vse stopnje izobrazbe in oba spola. Podatki so iz podatkovne baze DIOC in kot sem že omenila so ti podatki pridobljeni iz letnih popisov prebivalstva, ki so potekali v navedenih evropskih državah. Tako podatki prikazujejo skupno število migrantov iz Afrike, v izbranih evropskih državah. Vseh registriranih migrantov (na tem mestu je potrebno opozoriti na različno uporabljeno metodologijo pri zbiranju podatkov) iz celotne Afrike naj bi bilo 5.355.461. Največ migrantov iz Afrike se nahaja v Franciji, Veliki Britaniji, Italiji in Španiji. Zanimiv je tudi visok delež migrantov na Portugalskem. Zakaj Francija in Velika Britanija spadata v sam vrh po številu migrantov? Ta podatek lahko razložimo predvsem kot pokazatelj tega, da so migracije v te dežele dokaj tradicionalne, v zvezi povezave z bivšimi kolonijami in lingvističnimi povezavami. Na tretjem in četrtem mestu, pa sta že državi, ki sta na zunanji meji EU in sta največkrat omenjeni kot cilj migrantov iz Afrike. Zato tudi ta podatek ni presenetljiv. Zanimiv pa je dokaj visok delež migrantov na Portugalskem, predvsem če

te podatke primerjamo s podatki iz podatkovne baze OECD, International Migration Database. Ta baza podatkov namreč od Portugalske nima nikakršnih podatkov o številu migrantov iz Afrike.

Tabela 5.4: Število severnoafriških migrantov v Evropi leta 2000

Država rojstva	Afrika	Afrika					
		Alžirija	Egipt	Libija	Maroko	Sudan	Tunizija
Avstrija	22397	538	8359	259	843	367	1991
Belgija	232434	14305	1809	267	113697	204	7721
Češka	1787	311	148	72	101	60	148
Danska	26026	855	1215	158	4752	284	704
Finska	8075	430	380	45	1030	60	310
Francija	2745341	1210557	21069	1299	686284	1282	333868
Grčija	50957	305	32366	546	781	1393	283
Madžarska	1775	374	252	152	47	114	35
Irska	21525	783	570	582	252	498	114
Italija	407470	11406	32343	37391	137658	701	56636
Luksemburg	5326	329	105	15	543	3	227
Nizozemska	215958	..	4087	..	133771
Norveška	28932	712	337	90	4091	423	531
Poljska	1998	393	171	234	141	51	111
Portugalska	332393	169	86	8	1315	17	52
Slovaška	274	21	26	15	9	13	13
Španija	372120	24780	1940	480	278500	220	1000
Švedska	56470	1810	2245	400	4940	660	2765
Švica	61628	5824	4316	565	9082	428	5443
Velika Britanija	762575	9933	23158	7703	11859	9069	2946
Skupaj	5355461	1283835	134982	50281	1389696	15847	414898

Vir: Organisation for Economic Co-operation and Development (2000).

Tabela 5.4 pa nam pove konkretno, koliko izmed vse migrantov iz Afrike, leta 2000, prihaja migrantov iz Severne Afrike. Iz Severne Afrike naj bi prihajalo 3.289.539 od skupno 5.355.461 migrantov. Torej le 2.065.922 migrantov prihaja iz ostalih delov Afrike. Ta podatek nam pove da je severnoafriških migrantov v Evropi izrazito več, kot migrantov iz ostalih delov Afrike. Če pa primerjamo podatke iz tabele OECD International Migration Database Tabela 5.1 (gledamo leto 2000) in podatke iz tabele 5.4 (ob predpostavki, da so podatki navedeni za leto 2000) že na prvi pogled med njimi opazimo velike razlike. Predvsem so razlike v tem da je v tabeli 5.4 zajeto število vseh migrantov iz severnoafriških držav v tabeli 5.1 pa je prikazano povečanju severnoafriške populacije v posameznih letih v izbranih evropskih državah. Kljub različnemu prikazu podatkov, pa ob podrobnejši analizi podatkov po posameznih

državah izvora in ciljnih evropskih državah lahko v podatkih vidimo velike razlike. Te razlike lahko zopet pripišemo metodologiji in splošnemu pomanjkanju podatkov ciljnih držav.

Tabela 5.5: Število registriranih iregularnih afriških migrantov v Španiji, Italiji in na Malti med leti 1993 in 2006

	1993	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Španija-celinska	4952	7741	7031	7178	12789	14405	6795	9788	7245	7066	6494*
Kanarski otoki	0	0	0	875	2411	4112	9875	9875	8426	4715	31001**
Sicilija/Lampedusa	N.I.	N.I.	8828	1973	2782	5504	18225	14017	13594	22824	21401
Kalbrija	N.I.	N.I.	873	1545	5045	6093	2122	177	23	88	282
Malta	N.I.	N.I.	166	219	24	57	1686	502	1388	1822	N.I.
Skupaj	4952	7741	16898	11790	23051	30171	38703	34359	30676	36515	59178

*predvideno na podlagi 4329 prijelih migrantov do 29 avgusta 2006

**predvideno za leto 2006

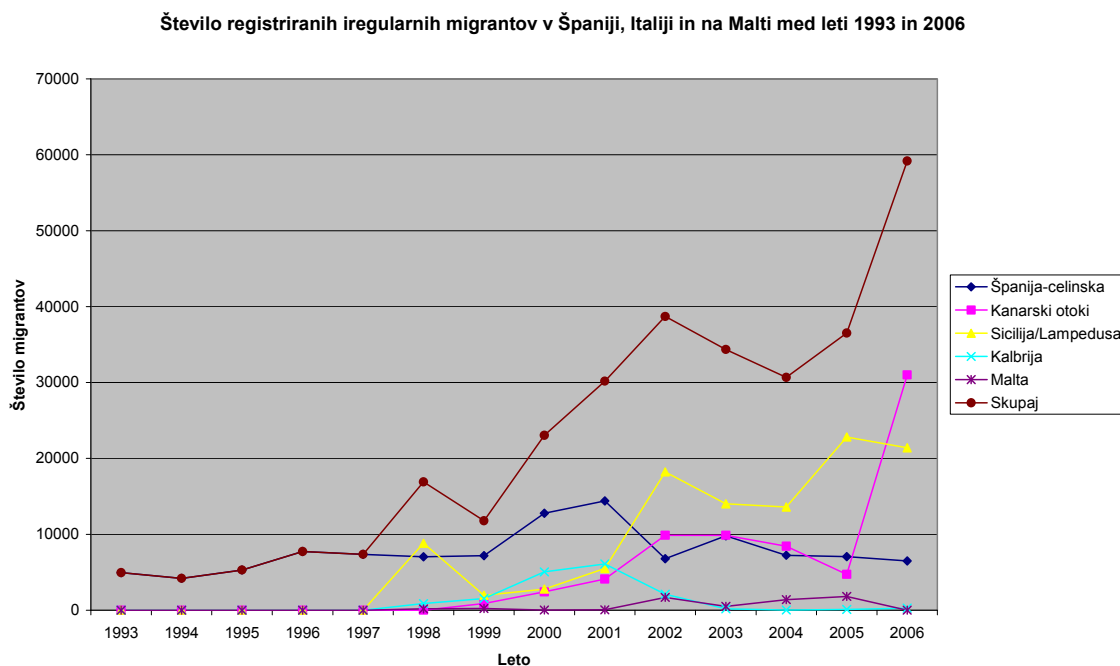
Vir: International Organization for Migration (2008).

Če pa pogledano podatke prijelih iregularnih migrantov med leti 1993 in 2005 (tabela 5.5), nam ti podatki kažejo, da so se migracijski tokovi usmerjali glede na poostrene kontrole, ki so jih začele evropske države uvajati na posameznih vstopnih točkah. Tako so šele po letu 2000 Kanarski otoki postali zanimiva končna destinacija iregularnih migrantov, saj so takrat začeli izvajati poostren nadzor na Gibraltarsko ožino. (IOM 2008) Zadnje ocene kažejo, da naj bi okoli 25.000 Subsaharskih migrantov letno uspešno iregularno vstopilo v Evropo. 65.000 do 120.000 pa jih letno vstopi v države Magreba. Kar pomeni, da v EU dejansko vstopi med 20% in 38% transsaharskih migrantov. To pomeni, da se 1/2 oz. 2/3 iregularnih vstopov zgodi, ne da, da bi jih kdo zaznal. In na podlagi teh števil lahko rečemo, da ne gre za exodus iz Afrike. (De Haas 2007, 22) Podatki pa, ki jih je zabeležil UNCHR v letu 2005 nam postrežejo s podobnimi številkami o ocenah iregularnih migrantov. Predvidevajo namreč, da je celoten Mediteran poskušalo prečkati 120.000 iregularnih prebežnikov v 1 letu. Ti podatki zajemajo tudi ocene 35.000 posameznikov iz subsaharske regije. Opozoriti pa je potrebno tudi na dejstvo, da v te številke niso všteti ljudje, ki prečkajo morje do Kanarskih otokov. ICMP²⁶ pa predvideva, da vsako leto iregularno prečka Mediteran

²⁶ ICMP ali International centre for migration policy development

100.000 migrantov. 30.000 subsaharskih in 45.000 iz Severne Afrike oz. vzhodnomediterranske regije.(Evropski parlament 2007a)

Graf 5.4: Število registriranih iregularnih afriških migrantov v Španiji, Italiji in na Malti med leti 1993 in 2006

Vir: International Organization for Migration (2008).

Graf 5.4 je slikovni prikaz tabele 5.5. Kot nam prikazuje graf 5.4 je dobro razvidno, da poti, ki jih izbirajo iregularni migrantje niso vedno enake. To nam predvsem kaže graf, kjer se dobro vidi, da je število zabeleženih iregularnih vstopov v Španijo (celinsko) v letu 2002 upadlo, povečevati pa se je začelo število vstopov na Kanarske otoke.

Glede na predstavljene podatke se moramo vprašati od kje so vzroki za senzacionalistično poročanje medijev? Korelacija med medijsko ustvarjeno realnostjo in posledično sprejemanje restriktivnejše zakonodaje je bila vedno prisotna, vendar nikoli resnično poudarjena. Res je, da v Evropo poskuša vstopiti veliko število migrantov iz Afrike tudi zaradi revščine in vojne. Jeseni 2005 pa so mediji začeli dramatično poročati o neznanskem številu migrantov, ki poskušajo vstopiti v španske eklave na meji z Marokom ter vstopiti v Južno Evropo z impoviziranimi čolni. Mediji so tako te

migracije začeli opisovati kot nove migracije, masivne in naraščujoče. Najbolj pogosti izrazi, ki so s temi migracijami povezani so apokaliptične migracije, eksodus obubožanih afričanov, ki bežijo pred revščino in proti iskanju nebes v EU. Množično naj bi migrantje bežali iz subsaharske Afrike - milijoni le teh - proti Severni Afriki da prispejo v Evropo. To vse seveda povzroča popolnoma neutemeljen strah pred milijoni afričanov, ki »napadajo« Evropo. (De Haas 2007, 4) Tako predstavljene podobe v medijih so seveda pretirane. Potovanje iz Evrope v Afriko ni tako nov in alarmanten pojav, kot ga opisujejo mediji. Nikjer ni nobenih dokazov, da število migrantov narašča v alarmantnem številu.

6 EU IN SPREJETE SMERNICE GLEDE PROBLEMATIKE IREGULARNIH MIGRACIJ

Politika EU glede azila in priseljencev bi morala biti v popolnosti skladna z mednarodnim pravom o beguncih in z deklaracijo o človekovih pravicah. Prav tako je pomemben aspekt politike o migracijah zaščita beguncev in migrantov. Politika EU bi namreč morala biti enotna v vseh članicah EU. Predvsem kar se tiče zaščite posameznikov. Oseba, ki dobi protekcijo v eni izmed držav EU, ne more biti izgnana iz druge države članice. Še zadnji pomembni del pa so učinkoviti sistemi glede azilne politike. Ne samo da bi morali uspešno delovati, ti sistemi bi morali zajeti vse potencialne prosilce za azil. V resolucijah, ki jih sprejema evropski parlament, velikokrat zasledimo mnenje, da je sodelovanje s tretjimi državami - predvsem državami izvora migrantov - zelo pomembno. To mnenje je sicer pomembno, vendar so taki dogovori smiselni le, če bodo podana popolna zagotovila, da bodo z begunci ravnali v skladu s človekovimi pravicami.

Da je pomembno konstruktivno sodelovanje glede migracijske problematike na ravni celotne EU, sem poudarila že večkrat. V praksi pa je največkrat reševanje te problematike prepuščeno državam članicam samim. In na tem mestu je potrebno opozoriti, da so to predvsem države Južne Evrope. Zakaj je torej potrebno, da celotna EU vpliva na migracijsko politiko? Predvsem zato, da bodo vsi zakoni, ki bodo sprejeti na tem področju v skladu s človekovimi pravicami. Ker pa temu ni tako je potrebno opozarjati na kršenje le teh. Države Južne Evrope tega problema velikokrat ne znajo uspešno regulirati in v njihovo politiko se velikokrat prikradejo ideje strogega izključevanja, segregacije migrantov in kršenje osnovnih temeljnih pravic migrantom. Evropa pa tega ne bi smela tolerirati, saj njeni zakoni in ustave vseh članic bazirajo na spoštovanju le teh. In kakšni so konkretni ukrepi, ki bi jih morale države Južne Evrope uvesti?

Najprej je potrebno apelirati na države Evrope, da dovolijo čolnom, ki prevažajo migrante, da se ti posamezniki izkrcajo na njihovem ozemlju ter da za njih sprejmejo odgovornost, tudi za tiste med njimi, ki potrebujejo zaščito (npr. prosilci za azil). Če se to področje sprejemanja vseh migrantov ne bo uredilo, se z drugačnim ravnanjem tvega

življenje ljudi. Tudi v operacijah, ki se vodijo na ravni EU - predvsem preprežbe iregularnih migrantov na morju ali reševanja le teh - mora biti varnost teh ljudi na prvem mestu. Varnost pa vključuje tudi transport teh ljudi na varno mesto na kopnem. Smernice EU, ki jim sledi v zadnjih letih na področju migracijske politike, pa so najboljše razvidne iz sledečih dokumentov.

6.1 PRAVNI OKVIR ZA LEGALNE MIGRACIJE

Od leta 1999 se EU ukvarja z razvojem skupne evropske politike o legalni migraciji. Zaenkrat so bile izdane štiri direktive, ki regulirajo vstop državljanov tretjih držav, ki so bile sprejete na ravni celotne EU.

- Državljeni, ki si želijo nadaljevati njihov študij v tujini v eni izmed članic EU: Direktiva 2004/EC
- Državljeni tretjih držav, ki si želijo opravljati raziskave v EU: Direktiva 2005/71/EC

Ti dve direktivi vključujeta zadostna sredstva, zdravstveno zavarovanje in odsotnost grožnje splošnemu zdravju, varnosti,...

- Državljeni tretjih držav, ki dalj časa prebivajo v državi članici, pa se lahko nanašajo na: direktivo 2003/109/EC. Legalno morajo na ozemlju prebivati vsaj 5 let.
- Državljeni tretjih držav, ki so člani družine EU delavcev migrantov, pa uživajo določene pravice po direktivi 2004/38/EC

Leta 2002 je obstajalo le soglasje o poostrenem nadzoru zunanjih meja in nadaljnji omejitvi pravic mobilnosti imigrantov iz tretjih držav znotraj skupnega prostora držav članic EU. Zaostreni položaj priseljencev iz tretjih držav in demografske zadrege članic držav EU pa sta leta 2002 privedla do novih smernic evropskega parlamenta. Priporočila sprejeta 5.2.2002, uvajajo spremembe glede notranje mobilnosti imigrantov na trgih delovne sile v smeri večje fleksibilnosti in trdnejših socialnih pravic. Tako se evropski parlament vrača k reafirmaciji izhodišč pogodbe iz Maastrichta, v kateri se

poudarjata izenačevanje zakonskih pravic in socialnega statusa med državljani (citizens) in stalnimi prebivalci EU (denizens). (Verlič Christensen 2002, 31)

Leta 2005 naj bi se ta izhodišča o skupni migracijski politiki konkretizirala, zato je Evropski parlament leta 2005 predlagal resolucijo o urejanju migracijske problematike.²⁷ Evropski migracijski politiki je namreč še vedno manjkalo celovit in usklajen okvir, hkrati pa je usmerjanje obstoječih migracijskih tokov za Evropsko unijo nujnost. V ospredje resolucija postavlja zavedanje, da je sodelovanje z državami izvora in tranzita na tem področju zelo pomembno. Ena prednostnih nalog evropske integracije pa je učinkovit razvoj skupne azilne in migracijske politike ob spoštovanju temeljnih pravic. Kot pomemben način pristopa do reševanja migracijske problematike je bil izpostavljen diferenciran pristop glede na razloge za priselitev. Politika, ki ureja priseljevanje pa naj bi sledila sinergiji med različnimi področji - ne zgolj na podlagi zahtev trga delovne sile.

Konkretne spremembe bi morale slediti naslednjim ugotovitvam. Množično urejanje s predpisi ne prinaša rezultatov, ne za boj proti nezakonitemu zaposlovanju, ne za zaposlovanje ekonomskih migrantov. Sodelovanje med državo izvora in državo gostiteljico je ključnega pomena, saj se lahko migrante že v matičnih državah obvešča o perspektivah. Ena temeljnih lastnosti obvez, ki so si jih zadali v letu 2005 je, da morajo posamezniki, preden zaprosijo za vstop na ozemlje EU, imeti pogodbo za delo. Te obveze zadevajo samo pravico do opravljanja neke določene ekonomske aktivnosti, ne pokrivajo pa vize, ostalih pogojev za vstop, delo, itd.

Opisane usmeritve evropske politike so bile sprejete kot širše smernice za nadaljnji razvoj skupne evropske politike. Predvsem pa ta politika temeji na lastnem interesu ohranjanja konkurenčne prednosti, saj zapolnjuje manjkajoče verzeli v določenih sferah gospodarstva z novo delovno silo. Zato je leta 2007 Komisija izdala predlog direktiv o pogojih za vstop in prebivanje za visoko usposobljene delavce iz tretjih držav. Sprejeti so bili še trije predlogi, ki so usmerjeni predvsem na možnosti olajšanja krožne in začasne migracije, ki naslavlja sezonske delavce (jesen 2008) in intra-korporativni transfer (2009). (Evropski parlament 2005)

²⁷ Osnutek poročila iz dne 28.6.2005, odbora za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve

6.2 PREDNOSTNE NALOGE EU V BOJU PROTI NEZAKONITEM PRISELJEVANJU

Sporočilo evropske komisije o prednostnih nalogah politike v boju proti nezakonitem priseljevanju državljanov tretjih držav je bilo sprejeto 19.7.2006. V svojem sporočilu je komisija določila, da se izraz „nezakonito priseljevanje“ uporablja za opisovanje različnih pojavov. Sem so vključeni državljani tretjih držav, ki vstopajo na ozemlje države članice nezakonito po kopnem, morju ali zraku, vključno s tranzitnimi območji na letališču. Pogosto vstopijo z uporabo lažnih ali ponarejenih dokumentov ali s pomočjo organiziranih kriminalnih mrež tihotapcev in trgovcev z ljudmi. Poleg tega precejšnje število oseb vstopi zakonito in z veljavnim vizumom ali v skladu z režimom potovanja brez vizumov, pa prekorači bivanje ali spremeni namen bivanja brez odobritve oblasti; nazadnje so tu še neuspešni prosilci za azil, ki ne zapustijo ozemlja po pravnomočni negativni odločbi. (Evropska komisija 2006)

Elementi pristopa EU so:

- Nezakonit vstop, tranzit in bivanje državljanov tretjih držav, ki ne potrebujejo mednarodne zaščite škodujejo verodostojnosti skupne politike priseljevanja;
- deljena odgovornost med državami članicami je potrebna, saj so drugače države članice, ki nadzorujejo zunanje meje, bolj obremenjene glede pritiska nezakonitega priseljevanja;
- temeljne pravice je treba varovati in spodbujati. Nepravilno priseljene osebe je treba obravnavati humano in s spoštovanjem zlasti zato, ker so pogosto žrtve mrež trgovcev z ljudmi in izkoriščanja s strani delodajalcev. Vsakršna omejitev mora biti usklajena z Listino o temeljnih človekovih pravicah ter Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, vključno s pravico do prošnje za azil, ter tako v skladu s pravom in zahtevami v demokratični družbi;
- partnerstvo s tretjimi državami obsega: sodelovanja s ciljem zmanjšanja in preprečevanja nezakonitega priseljevanja, ukrepe za pomoč matičnim državam pri obravnavanju glavnih razlogov za nezakonite migracijske tokove;
- stroga politika za preprečevanje nezakonitega priseljevanja bi lahko okrepila verodostojnost transparentnih pravil EU o zakonitem priseljevanju;

- razlogi, zaradi katerih se državljani tretjih držav poskušajo priseliti nezakonito, so tako obsežni in zapleteni, da bi bilo nerealistično pričakovati, da se lahko tok nezakonitega priseljevanja v celoti ustavi;
- upoštevati je potrebno tudi javno mnenje, ki se nagiba k vzpostavitvi povezave med nekaterimi družbenimi težavami in nezakonitim priseljevanjem. EU in njene države članice morajo spodbujati razumno razpravo, ki bo temeljila na objektivnih informacijah, da bi izkoreninile rasizem in ksenofobijo, vključno s sprejetjem in izvajanjem učinkovite zakonodaje EU na tem področju. (Evropska komisija 2006)

Med prednostne naloge politike EU v boju proti nezakoniti migraciji štejemo:

- **Sodelovanje s tretjimi državami**

Okrepljeno sodelovanje in dialog s podsaharskimi afriškimi državami in sosednjimi državami v celotni sredozemski regiji je del dolgoročnega načrta EU. EU bo, kjer bo to primerno in z vzajemnim soglasjem, pomagala partnerjem v tretjem svetu, da okrepijo svoje sposobnosti za boljše upravljanje migracijskih tokov in boj proti trgovini z ljudmi. Komisija naj bi tudi začela s širitvijo virov informacij, ki so na voljo v matičnih državah glede možnosti in pogojev zakonitega priseljevanja v EU. (Evropska komisija 2006)

- **Krožna migracija**

Nekaj podobnih programov je pred časom že bilo uvedenih kot posledica dogovorov o krožni migraciji. To so t.i programi za mobilnost, ki se sklenejo z določenim številom zainteresiranih tretjih držav, ki bi državljanom teh držav omogočali boljši dostop do EU. EU s programom krožne migracije predvsem skuša ponuditi alternativo nezakonitemu priseljevanju. V programu so seveda določene obveznosti, ki se pričakujejo tako od zadevane tretje države kot od držav članic EU. Posebej pa je določeno, da je vse vrste ukrepov potrebno sprejemati v popolni skladnosti s temeljnimi pravicami zadevanih oseb in tudi s pravicami oseb, ki morda potrebujejo mednarodno zaščito.

Nekatere izmed obveznosti, ki jih morajo izpolnjevati zadevane tretje države so: da učinkovito ponovno sprejmejo svoje državljane in sodelujejo pri njihovi identifikaciji;

pobude za preprečevanje nezakonite migracije prek ciljno usmerjenih informacijskih kampanj; prizadevanja za izboljšanje mejne kontrole po potrebi s podporo operativnega sodelovanja z državami članicami in FRONTEX; prizadevanja za izboljšanje varnosti potovalnih listin, po potrebi z uporabo biometričnih podatkov; obveznost, da sodelujejo z ustreznimi organi v državah članicah EU, z namenom izboljšanja sodelovanja na področju vprašanj o upravljanju meja; posebni ukrepi za boj proti tihotapljenju migrantov in trgovini z ljudmi v skladu s Konvencijo Sveta Evrope o ukrepih proti trgovini z ljudmi; zadevne tretje države bi se morale obvezati tudi k spodbujanju produktivnega zaposlovanja ter na splošno k izboljšanju gospodarskih in družbenih okvirnih pogojev, saj lahko tako prispevajo k zmanjšanju spodbud za nezakonito migracijo.

Med obveznostmi, ki naj bi jih prevzele EU članice pa spadajo: Partnerstva za mobilnost bodo olajšala migracijo državljanov tretjih držav v zadevne države članice EU. Zajemala bi lahko izključno ekonomsko migracijo ali pa vključevala druge oblike zakonite migracije; pomoč tretjim državam pri razvijanju njihove sposobnosti upravljanja zakonitih migracijskih tokov; ukrepi za obvladovanje tveganja bega možganov in za spodbujanje krožne migracije; izboljšanje in olajšanje postopkov za izdajo vizumov za kratkoročno bivanje državljanom tretje države. (Evropska komisija 2006)

- **Varne meje – skupno upravljanje zunanjih mej**

Glede povečanja učinkovitosti operacij za skupni nadzor meje bo FRONTEX olajšal tehnično sodelovanje in sklenitev potrebnih dogovorov s tretjimi državami. Treba je razviti splošno razumevanje enotnega upravljanja mej. V podporo temu je Komisija predlagala uredbo o vzpostavitvi mehanizma za zagotavljanje hitre pomoči državi članici, ki se znajde v položaju posebnega pritiska na zunanje meje²⁸. Prav tako Komisija izvaja ocene agencije FRONTEX, ki obsegajo pregled njenih trenutnih nalog vključno z oceno ter reševanjem vprašanja ali je treba njeno področje razširiti. Na sisteme mejne kontrole pa bo imela precejšen učinek tudi biometrična tehnologija. EU meni, da je treba izkoristiti možnosti te tehnologije za okrepitev učinkovitosti operacij za mejne kontrole ob upoštevanju etičnih pomislekov in varstva temeljnih pravic. V

²⁸ COM(2006) 401 z dne 19. julija 2006.

okviru upravljanja mej na podlagi obveščanja²⁹ se za namene mejne kontrole uporabljajo predhodni podatki o potnikih, ki so jih prevozniki dolžni posredovati uradnim organom. Medtem naj bi s strani EU bilo zagotovljeno, da so tudi v boju proti nezakonitemu priseljevanju v celoti upoštevane obveznosti glede varstva podatkov. (Evropska komisija 2006)

- **Boj proti trgovini z ljudmi**

Načrt EU o najboljših praksah, standardih in postopkih za boj proti trgovini z ljudmi in njeno preprečevanje je Svet sprejel 1. decembra 2005. Sedanje prednostne naloge Komisije glede izvajanja Akcijskega načrta je razvoj mehanizmov sodelovanja z mednarodnimi in nevladnimi organizacijami pri postopkih ugotavljanje žrtev in pomoči tem žrtvam. (Evropska komisija 2006)

- **Obnavanje glavnega vplivnega dejavnika: nezakonito zaposlovanje**

Osrednje pravilo, kako EU obravnava nezakonito priseljevanje, je odprava spodbud v namembnih državah. Vplivni dejavniki so čisto preprosto povezani z dejstvom, da bodo priseljenci zaradi tega, ker iščejo boljše življenje, še vedno namenjeni v EU. Vendar tudi države članice ustvarjajo vplivne dejavnike s tem, ko tolerirajo nezakonito zaposlovanje državljanov tretjih držav. Poleg tega nezakonito zaposlovanje, zlasti v malih in srednjih podjetjih ter za sezonsko delo, resno spodbujata verodostojnost poti za zakonito priseljevanje in davčne prihodke držav članic. Vodi lahko tudi do resnega izkoriščanja ali celo pogojev, podobnih suženjstvu, ki jih v Evropski uniji ni mogoče dopustiti. Zmanjšanje zaposlovanja te vrste bi lahko prispevalo k zmanjšanju nedopustnih oblik izkoriščanja, povečanju davčnih prihodkov in zmanjšanju ksenofobnega obnašanja. (Evropska komisija 2006)

Pozornost je potrebno posvetiti tudi splošnemu delovanju trgov dela EU. S tem v zvezi izstopajo trije široko razvejani pojavi, delo v gradbeništvu, gostinstvu in tekstilni industriji, kar pogosto poteka z zaposlovanjem preko organiziranih kriminalnih mrež ter gospodinjska dela v zasebnih gospodinjstvih, kjer lahko nastanejo drastične oblike izkoriščanja. Nekatere države članice so uvedle kazni za delodajalce, ki obsegajo

²⁹ Upravljanje mej na podlagi obveščanja opisuje proces zbiranja in analiziranja podatkov za analizo groženj in oceno tveganja z namenom vzpostavitve določenih meril tveganja. To bi organom mejne kontrole omogočilo, da izločijo potnike, ki spadajo v eno od teh kategorij, da se zanje izvedejo dodatni pregledi.

izključitev iz postopkov javnih naročil, omejitve pri prihodnjem zaposlovanju (črne liste), kazenske sankcije in obveznost plačila stroškov vrnitve. Države članice bi morale uporabiti učinkovite sankcije za kršenje zakonodaje, zlasti o zdravju in varnosti pri delu, do katerih v okviru nezakonitega zaposlovanja pogosto pride. (Evropska komisija 2006)

- **Politika vračanja**

Vračanje ob polnem spoštovanju temeljnih pravic ostaja temeljni kamen politike priseljevanja EU. Učinkovita politika vračanja je bistvena pri zagotavljanju javne podpore za elemente, kot sta zakonito priseljevanje in azil. (Evropska komisija 2006) ECRE je ravno zaradi tega posebno pozornost namenil temu vprašanju. Države UNCHR, nevladne organizacije in drugi neodvisni strokovnjaki, bi morali med seboj sodelovati, da bi si razdelili znanje, izkušnje in vire. Na ta način bi se namreč lahko razvile dobre praktične smernice za usposabljanje tistih, ki sprejemajo odločitve glede ravnanja z manjšinami in drugimi ranljivimi skupinami. Vendar le golo povezovanje informacij med sabo ni dovolj, če so te uporabne informacije ignorirane ali nepravilno uporabljene. Zato mora biti ustanovljen tudi neodvisni nadzor, ki bo lahko identificiral napake in pomanjkljivosti v procesu sprejemanja odločitev. ECRE opozarja tudi na postopke, ki sledijo iregularnem vstopu. Posameznika se na silo ne sme transportirati nazaj v državo, ki mu ne nudi ustrezne zaščite ali v državo, ki nima primerne infrastrukture za sprejemanje. Dolgoročne spremembe pa bi morale zajemati resnično razdelitev odgovornosti, ki bi zajemala celoten dostop do protekcije, kjerkoli bi bila prošnja vložena v sodelovanju s širšimi integracijskimi cilji. Če bo možno naj bi begunci živeli v državi, kjer imajo najboljše možnosti za integracijo ali kjer imajo locirane družinske člane, možnosti zaposlitve ali glede na kulturne in lingvistične povezave. Sistem, ki bi ponujal hitre, učinkovite in poštene determinacije statusa, kjerkoli je prošnja vložena. Temu bi sledila možnost priznanja begunca in razporeditev znotraj EU. To bi predstavljalo motivacijo za prosilce za azil, da bi takoj ob prihodu zaprosil za azil, kar bi posledično olajšalo integracijo uspešnih prosilcev. Pri takem sistemu bi profitirala tako EU kot prosilci, saj je tudi v njihovem interesu, da se oblastem prijavijo, raje kot pa da se gibljejo iregularno. Taka možnost pa optimizira tudi begunčev potencial, da se integrira v EU. (ECRE 2007, 3)

Oblasti pa so dolžne s posamezniki, ki jim je bila prošnja za azil zavrnjena, ravnati humano in jih vrniti varno ter s spoštovanjem. Po vrnitvi pa bi se moralo te

posameznike še vedno spremljati, da se ugotovi ali je politika vračanja dejansko varna in uspešna. To bi za tiste, ki so jih vrnilo pomenilo neko dodatno varnost, hkrati pa bi država izpolnila svojo dolžnost do mednarodnega prava, da se posameznika zaščiti pred vračanjem v zanj nevarno okolje. (ECRE 2007, 6)

- **Izboljšanje izmenjave informacij z obstoječimi instrumenti**

Uradniki zveze za priseljevanje držav članic zagotavljajo bistvene informacije iz matičnih držav glede nezakonitega priseljevanja. (Evropska komisija 2006) Pri izmenjavi različnih podatkov pa nikakor ne sme priti do kršenja človekovih pravic. Še zlasti se na človekove pravice ne sme pozabiti v povezavi z izvajanjem t.i. kontra terorističnih ukrepov. Princip enakosti in ne-diskriminacije na podlagi nacionalnosti in etničnega izvora, pravica do varovanja osebnih podatkov in ne-stigmatiziranje beguncev je le nekaj pomembnejših določil, ki jih je potrebno dosledno spoštovati.

- **Primer konkretnih projektov, ki olajšujejo krožno migracijo za migrante, ki so že ustaljeni v EU:³⁰**

Konkretni programi navadno potekajo na relaciji ene afriške in ene evropske države, ali EU v celoti. Programi so konkretno definirani, tako sam potek kot cilj projekta, zato so posamezni programi tudi časovno omejeni. Določeni programi so osredotočeni konkretno na države izvora s ciljem, da bi zamejili nelegalno migracijo iz teh držav, hkrati pa bi spodbudili razvoj v državah izvora.

Zanimiv primer je sodelovanje med EU in Marokom³¹ s programom, ki podpira podjetnike v EU, ki prihajajo iz maroške regije, da pomagajo v svojih izvornih deželah pri uravnoteženem razvoju podjetništva in podobnih ekonomskih aktivnostih. Promovira se torej privatne iniciative, ki so peljale do ustanovitve in razvoj malih in srednjih podjetij, ki so jih ustanovili maroški podjetniki, ki živijo v EU. Projekt je pomagal v tej smeri, da so se lahko razvile trajnejše infrastrukture, ki pomagajo migrantom-podjetnikom. (Evropska komisija 2007b)

³⁰ Aneks 2., primeri projektov, ki jih je ustanovila EU, ki olajšujejo upravljanje legalnih migracijskih tokov iz tretjih držav in krožne migracije.

³¹ »Programme to support entrepreneurs of Moroccan origin in Europe in setting up sustainable economic activities in Morocco (2001/HLWG/119) Maroko

Po drugi strani pa se projekti lahko osredotočajo tudi na konkretne migracijske procese, kot je krožna migracija in sezonsko delo. Tak primer je program, ki povezuje državi Maroko in Španijo³². Program se odvija v Maroku in vključuje implementacijo sistema, ki bo skrbel za sezonske delavce, ki migrirajo vsako leto v Španijo in tam opravljajo sezonska dela. Tam namreč vsako leto potrebujejo večjo število tuje delovne sile za obdelovanje jagod in citrusov. Cilj tega programa je razvoj legalne migracije za začasna dela med omenjenima državama. V ta program je vključena tudi celotna organizacija in vodenje sistema od odnosov delodajalec-delavec, do preprečevanja ilegalnih praks ter zagotovitve, da se po končanem sezonskem delu vrnejo nazaj. Konkretno za ta program je bila izvedena ustanovitev nevladne organizacije za ohranitev programa in njegovega cilja. (Evropska komisija 2007b)

Za promocijo legalne migracije v skladu z realnimi predpostavkami o demografskih, ekonomskih in socialnih trendih tako v državah izvora, kot tudi v državi gostiteljici pa skrbi program, ki povezuje Tunizijo in Italijo³³. Cilj tega programa je boljše informirane prebivalstva o pozitivnih straneh in posledicah legalne migracije. Specifičen cilj pa je, da se razviti in izboljšati kapaciteto in možnosti končnih dobičkov – ob varni in legalni migraciji. Predvsem pa si ta program želi motivirati trud tunizijskih oblasti v zvezi z izboljšavo urejevanja migracijskih tokov proti Italiji z izboljšavo strategije in razvoja v Tuniziji, s čimer po eni strani zmanjšuje ilegalno migracijo, po drugi strani pa spodbuja legalno migracijo iz regije, kjer je center lociran. (Evropska komisija 2007b)

6.3 PRIHODNOST EVROPSKE MIGRACIJSKE MREŽE

Načrt, ki je bil podan na 68. plenarnem zasedanju 13. in 14. februarja 2007 temelji na upoštevanju načrta politike zakonitega priseljevanja, kot tudi načrta boja proti nezakonitem priseljevanju. Ker priseljevanje v Evropi pogojujejo tako ideološki kot politični razlogi, načrt poskuša narediti objektivni in zakonit prerez različnih interesov posameznih držav. Razlike med posameznimi državami glede priseljenjske problematike so seveda velike. Trenutno največjo težavo predstavlja dejstvo, da primanjkuje

³² »Programme de gestion integral de l'immigration saisonniere« (2005/103564) Maroko, Španija

³³ »Mesure-migrations en securite« (2006/120-093) Tunizija, Italija

zanesljivih statističnih podatkov za natančno oceno razmerja med zakonitim in nezakonitim priseljevanjem. Pomembno pa je tudi, da načrt upošteva vključevanje priseljencev v evropsko družbo. Vključevanje je dvostranski proces, ki po eni strani predvideva pripravljenost priseljencev za vključevanje v družbo gostiteljico in njihovo odgovornost pri uresničevanju te pripravljenosti ter po drugi strani pripravljenost državljanov EU, da sprejmejo vključevanje priseljencev (Odbor regij 2007)

Konkretnjša priporočila Odbora regij³⁴ zajemajo določene ugotovitve, ki so bile podane že v izhodiščnih postavkah obravnavanega problema. Podrobneje pa so končne ugotovitve podane spodaj:

- Za preprečevanje nenadzorovanega priseljevanja, je treba sprejeti prednostni ukrep, to je sodelovanje pri splošnem razvoju s projekti, ki spodbujajo zaposlovanje, z ustanovitvijo gospodarskega in trgovinskega foruma, z ustanovitvijo mreže univerz, skladov mikro posojil za priseljence, z izvajanjem ukrepov za lažje sodelovanje priseljencev pri razvoju njihove lastne države, z gradnjo infrastruktur, zlasti za pitno vodo (42% prebivalcev Afrike nima dostopa do pitne vode) in elektriko (samo 20 % jih ima redni dostop do omrežja električne energije), zdravstvenih centrov in šol;
- samo z vključevanjem bo mogoče s priseljenci deliti vrednote demokratičnega sožitja in spoštovanja človekovih pravic, ki so temelj obstoječih političnih sistemov EU. V tem smislu opozarja na pomen razvoja pobud, ki bi priseljencem omogočile učenje uradnega jezika ali uradnih jezikov in izobraževanje o kulturi države gostiteljice in jim dajale občutek, da so pomembni in soodgovorni za njeno prihodnost, vendar ne na račun izgube njihove lastne identitete;
- Odbor poziva k nujni uvedbi finančnega instrumenta, s katerimi bi priseljencem nudili ustrezno humanitarno pomoč, ki bo še posebej namenjen območjem, ki se srečujejo z množičnimi prihodi priseljencev, kot so Kanarski otoki, Ceuta,

³⁴ Odbor regij je posvetovalno telo, ki je bil ustanovljen leta 1994, v skladu s Pogodbo o Evropski uniji. Je svetovalno telo, ki ga sestavljajo predstavniki evropskih regionalnih in lokalnih organov. Z Odborom regij se je potrebno posvetovati, pred sprejetjem odločitev v zvezi z lokalno in regionalno upravo, kot so regionalna politika, okolje, izobraževanje in promet. Uveljavlja lokalne in regionalne poglede na zakonodajo EU. Odbor to počne z izdajanjem mnenj o predlogih Komisije. Sam odbor lahko na lastno pobudo sprejema mnenja in jih predloži Komisiji, Svetu in Parlamentu.

Lampedusa, Malta, Melilla in južna Italija. Opozoriti je treba, da je razlika v dohodku na eni in drugi strani južne zunanje meje EU največja na svetu;

- priporoča da se izvajajo ukrepi za spodbujanje prostovoljnega vračanja, ki imajo prednost pred prisilnim vračanjem. V primeru prisilnega vračanja je treba nameniti posebno pozornost kategorijam ranljivih oseb;
- bistveno je predvideti potrebne instrumente, da bi omogočili vključevanje priseljencev v izobraževalni sistem in na trg dela. Zato predlaga npr. priznavanje in enakovrednost diplom in poklicnih sposobnosti na splošno;
- v zvezi z zakonitim priseljevanjem meni, da ravno tisti priseljenci, ki se izselijo zaradi svojih sposobnosti, lahko spodbujajo razvoj v svoji državi izvora; Spodbujati je treba možnosti, ki jih ti državljani predstavljajo za naša gospodarstva. Treba je olajšati vračanje v državo izvora, da bi lahko tam pospeševali razvoj, in jim omogočiti vrnitev za nadaljevanje usposabljanja.
- meni, da je krožna migracija pomembno sredstvo za krepitev pozitivnega prispevka migracij k razvoju. Treba pa je pripraviti ugodnejše standarde tudi na področju mobilnosti sezonske delovne sile, ne da bi sezonsko delo postalo kanal za nezakonito priseljevanje. Ena izmed rešitev so lahko projekti sodelovanja z državami izvora;
- evropska politika priseljevanja bi morala ustrezati odločilnemu merilu potreb trga dela za sprejem priseljencev. Nedopustno je namreč, da so priseljenci v 90 % primerih naprej nezakoniti in šele nato zakoniti;
- poudarja potrebo po preprečitvi trgovine z ljudmi in onemogočenju mafije, ki jo izvaja. Zavedati se je treba razsežnosti humanitarne tragedije, ki jo povzroča: po statističnih podatkih raznih mednarodnih organizacij en priseljenec od treh umre na poti do ciljne države;
- treba se je izogniti temu, da evropske države prepuščajo upravljanje vračanja priseljencev mejnim državam, ki ne spoštujejo v zadostni meri človekovih pravic;
- treba je spodbujati pripravo letnih načrtov na področju priseljevanja in razvoja, ki nudijo številčne podatke in omogočajo načrtovanje priseljevanja in izvajanje ustrezne migracijske politike. (Odbor regij 2007)

6.4 EVRO AFRIŠKE KONFERENCE O SKUPNI MIGRACIJSKI POLITIKI

Usmeritev in že nekatera sprejeta določila evropske politike, o katerih sem pisala v tem poglavju, v veliki večini temeljijo na sprejetih smernicah, določenih na konferencah, ki so EU in Afriko prvič konkretno povezale na temo migracij. Najprej se je zgodilo srečanje v Rabatu in sicer t.i. Evro-afriška konferenca o migracijah in razvoju. Ta je potekala od 10-11 julija 2006. Nekaj mesecev kasneje pa je potekala še konferenca v Tripoliju in sicer od 22-23 novembra 2006, kjer so se predstavile konkretnejše oblike za nadaljnje sodelovanje med EU in Afriko, to so t.i. follow up mehanizmi. V preteklih poglavjih sem že omenjala krožno migracijo in določene programe partnerstev med EU in Afriko, ki so že v izvajanju. Te in podobne oblike sodelovanja izhajajo ravno iz spodaj opisanih srečanj.³⁵ Taka politika naj bi tako združevala ukrepe za omogočanje dobro urejenih možnosti zakonitih migracij in z njimi povezanimi ugodnostmi med katere spada tudi zmanjšanje temeljnih vzrokov za migracije ob ugodnem vplivu na razvoj v matičnih državah. Kakšni pa so konkretnejše motivi EU, da sklepa sporazume z afriškimi državami? Državam EU s takimi sporazumi

ni potrebno sproščati trga delovne sile, ohranja se veljavni sistem za državljane, za tujce iz tretjih držav pa veljajo posebni režimi ali relativna toleranca dela na črno-tako je namreč politično ugodnje in veliko ceneje. V podobnem aspektu pa je vredno opozoriti tudi na dogovore predvsem s severno-afriškimi državami, ki jih Evropa izvaja v poltajnosti. Znebiti se namreč hoče odvečnega bremena iregularnih prebežnikov, ki jih ne potrebuje. (Verlič Christensen 2002, 184)

Drugi značilni in nezanemarljivi motiv za sklepanje sporazumov pa je spoštovanje človekovih pravic. Dolžnost spoštovanja človekovih pravic ne sme biti omejena izključno na geografski teritorij EU. Gre namreč zato, da ti dogovori za sabo sprožijo ravno to. Konsistentno kršenje človekovih pravic na drugih ozemljih s tiho privolitvijo tako »spoštovane« EU.

³⁵ Primer predloga krožne migracije: Komisija je v sporočilu o krožni migraciji in partnerstvih predlaga posebna partnerstva s tretjimi državami na področju migracij, ki bi lahko prispevala k celovitejši migracijski politiki. To sporočilo je bilo sprejeto 16.5.2007 in je posledica konferenc med EU in Afriko. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0248:FIN:EN:PDF>

T.i. dogovore o ponovnem sprejetju migrantov severnoafriške države podpisujejo v zameno za razvojno pomoč, finančno in materialno podporo. Meje pa naj bi podpisnici sporazuma varovali skupaj. Italija je tem sporazumom dodala še omejeno število delovnih dovoljenj za migrante. Ker pa se v zadnjem času pojavlja tudi vedno več migrantov iz subsaharskih držav, sta predvsem Italija in Španija podpisali podobne sporazume s temi deželami. Leta 2003 so začele države skupaj nadzorovati zunanje meje. In sicer Italija in Libija ter Španija in Maroko. Uvajati so začeli skupni nadzor morja v zameno za ponovni sprejem migrantov in finančno pomoč iz EU. Leta 2006 z ustanovitvijo agencije FRONTEX³⁶, agencije EU za nadzor zunanjih meja, je Španija za patroliranje po morju dobila njeno pomoč. Obseg do kje seže nadzor FRONTEX-A, pa zajema države: od Senegala, Mavretanije, Cape Verde, Kanarski otoki iz zraka, s helikopterjem, po morju s patrljunimi čolni. Njen obseg pa seže tudi na območje Italije, Grčije, Malte ter nadzoruje tudi tunizijsko in libijsko obalo. (De Haas 2007,1)

Konferenca v Rabatu, ki je potekala 10 in 11 julija 2006 je kot svoj primarni cilj srečanja postavila ugotovitev, da so usode vseh sodelujočih držav povezane, ter da posledično le razvoj učinkovite in hitre solidarnosti med prisotnimi državami omogoča trajnostni razvoj in varnost za vse. Hkrati pa bo možno ponuditi tudi trajni odgovor na urejanje migracijskih tokov. Prve smernice, ki so bile sprejete vključujejo sledeča izhodišča: Mednarodna migracija pozitivno učinkuje na državo sprejemnico in državo iz katere migrantje izhajajo, če je migracija dobro vodena. Vendar le sprejemanje varnostnih ukrepov ni dovolj za usmerjanje migracijskih tokov. Potrebno se je posvetiti osnovnim vzrokom migracij, predvsem skozi implementacijo razvojnih projektov v Afriki. Migracijo se tako lahko izkoristi kot potencial za razvoj, modernizacijo in inovacijo v državah izvora, tranzita in ciljnih državah. Vzroki za migracijo so namreč predvsem socialne in ekonomske narave. Največji problem, ki se pojavlja v državah izvora je t.i. brain drain ali beg možganov. Ta zadržuje razvoj v državah izvora, predvsem na ravni kvalificirane delovne sile, vodenja in izkušenih delavcev. Ilegalna migracija seveda predstavlja velik izziv. Proti ilegalni migraciji in tihotapcem z ljudmi

³⁶ FRONTEX usklajuje operativno sodelovanje med državami članicami na področju upravljanja zunanjih meja;državam članicam pomaga pri usposabljanju nacionalnih mejnih straž, vključno z vzpostavitvijo skupnih standardov usposabljanja;izvaja analize tveganja;spremlja razvoj raziskav, ki so pomembne za kontrolo in nadzor zunanjih meja;državam članicam pomaga v okoliščinah, ki zahtevajo povečano tehnično in operativno pomoč na zunanjih mejah;in jim zagotavlja potrebno podporo pri organiziranju skupnih postopkov vračanja. (Frontex)

je potrebno sprejeti učinkovite ukrepe. Seveda pa morajo vsi ti procesi potekati v skladu s spoštovanjem temeljnih človekovih pravic ter nudenju mednarodne zaščite. (Rabat declaration 2006) Uravnavanje migracijskih tokov tako potrebuje konkretne odgovore, ki v uravnoteženi meri ponujajo odgovore na različne aspekte in faze migracijskih procesov, ki ponujajo različna vprašanja. V Rabatu so se zato zavzeli za nadaljevanje in razvoj partnerstva med državami, da bo to sodelovanje potekalo tudi v prihodnje, da bodo skupaj pripravljali organizacijski pristop do tega problema ter, da bodo spoštovali pravice migrantov in beguncev.

Konferenca v Tripoliju 22 in 23 novembra 2006, pa se je osredotočila na vprašanje, ki se najbolj pogosto pojavlja, to je: katera sredstva naj vlade uvedejo, da bi vsaj nakazale dobre namene reguliranja očitno ireverzibilnih selitvenih tokov? Zato so si sodelujoče države v Tripoliju zadale cilj, da sprejmejo konkretnejše usmeritve in mehanizme, s katerimi bi se lažje nadzorovalo migracijske tokove. Integriran pristop z vsemi državami, ki so posredno ali neposredno migracijske države (od razlogov za migracijo do posledic le te) so zavzele vse sodelujoče države na omenjeni konferenci. V Afriki je večina držav postala ali država izvora, tranzita ali destinacije. Če integriran pristop ne bi bil v ospredju, predvsem za afriške države to pomeni grožnje celotni družbi in gospodarskemu napredku. Partnerstvo med EU in Afriko je osnovano na podlagi širokega spektra političnih obvez in konkretnih dejanj, ki temeljijo na skupnem razumevanju priložnosti izzivov, ki jih migracija prinaša. In primerne politične odgovore je moč najti skupaj. Te usmeritve znotraj okvira skupnih ukrepov se bodo udeleževale na različnih področjih.

- Migracija in razvoj: Poglavitne strategije so na področju zmanjšanja revščine. Razvojne politike morajo upoštevati področje trgovine, kmetijstva in ribištva, saj ta področja pomembno vplivajo na družbeno ekonomske situacije afriških držav. V državah izvora je potrebno tudi vzpostaviti okolje z dobrim vodstvom, spoštovanjem vladavine prava, boja s korupcijo in varovanje človekovih pravic. Prizadevanja so usmerjena tudi v skupno priznavanje akademskih kvalifikacij in certifikatov na področju bilateralnih dogovorov. Sporazum o ekonomskem partnerstvu med EU in Afriko pa bi Afriki omogočil boljši dostop do evropskih in regionalnih trgov.

- Mir in varnost: Vsi udeleženci na konferenci so se strinjali, da je konflikt osnoven razlog vsiljene preselitve. Kot posledica je pomembno tudi to, da države gostiteljice ne morejo nuditi varnosti beguncem. Velike spontane in iregularne migracije imajo lahko signifikanten vpliv na nacionalno in mednarodno stabilnost. Zato je nujna pomoč pri boljšem organiziranju operacij kriznega urejanja in pomoč pri formiranju afriških kapacitet za preprečitev konfliktov, mirne rešitve in pos-konfliktne rekonstrukcije.
- Človeški viri in beg možganov: Potrebno je uvesti reforme, ki bodo pomagale afriškim državam zaradi pomanjkanja kvalificiranih delavcev, do česar je prišlo zaradi t.i. bega možganov. Kot prvi korak je bil predlagan program spodbujanja vračanja članov diaspor, ki imajo potrebno znanje, domov. V samih državah izvora pa je potrebno izboljšati izobraževalni sistem. Za kroženje afriške delovne sile med EU in Afriko, bodo ustanovljeni posebni centri.
- Skrb za človekove pravice: Varovanje človekovih pravic za vse migrante, skozi implementacijo temeljnih instrumentov za varovanje le teh je še eno izmed temeljnih določil konference v Tripoliju.
- Migracijske priložnosti: Kakšne priložnosti pa nam migracije še omogočajo? To bo pokazalo raziskovanje pozitivnih učinkov regularne migracije med državami izvora in ciljnim državami. Nove priložnosti se kažejo tudi v razvoju možnosti za olajševanje sezonske in začasne migracije. Afriškim državam se bo nudila pomoč, da razvijejo nacionalno politiko migracij z implementacijo regionalnega prostega gibanja delovne sile in izvajanju informacijskih kampanj, ki bodo usmerjene k potencialnim migrantom, da bi se odločili za legalne migracije in možnosti zaposlitve.
- Legalna ali iregularna migracija: Ustanoviti je potrebno projekte za boj proti ilegalni migraciji in tihotapcem z ljudmi. Tihotapstvo z ljudmi je v nacionalnih zakonodajah potrebno kriminalizirati. Hkrati pa je potrebno tudi nuditi pomoč žrtvam trgovanja. Sodelovanje med kontinentoma pa naj zajema tudi sprejetje dogovorov glede vračila ilegalnih migrantov v njihovo državo.
- Zaščita beguncev: Zagotavljanje učinkovite protekcije za begunce in spoštovanje principa ne-vračanja. Ustvarijo naj se tudi pogoji za prostovoljno vrnitev beguncev in razseljenih ljudi. Eno izmed pomembnejših določil pa zajema tudi zagotavljanje dostopa do azilnih postopkov tudi s potrebno pozornostjo

namenjeno ranljivim skupinam. (Joint Africa-EU declaration on migration and development Tripoli 2006)

Po mednarodnih konferencah v Tripoliju in Rabatu so se v Madridu leta 2006 in 2007 odvijale t.i. ministrske konference, kjer so se srečali notranji in zunanji ministri sredoziemskih držav EU ter Afrike. Razpravljali so o evropskem modelu za učinkovitejši nadzor nad migracijami ter zunanjimi mejami EU ter ponovno potrdili sklepe, ki so jih sprejeli na omenjenih konferencah. Te sklepe lahko poimenujemo tudi »duh Rabata«. Po sprejemu vseh teh določil se strinjajo, da je potrebno nadaljevati z rednimi srečanji o migracijskih in razvojnih vprašanjih vsake 3 leta na ravni ministrske konference o migracijah in razvoju. Eden izmed sestankov, kjer so povzeli sklepe konferenc, je bilo ministrsko srečanje v Madridu 21.6.2007. Tam so ponovno podali ugotovitve, ki so bile konkretnije podane v poročilu s konferenc v Tripoliju in Rabatu. »Duh Rabata« pomeni več kot zgolj uravnavanje migracijskih tokov. Napoveduje proces političnega in institucionalnega dialoga, ki promovira koncept migracijske politike. Cilj je okrepiti politični, socialni, kulturni in ekonomski dialog v globaliziranem svetu, obdanem z neenakostmi. (Follow up meeting of the Euro-African conference on migration and development 2007)

Evropska solidarnost in poštena delitev odgovornosti sta tako gotovo dve izmed temeljnih načel, ki usmerjajo dejavnosti Evrope na področju upravljanja zunanjih mej. Reševanje migrantov (predvsem na morju) lahko štejemo v ta sklop načel. Evropski svet je zato potrdil, da je potrebno na tem področju okrepiti zmožnosti Unije, da prispeva k upravljanju zunanjih mej držav članic, hkrati pa izpostavlja tudi pomen nadaljnje krepitve zmogljivosti agencije FRONTEX. Agenciji FRONTEX je bil dodeljen fond za nadzorovnje zunanjih meja vreden kar 1.82 milijona evrov za obdobje 2008-2013, kar načeloma kaže na to, da je EU visoko vrednoti delovanje te agencije. Podatki tudi sicer kažejo, da se je število iregularnih vstopov zmanjšalo, odkar deluje ta agencija. Vendar za kakšno ceno? Koliko od teh migrantov, ki jih je prestregla FRONTEX, bi iskalo mednarodno zaščito? Ali so bili omogočeni kakšni postopki za oddajo prošnje za pridobitev azila? In najbolj pomembno, kaj se je s temi ljudmi zgodilo? Države članice so podpisnice mednarodnih konvencij in imajo na delovanje FRONTEXA popoln vpliv. To pomeni, da prevzemajo tudi popolno odgovornost za ravnanje z begunci. Ena izmed pomembnejših nalog FRONTEXA je, kako so operacije izpeljane, torej mora

odgovarjati tudi za morebitne kršitve spoštovanja človekovih pravic. Vprašljivo pa je tudi, kašna je vloga FRONTEXA čez meje EU. Ali je legalno lahko vključena v naloge take vrste izven meja EU ter po drugi strani kdo lahko garantira, da so ti postopki, ki so tam izpeljani v popolnem ujemanju z zakoni EU - prevsem schengenskega mejnega sistema in določil, direktivami o pridobivanju azilnega postopka in njeno lastno ustanovno listino?

6.4.1 Sprejeti sklepi med EU in Afriko in odprta vprašanja

Na tem mestu pa je potrebno opozoriti tudi na pomanjkljivosti in vplive, ki jih nekatere smernice sprejete na omenjenih konferencah prinašajo. Migracije ne delujejo le po ustaljenih postopkih, zakonodajah in normativnih določilih, razsežnosti tega pojava je potrebno gledati na ravni vseh družbenih procesov in gotovo med pomembnejše spada tudi vključevanje v družbo gostiteljico, procesi integracije, itd. Glede na to, da so ti procesi tako kompleksni, na njih lahko na tem mestu le opozorim. Evidentno pa je, lahko rečemo, da so napovedi o zgolj pozitivnih vplivih krožne migracije in ločenih programov za »izmenjavo delovne sile« preoptimistične. Priseljenci iz tretjih dežel so sicer zaželen kontingent delovne sile predvsem v obdobjih razvoja nacionalnih ekonomij. Kar pomeni, da je vsaj delna ekonomska adaptacija za gostujoče delavce nujna in pričakovana. Ne glede na to, da so mnogotere oblike začasnih migracij delovno zanimiv element za migrante, pa bi lahko rekli, da so bilateralni sporazumi premalo upoštevali posledice, ki jih začasnost prinese tako za migrante kot na ravni celotne družbe.

Evropske države zahoda so sredstva nadzora migracijskih tokov že skoraj izčrpale. Zato so odgovore tudi začele iskati na ravni relacije EU in Afrika. Tokovi priseljencev naj se regulirajo že v potencialnih državah za izseljevanje. Nova iluzija, ki se kaj hitro pojavi, vendar jih sporazumi konferenc ne dosežejo, so predvsem vedno novi kriteriji, po katerih se izdelujejo sezname problematičnih težav, uvajanje vize kot dodatni pogoj za vstop v državo in novi postopki nadzora meja. Teh je vedno več, kriteriji prepoznavanja nelegalnih priseljencev med turisti, delovnimi potovanji ali družinskimi obiski pa so dvoumni. Kontradiktornost sprejetih sklepov, če primerjamo raven človekovih pravic in sklepe o začasni migraciji pa se kaže v samem jedru držav, ki so udeleženske konferenc. Države namreč želijo ostati demokratične in priznavati osnovne človekove pravice ljudi,

zato ne morejo omejiti pritoka migracij le na svoje potrebe trga dela. V bistvu gre za anahronizem problema globalizacije med sproščanjem svobodne mobilnosti ljudi in želje po ustvarjanju kompetitivnega globalnega trga delovne sile, hkrati pa se politika zaposlovanja regulira znotraj nacionalnih regij. Izhod je tako mogoč le v toleriranju kršitev osnovnih načel in pravic priseljencev brez državljanstva držav EU. Čeprav se s tem indirektno generira povečan obseg nedokumentiranih migracij in neformalnega dela. Človekove pravice so rdeča nit vseh sprejetih sklepov, upoštevale naj bi jih vse sodelujoče države. In kje sta danes EU in Afrika, ko se vprašamo o spoštovanju človekovih pravic? Konvencija ZN je zagotavljala beguncem, ko se je pisalo leto 1951 in pozneje marsikaj. Ti obeti so zaradi vedno večjih valov beguncev znižani na najnujnejše, samo za prosilce in za omejen čas. Postopki ugotavljanja upravičenosti do statusa so tako selektivni, da jih izpolnjuje 15-20% vseh zahtevkov, če ljudem sploh uspe, da zahtevek vložijo. 19.9.2001 ugotavlja Komisija za človekove pravice evropskih ministrov kritično situacijo na področju spoštovanja pravic ljudi, ki vstopajo v države EU in iščejo azil. Vsaj glede na podatke o številu migrantov lahko sklepamo, da danes ni drugače. Položaj se ne izboljšuje kljub opozorilom, postopki na meji so nesprejemljivi in zavajajoči. Ljudi v postopku se ne sme zapirati na policiji ali v ječe med kriminalce, pri deportaciji se ne sme uporabljati sile, droge za umiritev, posebnih jopičev ali ljudem mašiti ust, sporoča poročilo komisije EU. Komisija poroča o številnih poškodbah in več smrtnih primerih zaradi nesprejemljivo grobih postopkov v mednarodnem prostoru posebnih organov držav članic EU. (Verlič Christensen 2002, 198 -191)

Zanimive pa so tudi konkretne tenzije, ki so se začele pojavljati ob podpisu teh sporazumov. Dogovori namreč niso vedno zadovoljivi za obe strani, Kljub temu, da je sprva kazalo, da so Severno afriške države podlegle evropskemu pritisku, na ta način so namreč poskušale urejevati tudi lastne probleme z nakopičeno ksenofobijo ter preseganje do tedaj trmastega zanikanja, da so tudi same postale končne destinacije migrantov, se zdi, da so evropske politike s svojo pretirano eksternalizacijo dosegle mejo odobravnaja severnoafriških držav. Z izjemo Libije niso hotele redno sprejemati iregularnih migrantov iz subsaharskih dežel, ki so jih evropske države zavrnille. Nekatero evropske države so celo predlagale, da bi v Severni Afriki ustanovili sprejemne centre za imigrante in prosilce azila za EU. Drug predlog pa je bil da bi poslali več ladij, ki bi ves čas patroljirale ob obali Afrike. Seveda so se afriške države na

te predloge odzvale negativno, ker bi to že pomenilo kršenje njihove nacionalne suverenosti hkrati pa bi ti predlogi posledično sprožili še večji val migratov in ustalitve na njihovem ozemlju. Uradna srečanja na ravni EU Afrika kot npr. primer srečanja v Rabatu julija 2006, pa pokaže tudi, da to srečanje ni prineslo nikakršnih novosti, razen že slišanih dogovorov o povečanem afriškem sodelovanju in nadzoru meja v zameno za še večjo pomoč iz EU.

Afriške države se tako strinjajo s pomočjo Evropi, da se skupaj borijo proti ilegalni migraciji do določene mere oz. da bi sodelovanje za njih pomenilo razvojno pomoč in podporo na drugih področjih, oz. v primeru Libije pridobitev ponovnega ugleda v mednarodni skupnosti. Glede na raven sodelovanja pa ostaja dvom glede kredibilnosti in učinkovitosti tovrstnega sodelovanja med državami. Pritisk na lastne vlade je začela izvajati tudi civilna družba; predvsem v Maroku so se pojavili izjemno glasni protesti proti igranju vloge evropskega policaja in masivni deportaciji subsaharskih migrantov. Prav tako se zdi, da evropske države ne razumejo najbolj relacije odnosov, ki jih imajo severnoafriške države s subsaharskimi državami. Tudi na tej ravni so pomembni strateški geopolitični in ekonomski interesi. In ti odnosi se lahko kaj hitro skrhajo, če bi severnoafriške države začele z masovnimi vračanja subsaharskih migrantov s slabim ravnanjem z migranti ali kot si želi EU, da bi uvedle obvezne vize za subsaharske afričane za vstop v Severno Afriko. Tako Severne kot subsaharske države v Afriki trdijo, da se Evropa tega problema migracije loti le na podlagi lastnih interesov kot problem varnosti za EU. Trdijo tudi, da je migracijo nemogoče ustaviti, dokler ekonomski in politični razlogi dejansko prisilijo ljudi v migriranje. Afriške države tudi trdijo, da je pomoč, ki jo dobijo od EU v zameno za migracijsko kontrolo, premajhna, da bi dejansko imela večji vpliv. Hkrati pa opozarjajo tudi na evropske protekcionistične ekonomske politike, ki naj bi škodovale afriškemu razvoju v celoti. In kje se skrivajo afriški interesi, da si migracij iz Afrike ne želijo popolnoma zaježiti? Razlogi so predvsem v tem, da kontinuirana emigracija služi vitalnim političnim in ekonomskim interesom, da se sprostí pritisk na notranje trge dela. In kako se na migracijsko problematiko odziva Evropa? Že nekajkrat se je zgodilo, da določene države zavračajo predloge drugih držav o povečani pomoči Afriki. Želijo namreč, da se odvzame vsakršna pomoč tistim državam, ki ne sodelujejo v popolnosti pri preprečitvi iregularne migracije iz Afrike. Po drugi strani pa se vrstijo tudi večji pritiski iz južnoevropskih držav. Te so namreč pod pritiski delodajalcev, ki od vlad zahtevajo, da

dovoli več legalne imigracije, ker potrebujejo manj in nekvalificirano delovno silo. In začarani krog je sklenjen. (De Haas 2007, 9-10)

6.5 USMERITEV EVROPSKE POLITIKE V PRIHODNOST IN KRITIČEN POGLED DO SEDAJ SPREJETIH SKLEPOV

Ne glede na sprejete sklepe na evropski ravni o migracijah, na to temo še vedno ostaja nemalo odprtih vprašanj. In zadnje razprave v evropskem parlamentu kažejo ravno to. Evropska politika, bi po mnenju italijanske poslanke Lili Gruber morala spremeniti politiko zakonitega priseljevanja. Dokler ta ne bo urejena, se tudi nezakonitega priseljevanja ne bo dalo ustaviti. Predvsem nam odgovore na vprašanja migracij v osnovi daje sam trg dela in demografske projekcije za prihodnost. Ti dve spremenljivki določata prihodnost EU in njenih prebivalcev.

Osrednja razprava plenarnega zasedanja evropskega parlamenta je postregla s kar nekaj zanimivimi novimi predlogi na področju migracijske politike. Po podatkih Eurostata bo v Evropi do leta 2050 za več kot 50 milijonov manj delovno aktivnih prebivalcev. Celovit in dosleden dostop do priseljevanja je zato treba oblikovati na evropski ravni. Zaradi jasne demografske slike je evropski komisar za pravosodje Franco Frattini poudaril, da Evropa rabi priseljence ne le zaradi staranja prebivalstva, ampak tudi za povečanje konkurenčnosti gospodarstva. Svobodna migracija znotraj EU sicer še ni realnost, glede demografske slike pa bilo treba spodbujati rodnost, je še opozoril. Parlament tudi ugotavlja, da preveč restriktivne možnosti za zakonito vstopanje v Evropsko unijo posredno spodbujajo nedovoljeno priseljevanje, zato bi nove možnosti zakonitega priseljevanja prispevale k boju proti nezakonitemu priseljevanju in trgovini z ljudmi. (Evropski parlament 2007b)

V omenjeni razpravi lahko tako prvič v uradnih izjavah EU zasledimo, da je politika do priseljevanja zajela širši spekter dejavnikov, ki jih je potrebno pri migracijski politiki upoštevati, predvsem pa je pomemben korak naprej, ki je bil narejen od ozke usmeritve na krožno migracijo in visokokvalificirane delavce v preteklosti. V kategorije delavcev so tako prvič vključeni tudi nekvalificirani delavci. Partnerstva za mobilnost med EU in tretjimi državami bodo ostala, njihov obseg pa naj bi se povečal. S takimi programi naj bi se olajšalo predvsem t.i. prosto gibanje možganov. Premik v drugačnem načinu

retorike in predlogov v boju proti nezakonitemu priseljevanju se evidentno opazi tudi pri poročilih posameznih poslancev. »Poslanec Javier Moreno Sanchez v svojem poročilu (parlament ga je sprejel s 418 glasovi za, 81 proti in 8 vzdržanimi glasovi) med drugim poudarja, da se nezakonitih priseljencev ne sme enačiti s storilci kaznivih dejanj, saj mnogi med njimi tvegajo svoje življenje, da bi v Evropi našli svobodo in sredstva za preživetje.« (Evropski parlament 2007b) Neuradni podatki kažejo, da naj bi v EU nezakonito bivalo med 4,5 in 8 milijonov priseljencev. Vendar težava z uradnimi statističnimi podatki, ki jih seveda drastično primanjkuje, ostaja. V sklop napredovanja o zavedanju celotne slike migracij, predvsem pa migrantov kot individuumov, ki bi jim morale biti priznane enake temeljne človekove pravice, kot državljanom EU, lahko prištejemo tudi mnenja parlamentarcev o dejanskem stanju na terenu za migrante.

Parlamentarci poudarjajo svoje odločno nasprotovanje zamisli o ustanovitvi sprejemnih centrov ali centrov za pridržanje za nezakonite priseljence ali prosilce za azil zunaj meja Unije in v regijah izvora priseljencev. Poslanci so tudi pretreseni zaradi nečloveških pogojev v različnih centrih za pridržanje migrantov in prosilcev za azil, ki so jih obiskali v EU, zato države članice pozivajo, naj z zagotavljanjem preventivnih ukrepov in nudenjem zdravniške oskrbe v svojih politikah preseljevanja zagotovijo visoko stopnjo zdravstvenega varstva priseljencev. (Evropski parlament 2007b)

Agencija za nadzor zunanjih meja FRONTEX v parlamentu še vedno uživa veliko stopnjo podpore. Opozarjajo tudi na dejstvo, da nekatere države članice niso podprle njenega delovanja z ustreznimi logističnimi sredstvi in kadri, zato naj bi bile posledično nekatere države članice nesorazmerno preobremenjene (predvsem Malta in Ciper). Komisar Frattini je poudaril predvsem pozitivne vplive agencije Frontex. Leta 2007, naj bi samo poleti iz morja rešili več kot 1200 ljudi. Nobena razprava v evropskem parlamentu ni podala kritik na račun omenjene agencije. Jih je pa zato mogoče slišati v organizacijah, kakršna je ECRE. Predvsem podajajo zaskrbljujoče ocene o tajnem delovanju omenjene organizacije. Nadzora nad delovanjem FRONTEXA ni. Posledično to pomeni, da se ne da nadzorovati, ali prihaja med operacijami omenjene agencije do kršitve mednarodnega prava in kršitve temeljnih človekovih pravic migrantom.

V povzetkih ugotovitev parlamenta lahko zasledimo tudi mnenja posameznih poslancev glede migracijske politike. Claudio Fava³⁷ iz Italije je spomnil, na pomen trdnjave Evrope iz katerega naj bi izhajale težave z ilegalnimi priseljenci.

Začel bi s podobo - ki smo ji priča že več mesecev - slika 40 obupancev, ki so 48 ur viseli na mreži z ladje sredi Sredozemlja. Zdi se, da je bil pomembnejši ulov kot človeška življenja. Komisija pravi, da rabimo celovit, a nov, drugačen pristop k priseljevanju, potrebna je uravnoteženost, solidarnost in razprava brez tabujev. Priseljevanje ne sme biti le vprašanje varnosti, gre za evropski izziv, s katerim smo soočeni, zadeva integracijo, socialni razvoj. (...) Rad bi spomnil na tri osnovna načela: najbolj učinkovit način preprečevanja nezakonitega priseljevanja je odpreti kanale zakonitega priseljevanja. Gre za recipročnost pravic in dolžnosti priseljencev in držav, ki jih sprejmejo. Ko gre za nezakonito priseljevanje, je treba vzpostaviti solidarnost med državami, problem ne zadeva le sredozemskih držav, ampak vse. Vzpostaviti je treba ustrezne pogoje v matičnih državah, odpraviti razloge, zaradi katerih ti ljudje bežijo. (Evropski parlament 2007b)

Dejansko miselna politika, ki vlada na ravni celotne družbe in ne ponuja odgovorov na dejstva glede migracijskih problemov, je dobro povzel Giusto Catania³⁸ iz Italije. Na tem mestu pa lahko opozorim tudi na pomembno vlogo, ki ga imajo mediji pri širjenju splošne klime v družbi v odnosu do priseljencev. Zlasti ponudniki evropskih javnih televizijskih in radijskih storitev igrajo eno izmed glavnih vlog pri širjenju prave podobe priseljevanja in odpravljanju stereotipov.

Ljudi kriminaliziramo, govorimo o invazijah, o zavračanju, o represivnih politikah, zdaj pa končno vendarle tudi o politikah vstopa. Upam, da se vsi strinjamo, da je politika zakonitega priseljevanja ključna za politiko nezakonitega. Preden začnemo pripravljati ukrepe za vračanje, je treba spregovoriti o tem, kako razširiti kanale zakonitega priseljevanja, kako se spoprijeti z lastnim demografskim izzivom. Dejstvo je, da potrebujemo 20 milijonov priseljencev do leta 2030 - to je nekaj, o čemer govori tudi Zelena

³⁷ Skupina socialdemokratov v Evropskem parlamentu

³⁸ Konfederalna skupina Evropske združene leve - Zelene nordijske leve

knjiga - a ne le visoko usposobljene delavce. Mi začenjamo ravno obratno: najprej govorimo o politiki vračanja, zatem o visokokvalificiranih zakonitih priseljencih in šele na koncu o resnem problemu, o nezakonitem priseljevanju. Potrebovali bi analizo dosedanjih politik in jih oceniti, oceniti tudi kakšna naj bi bila politika vračanja. Menim, da je razprava o 18 mesecih nekakšnega administrativnega pripora le sistematično kršenje človekovih pravic (Evropski parlament 2007b)

Restriktivna politika EU je spodbudila veliko število posameznikov, da na problem migracij opozorijo še iz drugega zornega kota. Predvsem zanimiv se zdi pogled švedskega kulturnega ambasadorja EU, Henninga Mankella, ki pravi, da je Evropa pozabila svojo emigracijsko zgodovino. Mankell opozarja na nedavno zgodovino Evrope, ki je bila prej dežela emigracije kot imigracije. Ljudje so masovno emigrirali in bili dobro sprejeti v novih državah (npr. Avstralija). Sama zgodovina Evrope je emigracija, imigracija, veliki premiki ljudstev. Najhuje pa je, da govorimo v nasprotju z zdravo pametjo. Če pogledamo demografsko sliko Evrope vidimo, da potrebuje konstanten pritok migrantov, če hoče preživeti. (Kuchler 2008) Zanimivo je, da je Evropa še nedavno tega neprehodne zidove na svoji celini podirala, sedaj gradi nove, da se osami od celotnega sveta. Države bi morale uvideti posebno ranljivost iregularnih migrantov, ki nimajo države pravno ali dejansko. Morale bi pomagati regulirati njihov imigrantski status. Posebna pozornost pa bi morala biti namenjena skupini migrantov, ki imajo še posebej močne družinske vezi v državi v kateri živijo. Dejstvo, da je prošnja za azil temeljna človekova pravica in ne kriminalno dejanje, je potrebno udejanjiti v nadaljnji evropski politiki. To je namreč še en aspekt migracijske politike, ki ni dodelan. Spoštovanje omenjenih pravic pa danes v Evropi ni zagotovljeno.

Da danes posameznik, ki želi v EU zaprositi za azil, dobi protekcijo, je odvisno predvsem od tega, v kateri državi EU zanj zaprosi. Prav tako je danes za migrante bolj kot kadarkoli težje, da meje sploh dosežejo. Letalske družbe so prisiljene, da zavračajo potnike, za katere ni nujno, da jim bo vstop v EU odobren, patroljni čolni ob južni obali EU prestrezajo čolne s potencialnimi prosilci za azil iz Afrike in jih prisilijo, da se vrnejo nazaj. Nihče odgovoren za te postopke ne omenja dejstva, da so med temi posamezniki lahko migrantje, katerih svoboda in življenje so lahko ogroženi. Nekateri izmed nedavnih predlogov za hitre procedure, ki zajemajo migracijsko politiko so tudi

sledeči, da se po skrajšanem postopku vrne nazaj velike skupine na novo prispelih migrantov, ne glede na to, da se spregleda pravico do azila in principa ne-vračanja. Pomembno bi moralo biti, da se tudi v večjih migracijskih tokovih identificira prosilce za azil in se jim omogoči pravično obravnavo njihovih prošenj. Princip spoštovanja teh pravic, bi moral biti na prvem mestu tako pri mejnih uradnikih, kot tudi pri operacijah na morskih mejah, ki jih nadzoruje agencija FRONTEX. (Council of Europe 2006a)

EU si je zadala cilj, da se do leta 2010 ustanovi skupno azilni sistem na ravni celotne Unije, s skupnimi postopki za pridobivanje azila, in statusom, ki ga prosilec dobi, ki bi bil veljaven na ravni celotne EU. Evropska komisija je v zvezi s tem poudarila tudi ambicijo, da se dosežejo visoki standardi enakosti protekcije omenjenih pravic in visoko stopnjo solidarnosti med državami. Seveda pa ti visoki standardi ne bi smeli biti usmerjeni v minimalno skupno stopnjo protekcije. Velikokrat so sicer določila, ki jih sprejme EU v osnovi dobro usmerjena, vendar je na migracijske probleme veeno potrebno gledati bolj trezno. Veliko migrantov namreč pride v EU brez dokumentov. Lahko jim dokumente uničijo tihotapci z belim blagom, nekateri migrantje pa tudi sami ne želijo podati informacij o njihovi identiteti, ker ohranjajo upanje, da jim bo to pomagalo doseči cilj, da ostanejo v EU. A to seveda nikakor ne more biti opravičljiv razlog, da se z migranti ravna kot s kriminalci ali da se jim odreče pravico do poštenega azilnega postopka. Enostaven primer to domnevo potrjuje. Nekdo, ki je pobegnil iz svoje države, ker se boji preganjanja, seveda ni v poziciji, da bo državo prosil za osebne dokumente. Na tem mestu pa je potrebno opozoriti tudi na ekstenzivno povečanje pripora prosilcev za azil. In v nekaterih centrih prosilci bivajo v slabših pogojih, kakor v zaporu. Države opravičujejo pripor za prosilce s tem, da se v tem času zbistri slika identitet posameznikov ter iz katere države prihajajo in da zagotovijo, da bi posameznik bil sprejet v matični državi, če ga deportirajo. Vendar praksa v različnih državah kaže nasprotno, torej, da podaljšanje pripora ne razjasni zgoraj omenjenih vprašanj. Zato pripor realno ni smiseln. Potrebno je torej jasno opozoriti na dejstvo, da prošnja za azil ni kriminalno dejanje. (Council of Europe 2006a)

Odperta ostajajo vprašanja s kakšnimi sredstvi in strategijami se bo uresničeval ali pa razpadel projekt združene Evrope, ki sprejema migracijske tokove kot dejstvo globaliziranega sveta. Še vedno prihaja do nepomirljivih nasprotij med načeli odprte družbe in svoboščinami ljudi. Uspešna prilagoditev in ravnanje s kulturno in etnično

raznolikostjo znotraj evropskih držav je potrebna, seveda je to področje odprto skorajda v celoti. Politika evropske trdnjave pa bi lahko bila, z drugimi besedami, poglobljena razvojna ovira bodoče ekonomske, politične in kulturne moči združene Evrope, zato se jo je potrebno čim prej spremeniti. Kot je bilo že poudarjeno, so praktične rešitve in varovanje temeljnih človekovih pravic za iregularne migrante šele na začetku, tako v Evropi kot drugje. Problemi, ki jih je potrebno rešiti so veliki in kompleksni. In kaj nam prinaša prihodnost, katera so tista vprašanja, ki jih bo potrebo še rešiti?

- Migracijska politika mora iti preko državnih organov in mora ukrepati na načine, ki bi preprečevali neprostovoljno migracijo. Migracija bi morala postati predmet izbire;
- ustvarjanje smernic za prihodnost, ki bazirajo na človekovih pravicah, potrebujejo zelo natančne informacije o državah ter konfliktnih in splošni problematiki v teh državah. Evropski odbor za spremljanje človekovih pravic bi moral prispevati k utrjevanju varovanja človekovih pravic in zmanjševati manjko v informacijah;
- nujno je potrebno začeti identifikacijo in pregled nad tisočimi pogrešanimi in nedokumentiranimi migranti, ki so izginili, ali med samim potovanjem ali pa pri prihodu v države gostiteljice;
- migrante je potrebno ob prihodu registrirati ter jim zagotoviti začasno dokumentacijo na enak način kot UNCHR priporoča za prosilce azila in begunce;
- več je potrebno storiti na področju obveščanja migrantov o njihovih pravicah, da se zmanjša pomanjkanje znanja na tem področju;
- potrebno je začeti delati po načelih univerzalnih človekovih pravic. Le te je potrebno učinkovito vpeljati v specifične situacije za iregularne migrante. Države je potrebno vzpodbuditi, da ratificirajo mednarodno konvencijo o varovanju pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin;
- konvencijo o pravicah otrok bi moral svet Evrope aplicirati na vse varovalne principe za otroke, ki migrirajo iregularno, kot je bilo predvideno na odboru o pravicah otrok;
- države bi morale razviti smernice o človekovih pravicah za uradnike na mejah, saj so prvi, ki pridejo v stik z migranti, v sodelovanju s Svetom Evrope, EU in UNCHR;

- povečati se mora evropski socialni privilegij, da se zaščiti osnovne socialne in ekonomske pravice iregularnih migrantov;
- pripor mora biti uporabljen kot res edina zadnja možnost; če pa že je uporabljen, mora biti prisotna inšpekcija v centrih, kjer so ti posamezniki zaprti;
- razvoj evropskega sodišča za človekove pravice za posamezne primere, o pravicah iregularnih migrantov, bo pomemben faktor za njihovo zaščito, kot tudi za druge ranljive manjšine, kot je npr. romska manjšina.

7 ZAKLJUČEK

Vprašanje, ki sem si ga zastavljala skozi celotno diplomsko nalogo je, ali Evropi res še vedno manjka konsistentna politika na področju migracij? Premiki proti izboljšanju te politike so v zadnjih letih gotovi bili storjeni, vendar ali so zgolj rahli premiki dovolj? Glede na to, da migracijska politika obravnava realne subjekte v realnem času, ki so od nje odvisni, to najbrž ni dovolj. Naslednje vprašanje, ki dobro ponazarja, zakaj je hitrost sprejemanje migracijske politike prenizka je vprašanje, če Evropo zanimajo podatki o številu mrtvih? Kaj Evropi pomeni število 10.000 mrtvih? To je namreč številka, bolje rečeno ocena, ker realnih števil ne bomo nikoli izvedeli, po poročanju italijanske tiskovne agencije Ansa, ki je podala oceno o številu mrtvih migrantov v Sicilskem kanalu v zadnjih nekaj letih. (ICMP³⁹ predvideva, da je v zadnjem desetletju umrlo vsaj 10.000 migrantov, na poti, ko so želeli doseči južne obale Evrope) Zakaj sem na tem mestu postavila tako ugotovitev, pompozno trditev? Ker bi se vsi morali zavedati dejstva, da je končni rezultat iregularnih migracij pogosto smrt. 10.000 mrtvih je ogromna številka, ko pa zraven te ocene slišimo izraz ilegalni migrant, se številka ne zdi več tako grozeča. Realno se nanjo hitro pozabi. Mrtvi afričani za populacijo EU in medije niso zanimivi, prav tako mrtvi niso zanimivi za politično sredino Evrope. Afriški migrantje so za EU zanimivi, ko je potrebno najti grešnega kozla za napake EU pri sprejemanu napačnih odločitev vladajočih struktur, odgovornost se najlažje prenese na »ilegalce«. »Ilegalce« se najlažje obsodi tudi zaradi termina samega, ki v prvi vrsti ponuja vrednostno sodbo, ilegalec živi onkraj zakona in je zato nevreden zaupanja. Onkraj zakona, ki je v različnih državah EU različen, onkraj migracijskih politik in omejitev, ki dejanko sploh še niso zakonsko podane.

V svoji diplomski nalogi sem že pri postavitvi osnovne raziskovalne domneve želela nakazati smernice, po katerih po mojem mnenju teče evropska migracijska politika. In skozi povedano lahko rečemo, da hipotezo o nekonsistentnosti migracijske politike v EU lahko potrdimo. Konkretnih sprememb na področju zakonodaje držav članic o migraciji namreč v zadnjih nekaj letih ni bilo. Res je, da so predvsem v zadnjih nekaj letih pogovori na temo iregularnih migracij pogosti. Konkretnih rešitev, ki bi se aplicirale na raven vsakdanje družbene in politične uporabe, še vedno ni. Zasedimo

³⁹ ICMP ali International Commission on missing persons

lahko kvečjemu akcije posameznih članic EU, ki so v popolnem nasprotju s sprejetimi smernicami in dogovori EU. Zelo evidenten primer je Italija. V letošnjem letu je namreč sprejela nov zakon o varnosti, kamor vključujejo tudi ilegalno priseljevanje. Ilegalni vstop v državo velja za kaznivo dejanje, ki zahteva od 1 do 4 let zapor. Primer Italije je dober pokazatelj tega, da je konsistentna evropska migracijska politika, še daleč od udejanjanja v praksi.

Zakaj je temu tako? Že na samem začetku, ko definiramo kaj oz. koga zajema migracijska politika, se nam začnejo porajati dvomi in vprašanja. Definicije na tem mestu niso dobrodošle, ker v ozke okvire definicij na moremo zapreti vsakega posameznika, še posebej če ta posameznik prihaja iz Afrike. Razlogi za migracijo so preštevilčni, kar pomeni, da lahko malodane vsakemu migrantu damo oznako begunca, prosilca za azil, ekonomskega migranta, itd.; če kaj od tega pri odhodu iz svoje države ni bil, je velika verjetnost, da bo na poti to postal. Glavni protagonist razlogov za odhod je gotovo globalizacija, ki je v osnovi sproducirala mnoge izmed vzrokov za odhod. Globalizirano postmoderno okolje se v primeru migracij pojavlja kot vprašanje političnih interesov in ne kot svobodno iskanje priložnosti. Svobosčine so priznane le, ko so koristne kolektivnim interesom, so vodilo, po katerem se zgleduje politika, vrednote odprte družbe pa zapirajo pot migrantom, ki so sprejeti selektivno. Kje je torej politika kulturnega pluralizma? To hipotezo lahko potrdimo tudi z ugotovljenim dejstvom, da evropsko migracijsko politiko v veliki meri vodi ekonomski interes in interes politične moči vladajočih elit. Konsistentnost politike je namreč v veliki meri merljiva skozi obravnavanje delovnih razmerij, pogojev za delo in odnosov na delovnem mestu. EU skuša z novimi smernicami urejati predvsem ta aspekt migracijske problematike. Zaveda se namreč demografskih podatkov in potrebe po konkurenčnosti na globalnih trgih. Kot sem v nalogi omenila, EU rešitve vidi predvsem v krožni migraciji, sezonskem delu ter v programih, ki povezujejo izvirne države ter EU, na ta način si EU prizadeva rešiti tudi problem sive ekonomije. Torej politika EU ne gre v smeri kulturnega pluralizma in vrednot strpne, odprte in multikulturne družbe, kar naj bi bila eno izmed temeljnih vodil EU, temveč gre za kontradiktornost, ki ga ustvarja globalizacija z načeli svobodne mobilnosti ljudi in želje po ustvarjanju kompetitivnega globalnega trga delovne sile. Enako pomemben koncept »globalizacije kulturnih vzorcev«, ki bi vsekakor obogatil evropsko družbo, se na tem mestu seveda spregleda.

Ovire pa, ki omejujejo tudi plan ekonomske politike selektivnega sprejemanje delovne sile, so postavljene že na samem začetku. Predvsem mednje sodijo pridobitev statusa začasnega rezidenta, večini migrantov ta namreč ni odobren; birokratske ovire se povezujejo z birokratiziacijo evropskih meja, še posebej bi na tem mestu rada izpostavila občutljivo ravnanje z osebnimi podatki ter varstvo le teh. S pojavom biometričnih podatkov, na podlagi katerih se delajo analize tveganja in ocene groženj, je ravnanje z osebnimi podatki postalo še bolj vprašljivo še posebej na področju omejevanja človekovih pravic. Take in podobne ovire migrante potiskajo izven okvirov formalne zaposlitve; izven formalnega trga dela v nekaterih primerih odnosi vodijo celo do sužnjelastniških razmerij. Dejstvo tako ostaja, da bolj ko se Evropa zapira, gradi novo železno zaveso, bolj ko je njena politika restriktivna, več kršitev človekovih pravic se bo pojavilo. Strah pred migranti pa ostaja, vprašanje je le, kje je ta strah sproduciran.

V uradnih dokumentih EU je moč zaslediti, da so potrebne konkretne analize in točni statistični podatki v zvezi z migracijami in številom migrantov. EU namreč svojo politiko strahu gradi predvsem na ocenah števila migrantov in ne na realnih podatkih, ker jih enostavno nima. Po študiji, ki jo je o migracijah naredil Hein de Haas z Oxfordske univerze, so te panične reakcije posledica nevednosti. Število migrantov se namreč ni drastično povečalo. Povečalo se je le število iregularnih vstopov, ker so se regularne poti zaprle. Podobno nam kažejo tudi druge ocene migracijskih gibanj v preteklosti in danes. Če preverimo podatke v tabelah v nalogi, ki so povzeti po podatkih OECD, se nam predvsem potrди domneva, da relevantnih statističnih podatkov o številu migrantov ni. Če pa z njimi kljub temu dejstvu operiramo, vidimo, da številke niso grozeče in da se pritok migrantov iz Afrike v zadnjih letih ne povečuje drastično. Torej lahko potrdimo hipotezo o tem, da se število migrantov iz Afrike ni drastično povečalo. In zavedati se moramo tudi dejstva, da migracijski tokovi ne bodo prenehali. Izkušnje migrantov, ki opredeljujejo razloge zakaj so se odločili za pot v EU nam lahko povedo, da jih za dosego cilja ne bo ustavilo nič. Diskriminacijski učinki birokratskih postopkov, ki se ustvarjajo na podlagi fantazme o nevarnosti, ki grozi identiteti naroda, medijski populizem pa jih samo pospešuje, producirajo ideje o eksodusu iz Afrike. Korelacija med medijsko ustvarjeno realnostjo in sprejemanjem restriktivnejše zakonodaje je bila sicer vedno prisotna, vendar nikoli resnično poudarjena. Lahko pa opozorim na to, da nadnacionalna identiteta nikakor ne bi smela biti opravičilo za vzpostavljanje barier in ustrahovanja družbe. EU je tako paradoksalno definirala prostor

v času pospešene globalizacije. Zato se nove identitetne politike glede migrantov in ideje o EU ne morejo vzpostaviti. Še posebej je to problematično na mestu, ko je v uradnih dokumentih EU zabeleženo, da je potrebno upoštevati javno mnenje, ki se nagiba k vzpostavitvi povezave med družbenimi težavami in nezakontimi migracijami. Nikjer pa ni zabeleženo na podlagi česa je tako javno mnenje ustvarjeno. Zagotovo k temu pripomorejo mediji in neuresničevanje vrednot kulturnega pluralizma na celotni ravni družbenih sistemov v Evropi.

Pomembno je opozoriti tudi na konsistentne kršitve človekovih pravic, ki so pojavljajo vzdolž migracijskih postopkov. Kulturni pluralizem, ki ga EU že od ustanovitve zagovarja, se ne kaže na ravni zakonodaje niti na ravni spoštovanja pravic. Pogodbe, ki jih je EU ratificirala, vključno z Mednarodno listino o človekovih pravicah, naj bi bile konstitutivno telo prava, na katerem bazirajo evropske države. EU se je kljub temu spoštovanju nekaterih človekovih pravic uspela izmakniti. Pravice migrantov so omejene na minimum civilizirane obravnave posameznika. Potrebno pa je opozoriti tudi na dejstvo, da migrantje svojih pravic ne poznajo, niti ne vedo, kam se bi za pomoč obrnili. EU tudi zato ne sprejme nikakršnih določil, da bi neodvisne institucije nad temi postopki izvajale nadzor. Vodilo delovanja institucij, tako na ravni EU kot v posamezni državi bi moralo biti, ne glede na to, če je posameznik migrant kršil migracijske zakone, da se mu pod nobenim pogojem ne sme kršiti temeljnih človekovih pravic. EU je z najnovejšimi potezami to odgovornost do temeljnih pravic preložila na sosednje države, t.i. države izvora in tranzita. Z obljubljenimi finančno pomočjo izvaja pritisk na afriške države, da same omejujejo priseljevanje v Evropo. Posledično so afriške države res začele izvajati restriktivnejšo politiko do priseljevanja, največkrat pa se kot kolateralna škoda take politike znajdejo pravice predvsem subsaharskih migrantov. Ti postanejo predmet hudega izkoriščanja, njihove usode pa niso poznane nikomur. Države Magreba jih mnogokrat pošiljajo nazaj v puščave, kjer se za njimi izgubijo sledi. EU je seveda za te ljudi posredno odgovorna. Krši namreč mednarodna pravna določila o principu nevračanja, ker so migrantje vrnjeni v države, kjer jim ni zagotovljena osnovna pomoč niti varnost. EU svojo odgovornost za migrante rada prelaga tudi na tihotapce z ljudmi, kot najnevarnejšimi delikventi, ki jih je potrebno izničiti. Tudi v dokumentih, ki so predstavljeni v nalogi, je velikokrat moč zaslediti argument, da so ti tihotapci odgovorni za iregularno migracijo ter jih je zato potrebno preganjati. Obstoje in delovanje teh tihotapcev pa je stranski produkt migracij in ne vzrok. Kot sem že omenila, restriktivno

zapiranje mej vodi v iregularno migracijo. Take vrste migracija pa seveda potrebuje iregularne načine za vstop in ta manjko so zapolnili tihotapci z ljudmi.

Sodelovanje na ravni EU-Afrika velikokrat vzbuja dvom glede učinkovitosti ter kredibilnosti. Dvom pri vlogi evropskega policaja. Enako dvomljivo je evropsko poznavanje afriških odnosov med severno in subsaharsko Afriko, saj med njima vladajo posebni geopolitični interesi. Predvsem pa za Afriko migracija proti Evropi pomeni manjši pritisk na njen notranji trg dela.

Nekonsistentnost EU in površno zanimanje za migracijsko tematiko se kaže tudi konkretno skozi sprejete sklepe. Kontradiktornost usmeritve same politike se kaže na več ravneh. Najbolj očitna je pri postavljanju strogih načel pri obravnavanju iregularne migracije. Ponekod namreč lahko zasledimo mnenja, da mora biti politika stroga do ireguarnih migracij, to posledično pomeni zmanjšanje iregularne migracije. V drugih dokumentih pa je zavzet pristop za manj strogo politiko, saj naj bi bila ta bolj učinkovita. Veliko demagogije in uradniških floskul lahko najdemo tudi v konkretnih programih sodelovanja med EU in Afriko ter v zaključkih, ki so jih te konference prinesle. Programov za pomoč in ozaveščanje o legalni migraciji je sicer kar nekaj. Vprašanje, ki je najbolj pomembno v zvezi s programi je, ali ti programi sežejo do resničnih in potencialnih migrantov? Skupine migrantov, ki so iregularno namenjene v Evropo zelo težko dobijo kakršnekoli koristne informacije o teh programih. Njihova realnost je namreč povsem drugačna od sicer dobronamerno ustvarjenih programov o npr. sezonskem delu. Zaključki, ki jih obe strani sprejmeta na konferencah, se prav tako velikokrat zdijo daleč od realnosti, če jih pogledamo s pozicije migranta. Prioritetno delovanje za Evropo in Afriko naj bi bilo vzdrževanje miru na afriški celini. Apatičnost mednarodne skupnosti ob vsakršnih konfliktnih situacijah na kontinentu pa kljub temu še vedno presega meje razuma. »Duh Rabata« sporoča promocijo migracijske politike, katere cilj je ojačati kulturni, politični, socialni in ekonomski dialog v svetu, ki je obdan z neenakostmi. Dialog je sicer res vedno dobrodošel, prav tako kot so dobrodošli tudi programi krožne migracije, ki so sklenjeni v okviru bilateralnih sporazumov. Kritika takim zaključkom pa vseeno ostaja. Predvsem jo lahko usmerimo v dejstvo, da premalo upoštevajo posledice, ki jih začasnost prinese, tako za migrante, kot tudi za raven celotne družbe. Tako lahko potrdimo tezo o tem, da je na ravni EU sicer res ugotovljen določen aspekt kompleksnosti problema iregularne migracije in migracij iz tretjih držav

v EU nasploh. Vendar se s prikrievanjem resničnih problemov, ki se vzpostavljajo pri reševanju te problematike, ne da celostne rešitve podati zgolj z osredotočenostjo na bilateralni odnos EU-Afrika. Res je, da do sodelovanja mora priti in kot sem omenila, nekateri programi so postavljeni v pravo smer. Vprašljiva pa je sama realizacija teh programov in hkratno spoštovanje človekovih pravic pri izvajanju le teh. V vsakem primeru pa mora biti nad izvajanjem le teh ustanovljen neodvisni nadzor, ki bo lahko identificiral napake in pomanjkljivosti v procesu sprejemanja odločitev.

Za nadaljnje reševanje vprašanja migracijske politike ostaja še veliko odprtih vprašanj. Konsistentne evropske migracijske politike, ki bi upoštevala kompleksnost problematike iregularne migracije iz Afrike, tako še vedno ni. Predvsem bi po mojem mnenju smernice migracijske politike morale iti čez meje tradicionalnega nadzora nad mejami, kulturna integracija pa bi lahko predstavljala odgovor na prenekatero vprašanje. Prav tako ne smemo pozabiti na subjekt, ki migracijsko politiko goji, to je migrant. Ta naj ne bo le element pravne integracije in nadzora, predvsem naj bo v ospredju socialna, politična in kulturna perspektiva. Nad celotnim obravnavanjem tematike, pa nikoli nobena država, še posebej ne EU, ki naj bi temeljila na tradiciji spoštovanja človekovih pravic oz. naj bi k temu vsaj slonela, ne bi smela zaviti s teh smernic. Odvzete pravice eni skupini ljudi rušijo sistem vrednot evropske tradicije same. Zaverovanost v ekskluzivnost evropske kulture in lastnih interesov EU lahko nevarno približa točki za katero lahko trdimo, da si nihče ne želi, da bi se zgodovina ponovila. Evropa človekovih pravic naj velja za vse, ne le za privilegirane rezidente.

8 LITERATURA

1. BBC News. 2007. *Key facts: Africa to Europe migration*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm#routes> (21.april 2009).
2. Bešter, Romana. 2003. *Migracijska politika Slovenije in EU*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije. Dostopno prek: http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/Bester01.pdf (21.april 2009).
3. Bešter, Romana, Aleš Drolc, Bogomir Kovač, Silva Mežnarić, Simona Zavratnik Zimc in Mojca Pajnik. 2003. *Migracije, globalizacija, Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
4. Boswell, Christina. 2003. *European Migration Policies in Flux: Changing Patterns of Inclusion and Exclusion*. London: The Royal Institute of International Affairs, Blackwell Publishing.
5. Brumen, Borut. 2005. Danes bi želel zamenjati dotrajane bolniške prostore s prostori naših bleščečih ministrstev. *Sobotna priloga*, 22.januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Sobotna+priloga> (21.april 2009).
6. CNN. 2003. *Interview with Sorious Samura*. Dostopno prek: http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/0312/17/i_ins.00.html (21.april 2009).
7. Council of Europe. 1950. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Rim, 4. november. Dostopno prek: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc> (7.maj 2009).
8. --- 2002. *The CPT Standards, Substantive sections of the CPT's general report*. Dostopno prek: <http://www.exodus-network.org/files/CPT%20Standards%20Extracts.PDF> (21.april 2009).

9. --- 2003. *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT):13th General Report on the CPT's activities.* Dostopno prek: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-13.htm> (10. maj 2009).
10. --- 2006a. *Seeking asylum is a human right, not a crime.* Dostopno prek: http://www.coe.int/t/commissioner/viewpoints/061030_en.asp (21.april 2009).
11. --- 2006b. *Resolution 1509 (2006): Human rights of irregular migrants.* Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta06/eres1509.htm> (21.april 2009).
12. --- 2007. *The human rights of irregular migrants in Europe.* Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1237553&Site=CommDH&BackColorInternet=FE C65B&BackColorIntranet=FE C65B&BackColorLogged=FFC679> (21.april 2009).
13. De Haas, Hein. 2006. *Trans-Saharan Migration to North Africa and the EU: Historical Roots and Current Trends.* Dostopno prek: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=484> (21.april 2009).
14. --- 2007. *The myth of invasion: Irregular migration from West Africa to the Maghreb and the European Union.* Dostopno prek: <http://www.heindehaas.com/Publications/de%20Haas%202007%20Irregular%20migration%20from%20West%20Africa%20.pdf> (10. maj 2009).
15. Društvo za združene narode za republiko Slovenijo. 1995. *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov 1. del Univerzalni dokumenti.* Ljubljana: Društvo za združene narode za republiko Slovenijo.
- 16.--- 1996. *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov 2. del Univerzalni dokumenti.* Ljubljana: Društvo za združene narode za republiko Slovenijo.
17. --- 2003. *Človekove pravice: Zbirka mednarodnih dokumentov 2. del Regionalni dokumenti.* Ljubljana: Društvo za združene narode za Slovenijo.

18. *Euro-African conference on migration and development*. 2007. Dostopno prek:
http://www.maec.gov.ma/migration/Doc/359_07_Comit__de_Seguimiento_ACTA_DE_CONCLUSIONES_EN1.pdf (21.april 2009).
19. Eurofound. 2007. *Employment and working conditions of migrant workers – Spain*. Dostopno
prek:
<http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0701038s/es0701039q.htm> (10. maj
2009).
20. European council on refugees and exiles. 2005. *The Return of Asylum Seekers
whose Applications have been Rejected in Europe*. Dostopno prek:
[http://reliefweb.int/rw/lib.nsf/db900sid/AMMF-6S5HLR/\\$file/
ekre-gen-jun06.pdf?openelement](http://reliefweb.int/rw/lib.nsf/db900sid/AMMF-6S5HLR/$file/ekre-gen-jun06.pdf?openelement) (21.april 2009).
21. --- 2007. *Ensuring access to protection, effective integration and proper safeguards
for return*. Dostopno prek:
<http://www.ecre.org/files/Memo%20Slovenian%20Presidency.pdf> (21.april 2009).
22. Evropska komisija. 2006. *Sporočilo Komisije o prednostnih nalogah politike v boju
proti nezakonitemu priseljevanju državljanov tretjih držav*. Dostopno prek: [http://eurlex.
europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0402:FIN:SL:DOC](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0402:FIN:SL:DOC) (21. april
2009).
23. --- 2007a. *Towards a common European Union immigration policy*. Dostopno prek:
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/fsj_immigration_intro_en.htm
(21.april 2009).
24. --- 2007b. *Sporočilo komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu
ekonomsko-socilnemu odboru in odboru regij o krožni migraciji in partnerstvih za
mobilnost med Evropsko unijo in tretjimi državami*. Dostopno prek:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0248:FIN:SL:PDF>
(21. april 2009).

25. Evropski parlament. 2005. *Osnutek poročila o Zeleni knjigi o pristopu EU do urejanja ekonomske migracije*. Dostopno prek: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/libe/projet_rapport/2005/360152/LIBE_PR\(2005\)360152_SL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/libe/projet_rapport/2005/360152/LIBE_PR(2005)360152_SL.pdf) (21. april 2009).
26. --- 2006a. *Ilegalne imigracije: potrebno je "tesno partnerstvo"*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20060717STO09891&language=SL> (21. april 2009).
27. --- 2006b. *Poročilo delegacije odbora LIBE o obisku otokov Tenerife in Fuerteventura (Španija)*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pv/623/623483/623483sl.pdf (21. april 2009).
28. --- 2007a. *Migrant deaths at sea: MEPs reiterate Member States' responsibilities*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20070702IPR08711+0+DOC+XML+V0//EN> (21. april 2009).
29. --- 2007b. *Zakonito priseljevanje in boj proti nezakonitim migracijam*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20070831BRI09932&secondRef=ITEM-001-SL&language=SL> (21. april 2009).
30. *Follow up meeting of the Euro-African conference on migration and development*. 2007. Dostopno prek: <http://www.maec.gov.ma/migration/Doc/Comite%20de%20Seguimiento%20DISCURSO%20MINISTRO-INGLES.pdf> (21. april 2009).
31. *Frontex*. Dostopno prek: <http://www.frontex.europa.eu/> (10. maj 2009).
32. Geddes, Andrew. 2000. *Immigration and European integration: Towards fortress Europe?* Manchester and New York: Manchester University Press.

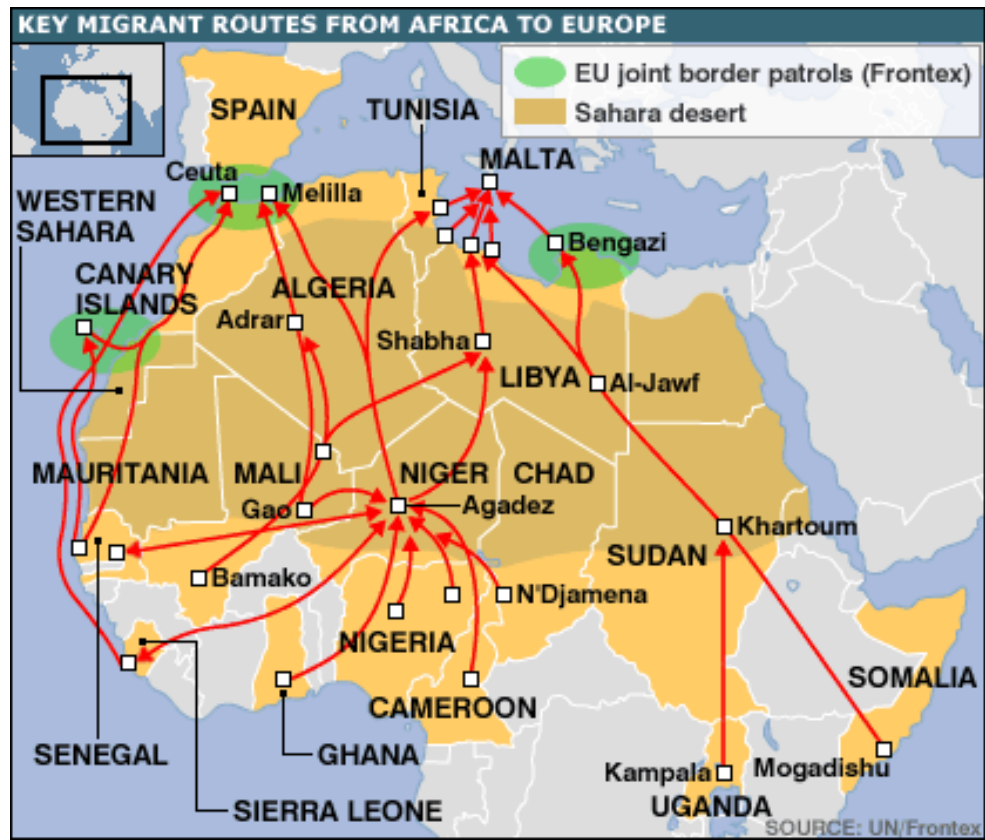
33. Grabska, Katarzyna in Lyla Mehta. 2008. *Forced Displacement: Why Rights Matter*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
34. International Labour Organization. 2004. *Towards a fair deal for migrant workers in the global economy*. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/meetingdocument/kd00096.pdf> (21. april 2009).
35. International Organization for Migration. 2008. *Irregular Migration from West Africa to the Maghreb and the European Union: An Overview of Recent Trends*. Dostopno prek: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/MRS-32_EN.pdf (7. maj 2009).
36. *Joint Africa-EU declaration on migration and development Tripoli*. 2006. Dostopno prek: http://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/rcps/igad/african_md_declaration_2006.pdf (21. april 2009).
37. Kalčina, Liana, ur. 2005. *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli in poslovnik Evropskega sodišča za človekove pravice*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope.
38. Klinar, Peter. 1976. *Mednarodne migracije: sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi*. Maribor: Založba Obzorja.
39. --- 1985. *Mednarodne migracije v kriznih razmerah*. Ljubljana: Založba Obzorja.
40. Kuchler, Teresa. 2008. Europe has forgotten its emigration past, says EU cultural ambassador. *The Euobserver*, 4. februar. Dostopno prek: <http://euobserver.com/9/25575> (21. april 2009).
41. Lukšič Hacin, Marina. 1999. *Multikulturalizem*. Ljubljana: Založba ZRC.
42. Meyers, Eytan. 2004. *International Immigration Policy: A theoretical and Comparative Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.

43. Migration policy Institute. 2007. *Population and migration characteristics of Africa: 1990 and 2000*. Dostopno prek: <http://www.migrationinformation.org/datahub/graphs/africa.chart.shtml> (7.maj 2009).
44. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. 2006. *V Madridu srečanje notranjih in zunanjih ministrov sredozemskih držav*. Dostopno prek: <http://www.mnz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12027/5271/> (21. april 2009).
45. Odbor regij. 2005. *Mnenje odbora regij o sporočilu Komisije svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – študija povezav med legalnimi in nelegalnimi migracijami*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:231:0050:0055:SL:PDF> (21.april 2009).
46. --- 2007. *Mnenje Odbora regij o načrtu politike zakonitega priseljevanja, boju proti nezakonitemu priseljevanju, prihodnosti evropske migracijske mreže*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:146:0001:0009:SL:PDF> (21.april 2009).
47. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2000. *Database on Immigrants in OECD Countries (DIOC)*. Dostopno prek: <http://webnet.oecd.org/wbos/> (7.maj 2009).
48. --- 2006. *International Migration Database*. Dostopno prek: <http://webnet.oecd.org/wbos/> (7.maj 2009).
49. *Rabat declaration*. 2006. Dostopno prek: http://www.realinstitutoelcano.org/materiales/docs/RabatDeclaration_ActionPlan.pdf (21.april 2009).
50. Sirtori, Sonia in Patricia Coelho. 2007. *Defending refugees` access to protection in Europe*. Dostopno prek :<http://www.ecre.org/files/Access.pdf> (21.april 2009).

51. Uradni list Evropske unije. 2004. *Direktiva sveta 2004/114/ES o o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanje ali prostovoljnega dela*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:375:0012:0018:SL:PDF> (21.april 2009).
52. Verlič Christensen, Barbara. 2000. Migracijska politika evropske skupnosti. *Teorija in praksa* 37 (6): 1117-1131.
53. --- 2002. *Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
54. --- 2003. V zoni prebežništva: Antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji. *Teorija in praksa* 40 (6): 1186 – 1188.
55. Videmšek, Boštjan. 2006. Trdnjava Evropa. *Sobotna priloga*, 16 (30. september).
56. Zavratnik Zimc, Simona. 2003. Etika skrbi v migracijskih politikah: Trg dela vs. Trg človekovih pravic. *Teorija in opraksa* 40 (6): 1143 - 1154.

9 PRILOGE

Priloga A: Migracijske poti iz Afrike v Evropo

Vir: BBC (2007).

Priloga B: Število migrantov iz Maroka v izbranih evropskih državah med leti 1996 in 2006

Izvorna država	Maroko										
Leto	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Država											
Avstrija
Belgija	4,007	3,88	4,327	4,936	5,667	7,072	8,495	8,444	8,014	7,106	7,488
Češka
Danska	0,251	0,206	0,229	0,208	0,173	0,164	0,102	0,073	0,052	0,047	..
Finska
Francija	6,585	10,296	16,133	14,275	17,359	19,15	21,819	22,57	22,24	20,01	19,22
Nemčija	4,302	4,132	4,532	5,003	5,562	5,961	6,49	6,272	4,868	4,39	4,011
Grčija
Madžarska	0,008	0,009
Irska
Italija	7,329	24,875	24,7	17,846	26,103	..	24,565	11,47	12,69
Luksemburg	0,056	0,045	0,05	0,051
Nizozemska	4,272	4,5	5,31	4,427	4,16	4,9	4,919	4,497	3,301	2,077	1,713
Norveška	0,136	0,172	0,224	0,214	0,205	0,203	0,189	0,135	0,131	0,13	0,129
Poljska	0,065	0,084
Portugalska
Slovaška	0,003	0,007	0,003	0,009
Španija	..	6,899	10,557	14,904	38,344	39,517	40,172	40,87	58,839	69,29	60,83
Švedska
Švica
Velika Britanija	0	0	0,365	0,31
Skupaj	19,55	30,085	48,641	68,842	96,535	95,123	108,29	82,92	122,06	114,6	106,2

VIR: Organisation for Economic Co-operation and Development (2006).